

VORES KULTURMILJØER OG KULTURARVSAREALER

En gennemgang af Herning Kommunes
Kulturmiljøer og Kulturarvsarealer

Med henblik på at forbedre Herning Kommunes udpegninger af Kulturmiljøer og Kulturarvsarealer, gennemgås de eksisterende udpegninger med fokus på forslag til nye og mere konkrete afgrænsninger og beskrivelser.

Herning
Kommune

Jonas Søgård Nielsen

Planafdelingen
By, Erhverv og Kultur
Herning Kommune

Indhold

Forord	6
Hvad er et kulturmiljø?	7
Vores Særlig værdifulde kulturmiljøer	7
Aulum Station	9
Herning Gl. sygehus (Herning +)	45
Herning midtby	11
MCH Messecenter Herning og Kongrescenter	13
Frilandsmuseet og museumsparken	15
Herningsholm	17
Skarrildhus/Clasonsborg	19
Søby Brunkulsleje m. Søby kanal	21
Tjærreovnene i Hesselvig	23
Ørnhøj-banen	25
Vestre Anlæg	27
Sdr. Anlæg	29
Fredens kirke m. Mindeparken	31
Jens Jensens Anlæg	33
Hosebinderlaugets Gårdhave	35
Nordre Kirkegård	37
Skjern Å Nørre Kanal / Sanfeld Hesselvig Kanal	39
Ørre-Nybro området - inkl. Ørre Hede og Sammelstedgård	41
Vores Kulturmiljøer	45
1. Det gamle kulturlandskab (pre 1850)	47
Gjellerup Lund og gl. Gjellerup	47
Hjortsballehøje	48
Gl. Holstebro – Horsens landevej (se næste 2 sider)	49
Jægerbjerg	52
Jættestuen ved Hagebro	53
Kartoffelkælder i Hodsager	54
Kibæk Mølle m. stemmeværk og sø	55
Kroghøj	56
Møllevangen NØ for Sørvad	57

Møltrup optagelseshjem	58
Oldtidsvejen (Døeshøjene)	59
Området ved PL Grågård og Store Gråsand	60
Resdal Bavne v.f. Sørvad	61
Silkeborgvej og Hammerum Hovedgade.....	62
Simmelkær by	63
Sindinggaard, mølledam, teglovn (og kirke)	64
Voulundgård.....	65
Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen:.....	66
2. Opdyrkningen af landskabet (1850 – 1920).....	67
Birkebæk plantage	67
Borris Hede.....	68
Døvling Vestergård og Sdr. Kanal	69
Christen sandfelts kanal fra vestergaard til nygaard.....	70
Engvandingsværk ved Drongstrupgård	71
Engvandingsværk ved Sdr. Felding.....	72
Engvandingskanal v. St. Gråsand.....	73
Engvandingsværk v. Hallundbæk, syd for Hodsager	74
Engvandingsanlæg v. Tarp	75
Gindeskov krat v. Feldborg.....	76
Gødstrup sø m. Tårnborghøj.....	77
Harrild Hede	78
Hesselvig Enggård	79
Hodsager kanal	80
Løvbakkerne – Løvbakke dyrehave.....	81
Ndr. Feldborg Plantage.....	83
Nr. Karstoft vandingskanal fra Skærlund	84
Opdyrkning-beplantning-dyrefold sf. Feldborg	85
Ovstrup Hede	86
Præstbjerg Naturcenter	87
Rind Plantage og Rind Å	88
Skovbjerg med engvandingskanal	89
Stråsø Plantage	90
Tihøje ved Røddinglund plantage	91

Trehøje	92
Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen:.....	93
3. Moderne by- og industrisamfund (1880 – i dag)	94
Abildå brunkulsleje	94
Aulum mølle	95
Haunstrup Brunkulsleje	96
Kollund by	97
Kroghøj skole.....	98
Mergelleje nf. Fjelsestervang	99
Nederbjerg (Muligvis gammel)	100
Teglværk ved Feldborg	101
Timring Andelsmejeri.....	102
Transformortårnet i Yllebjerg	103
Visgård teglværk	104
Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen:.....	105
4. Kirker, Kapeller, Kirkegårde mm.	107
Arnborg kirke	107
Assing kirke	108
Aulum kirke	109
Baunekirken	110
Feldborg kirke	111
Gjellerup kirke.....	112
Grove kirke og flygtningekirkegård	113
Gullestrup Kirke	114
Haderup Kirke	115
Haunstrup Kirke	116
Hedeagerkirken.....	117
Herning valgmenighedskirke	118
Hodsager kirke	119
Ilderhede kirke	120
Ilskov kirke	121
Karstoft kirke.....	122
Kølkær kirke	123
Lind kirkecenter	124

Nøvling gl. kirke og kirkegård	125
Nøvling kirke	126
Rind Kirke og præstegård	127
Sct. Johannes kirken	128
Skarrild kirke	129
Snebjerg kirke	130
Studsgård kirke	131
Sunds kirke	132
Timring kirke	133
Tiphede kirke	134
Tjørring gl. kirke	135
Vildbjerg kapel og kirkegård	136
Vildbjerg kirke	137
Vinding kirke	138
Ørnhøj kirke	139
Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen:.....	140
Hvad er et kulturarvsareal?	141
Vores Kulturarvsarealer	141
Aulum N – ved Lergravsvej (180303-111)	142
Aulum S – syd for Jersild (180303-110)	143
Sørvad NØ (180811-253)	144
Vildbjerg N (180320-52)	145
Ørre S (180321-31)	146
Nøvling NØ (180309-58)	147
Tjørring NØ (180318-55)	148
Gullestrup (180306-51)	149
Holing (180306-50)	150
Gjellerup N (180305-92)	151
Hammerum V (180305-91)	152
Birk S (180305-93)	153
Lind NØ (180310-137)	154
MCH Messecenteret (180306-49)	155
Snebjerg – Stenbjerg kvarteret (180314-84)	156
Snebjerg S – v. Krogstrupvej /Solbakken (180314-83)	157

Snebjerg S – v. Tanderup vej/Krogstrupgård/Krogstrupvej (180314-82)	158
Assing Mølleby (180302-290)	159
Rind – Nord vest for Skærbæk (180310-136)	160
Syd for Assing – Vardevej v. Kærsig og Gammelager (180302-288).....	161
Skarrild Overbyvej – Pilegården (180313-104)	162
Ved Skarrild Mose (180313-105)	163
Ved Vardevej – Skovvejen (180317-100)	164
Ved Skovvejen (180302-289)	165
Sdr. Felding (180317-99)	166
Kriterier for udpegning af kulturmiljøerne.....	167
Fremtidsudsigter:.....	167

Forord

Arbejdet med kulturmiljøer går tilbage til 1990'erne, og har gennemgået flere faser - senest ved kommunalreformen i 2006-2007. I den første halvdel af 2020 har planafdelingen ved Herning Kommune lavet en kritisk gennemgang af de udpegninger, der har eksisteret førhen. Formålet har været at klarlægge og beskrive, hvilke kulturmiljøer vi har, hvilken historie de fortæller, og om de afgrænsninger der er foretaget, er fyldestgørende.

Denne rapport søger at gøre netop dette. Specielt er der lagt fokus på at beskrive kommunens kulturmiljøer, for på den ene side at have hjemmel til deres udpegnings, men ligeså meget også for at fortælle, hvorfor disse er specielle for områdets udvikling, og hvilket narrativ de bidrager til.

Herning, som vi kender det, er en forholdsvis ung by og kommune, men der har boet mennesker her i flere tusinde år. Dette bærer landskabet selvfølgelig præg af, men tydeligst er de historiske spor fra de sidste 200 år, hvor Herning som by er et af de steder i Danmark, der har undergået den største forvandling.

I arbejdet med kulturmiljøer, kulturarvsarealer og særlige værdifulde kulturmiljøer er det vigtigt at kunne differentiere i mellem, hvad disse betyder hver for sig. I rapporten følger derfor en kort definition af de forskellige betegnelser.

Der findes ikke nogen speciel lov om beskyttelse og bevaring af kulturmiljøerne. Denne beskyttelse og bevarelse varetages i stedet specielt i sammenspillet mellem 4 love: Planloven og naturbeskyttelsesloven (Miljøministeriet), lov om bygningsfredning og -bevaring samt museumsloven (Kulturministeriet). Derudover er der 8 andre love, hvorpå kulturmiljøet rækker ind. Siden 2007 har det været kommunernes opgave at varetage kulturarven, og derfor også arbejdet med kulturmiljøerne.

Rapporten er udarbejdet med i samarbejde med Natur og Grønne Områder – Herning Kommune og Museum Midtjylland.

Læs mere i udgivelsen: *Kulturmiljøet i kommunernes planlægning – til inspiration*. Miljøministeriet – Skov- og naturstyrelsen. 2003.

Hvad er et kulturmiljø?

Kulturmiljøer, og arbejdet hermed, er beskrevet i en lang række udgivelser, men er måske bedst beskrevet i Skov- og Naturstyrelsens *Kulturmiljøet i kommunernes planlægning – til inspiration* fra 2003.

Et kulturmiljø er et geografisk afgrænset område som ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af samfundsudviklingen. Dette betyder, at et kulturmiljø ikke behøver at være begrænset til kun at omfatte enkeltstående elementer, såsom en gravhøj eller en enkeltstående bygning. Det enkeltstående element indgår i en helhed med et omkringliggende miljø, der tilsammen skaber kulturmiljøet.

Et afgørende kriterie er, at kulturmiljøet er synligt. Der skal være noget fysisk at se på.

En anden vigtig pointe er, at kulturmiljøer er omskiftelige og ikke permanente. Det vigtigste er, at de er væsentlige for de fortællinger, der er vigtige at fremhæve i en national, regional eller lokal kontekst. De kulturmiljøer vi synes er væsentlige og vigtige i dag, er nødvendigvis ikke de samme om 30 år.

De miljøer der er udpeget i Kommuneplanen for Herning Kommune, er således udpeget på den baggrund, at de afspejler og fortæller om en udvikling, der har haft væsentlig betydning for området i enten en lokal, regional eller national kontekst.

I Kommuneplanen er der lavet 3 skel:

- 1) Særlige værdifulde kulturmiljøer**
- 2) Kulturmiljøer**
- 3) Kulturarvsarealer**

Disse er i dag indarbejdet i Kommuneplanen og afgrænsningerne er synlige på Herning Kommunes Webkort. Desuden er der udpeget et nationalt industriminde i form af "Tekstilbyen Herning", som er det eneste sammenhængende miljø i Danmark, som også er udpeget som et særligt værdifuldt kulturmiljø. "Tekstilbyen Herning" er dog klart afgrænset og beskrevet, og vil derfor ikke blive behandlet i denne rapport.

I de følgende afsnit vil hvert eneste af disse miljøer blive beskrevet, og der vil blive fremlagt et forslag til en mere konkret afgræsning af disse miljøer.

Vores særlige værdifulde kulturmiljøer

Her findes en række særlige værdifulde kulturmiljøer. Særlige værdifulde kulturmiljøer er i sagens natur, områder, der er udpeget til at have en særlig betydning i den kulturhistoriske fortælling – enten lokalt, regionalt eller nationalt.

I Herning Kommune er følgende områder udpeget som særlige værdifulde kulturmiljøer:

- 1. Aulum station**
- 2. Herning by**
- 3. Herning Messe- og kongrescenter.**
- 4. Herning museum med museumsparken**
- 5. Herningsholm med parkanlæg**
- 6. Skarrildhus**
- 7. Parker og grønne anlæg: Mindeparken, Nordre Kirkegård, Vestre Anlæg, Sdr. Anlæg, Jens Jensen Anlæg, og Hosebinderlaug.**
- 8. Skjern Å: Nørre Kanal, Sandfeld-Hesselvig Kanal (Sdr. Kanal) og Tjæreovnene i Hesselvig.**

- 9. Søby Kanal
- 10. Søby Brunkulsleje
- 11. Tekstilindustrimiljøet i Herning, Birk og Hammerum
- 12. Tekstilindustrimiljø i Vestergade
- 13. Ørnhøj-banen
- 14. Ørre/Nybro området
- (15. Tekstilbyen Herning – nationalt industriminde)**

Udfordringen med disse udpegninger er, at der ikke noget sted er beskrevet fyldestgørende, hvad der eksplicit gør disse miljøer særlige værdifulde, eller hvor deres afgrænsninger går. I dette afsnit vil alle de særlige værdifulde kulturmiljøer derfor blive gennemgået med en beskrivelse og et forslag til en mere konkret afgrænsning.

Der forslås i denne rapport, at der tilføjes endnu et særlig værdifuldt kulturmiljø i Herning Sygehus, med hovedvægten lagt på bevaringen og formidlingen af den ældste del af sygehuset og dets miljø. Beskrivelse ligger sidst i dette afsnit.

På de næste sider gennemgås de særlige værdifulde kulturmiljøer én efter én, med et forslag til en ny afgrænsning, en beskrivelse der forklarer miljøets historie, samt hvilke særlige udtryk og træk det besidder.

Aulum Station

Foto: Forslag til ny afgrænsning. Det særligt værdifulde er markeret med lyserød, mens det omkringliggende kulturmiljø er sat med en blå afgrænsning.

Årstal: 1904-1905

Adresser: Jernbanegade og Danmarksgade 7490 Aulum.

Beskrivelse af det særlig værdifulde kulturmiljø:

Etableringen af banen mellem Herning og Holstebro fik afgørende betydning for byen Aulums udvikling. Stationen fra 1904-5 blev i mange år fremover arbejdsplads for en del af byens borgere, og omkring stationen udvidede byen sig til alle sider. Der etableredes købmandsforretning, forstanderbolig og gæstgiveri, og landbruget kunne drage nytte af de forsyninger, togene løbende bragte ind.

Arkitektonisk er stationsbygningen karakteristisk og velbevaret i dag. Den er tegnet af arkitekt Heinrich Wenck, der var statsbanernes chefarkitekt fra 1894 til 1921. Bygningen har mange fine murværksdetaljer, det gamle naturskiffer tag er bevaret og ligeledes de små sprossede vinduer. Stationen er et fint eksempel på den "nationalromantiske stil", som H. Wenck anvendte til mange af de første bygninger, han tegnede.

Miljøet omkring stationsbygningen i Aulum fortæller en meget tidstypisk historie om, hvordan jernbanen i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet blev afgørende for byudviklingen i de byer, der blev til stationsbyer. Stationen og husene omkring står velbevaret den dag i dag, som vidnesbyrd på denne udvikling.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø (markeret med lyserødt):

Det særlige værdifulde miljø er afgrænset til kun at omfatte selve stationsbygningen. Det er den bygning, som har de klareste historiske og arkitektoniske bevaringsværdier.

Afgrænsningen af det omkringliggende kulturmiljø (markeret med blått):

Det generelle kulturmiljø er udvidet til at omfatte den umiddelbare bebyggelse overfor stationen, græsarealet syd for stationen, parkeringspladsen nord for stationen, den gamle perron, skinnerne, og grænsen på den anden side. Tilsammen udgør det et samlet miljø, der bevidner om en klassisk dansk stationsby og dens udvikling i 1900-tallet.

Udviklingsperspektiv:

Bygningen og området omkring får dets signifikans fra den arkitektonisk flotte stationsbygning. Sammen med pladsen og husene omkring, skaber det en kulturhistorisk kvalitet, da det repræsenterer et tidstypisk stationsmiljø fra 1900-tallet. Miljøet vil godt kunne klare husenes renovering eller nedrivning. Selve stationsbygningens eksteriør er det vigtigste at bevare.

Litteratur:

- *Forslag til renovering og forandring af stationsbygningen i Aulum.* Foreningen Stationen. Marts 2014.
- *Aulum i en svunden tid – Stationsbyen.* Bd.4. Oskar Peter Clausager Krogsgaard. 2011.

Herning midtby

Foto: Forslag til ny afgrænsning. Det særligt værdifulde kulturmiljø er markeret med lyserød.

Adresser: Torvet, Bredgade, Skolegade, Østergade, Bethaniagade, Nørre Allé, Østre kirkevej, Nygade og Pontoppidans vej, 7400 Herning.

Årstal: De første bygninger som f.eks. Hotel Eyde (tidl. Christiansminde Kro) er fra første halvdel af 1800-tallet. Herning Kirke er opført i 1889. Nogle af villaerne i kvarteret nord for kirken (Østre Kirkevej og Nørre Allé) er opført fra starten af 1900-tallet.

Området er omfattet af lokalplanerne:

- Lokalplan nr. 12.B12.6 - Bevarende lokalplan for Nørre Alle og Østre Kirkevej i Herning
- Lokalplan nr. 12.B12.4 - Herning Kirke og Kirkeplads
- Lokalplan nr. 11.OF6.2 - Herning Kirkehus

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Herning midtby er opstået langs den oprindelige landevej (det nuværende Vestergade, Bredgade, Østergade og Silkeborgvej), der i 1800-tallet udvides til at gå hele vejen fra Ringkøbing til Aarhus. Herfra voksede byen i nord- og sydgående retninger. I takt med at byen voksede sig større byggedes mange af

byens prominente bygninger, der stadig i dag, er karaktergivende og fungerer som pejlemærker i det centrale bymiljø.

Området omkring Torvet (1912) er præget af bevaringsværdige bygninger fra omkring århundredeskiftet – Hotel Eyde (1893), Hedebanken (1912), Missionshuset Bethania (1898) samt Herning Kirke (1889), der er fredet.

Øst for Torvet på Tinghuspladsen ligger Herning Ting- og Arresthus (1893), der også er fredet.

Nord for Torvet og Herning Kirke ligger byens ældste villakvarter - Nørre Allé og Østre Kirkevej (opført fra 1900).

Arkitektonisk bærer bymidten præg af mange lige tvær- og parallelgader, der danner regulære karreer på begge sider af hovedgaden. Gadestrukturen skaber endepunkter i gadeperspektiverne, og ofte er det karakteristiske bygninger, der afslutter billedet, som f.eks. Herning Kirke, der ligger på midtbyens højeste punkt. Villakvarteret med Nørre Allé og Østre Kirkevej er karakteristisk med nogle af byens første villaer. Herning Ting- og Arrest, tegnet af C.A. Wiingolt og A. Hagerup, er anlagt i gotisk-historicistisk stil og skiller sig ud.

Herning midtby fortæller historien om den hurtige vækst Herning var i fra slutningen af 1800-tallet. Som følge af hedeopdyrkningen, transportudvidelse med jernbanenetværk og landeveje samt en voksende tekstilindustri, var Herning i stand til at vokse og bygge de bygninger, der i dag stadig udgør byens centrum.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø (De blå overstregninger)

Skolegade, Nørre Allé, Østergade, Herning Kirke, Torvet med Rådhus, Hotel Eyde og Herning Tinghus og Tinghus pladsen.

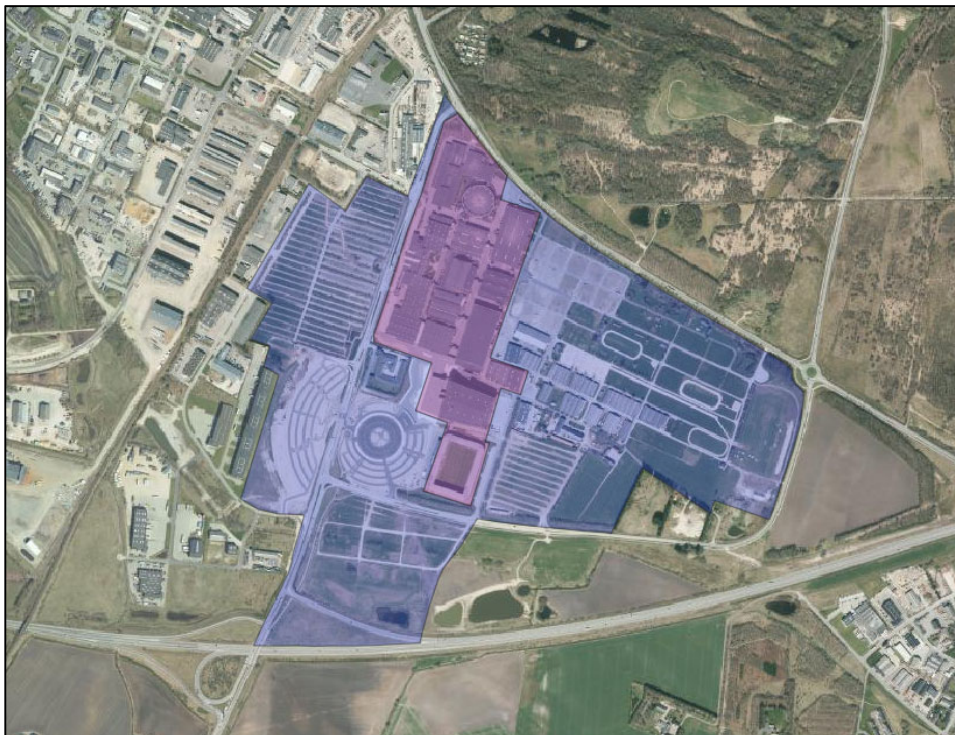
Udviklingsperspektiv:

Gågade-forløbet med Bredgade og Østergade er Hernings ældste gade, og dets forløb er uændret siden 1800-tallet. Dets forløb i sammenhæng med Torvet, og dets slutpunkt i Herning Kirke, er det, der indrammer det centrale bymiljø. Denne struktur udgør en bevaringsværdig sammenhæng. Dette er også gældende for villakvarteret nord for kirken. Derudover indeholder bymidten flere, enkeltstående bygninger, der har høj særlig høj bevaringsværdi.

Litteratur:

- *Herning Kommuneatlas*. Miljøstyrelsen og Herning Kommune. 1992
- *100 – Herning 100 år som købstad*. Kurt H. Jørgensen og Flemming Larsen. 2013.

MCH Messecenter Herning og Kongrescenter

Fotos: Forslag til nye afgrænsninger. Det særligt værdifulde er markeret med lyserød, mens det omkringliggende kulturmiljø er sat med en blå afgræsning (kun relevant ift. øverste foto).

Adresse: Østergade 37, 7400 Herning (Kongrescenteret), Vardevej 1, 7400 Herning (Messecenteret)

Årstal: 1953 (Herning Hallen/Kongrescenteret), 1963 (Messecenteret)

Området er omfattet af lokalplanerne:

- Lokalplan nr. 14.E6.3 - Erhvervsområdet ved MCH Messecenter Herning
- Lokalplan nr. 11.OF2.1 - MCH Herning Kongrescenter

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Forløberen til MCH Messecenter skal findes i aktieselskabet A/S Herning Hallen, der blev stiftet i 1944, da man prøvede at finde penge til at få bygget en sportshal i midtbyen. Herning Hallen stod færdig som kombineret sports- og udstillingshal i 1954 og første lejer var Dansk Tekstilmesse. Dette blev startskuddet til Hernings messetradition.

Efterspørgslen på den nye hal var stor, og derfor besluttede man i 1962 at udvide udstillingsarealet med et messecenter lidt uden for byen. I 1963 stod de første 5 haller på i alt 10.000 m² klar til at huse den første "Håndværker- og Industrimesse". Denne messe blev, sammen med messen "Ferie for Alle", nogle af grundstenene i Messecenterets succes.

Herning Hallen skiftede med årene navn til Herning Kongrescenter, er blevet udbygget flere gange, og har etableret sig som en af de førende kulturhuse. Mest bemærkelsesværdigt har været tilføjjelsen af den nye plads foran hovedindgangen, på hjørnet af Kampmannsgade og Østergade, med glaspyramiden midt på pladsen.

Efter årtusindeskiftet gik man i gang med at realisere sin 2025-vision. Dette betød, at nye bygninger som fodboldarenaen MCH Arena og multiarenaen Jyske Bank Boxen blev føjet til MCH-komplekset, der nu fyldte 110.000 m².

MCH Messecenter Herning og Herning Kongrescenter er siden 1960'erne blevet et samlingssted for byens borgere samt gæster udefra, og er blevet en institution, der har sat Herning på danmarkskortet såvel som på verdenskortet.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Det særlige værdifulde er alle messebygningerne sammen med Boxen og MCH Arena. Heri er dog ikke medtaget de gamle hestestalde og barakker. Ved Kongrescenteret er medtaget alle bygninger, samt pladsen ved hovedindgangen. Disse steder er særligt værdifulde, da de fungerer, og har fungeret gennem mange år, som en af de centrale samlingssteder for Hernings borgere.

Afgrænsningen af kulturmiljøet:

Hele komplekset med tilhørende parkeringspladser og udendørs-områder. Hele komplekset skal ses som et samlet miljø, der sammen formår at skabe begivenheder og kultur.

Udviklingsperspektiv:

Områderne har altid været i udvikling, hvilket det også vil blive ved med at være. Der er ikke en ting, der står ud, som vi skal være særlig påpasselige med, da det er stedernes samlede synergi, der skaber de særlige værdifulde miljøer.

Litteratur:

- <https://www.mch.dk/om-os/koncernen/historie>
- *Herning bogen 2005*. Ove Pedersen. S. 104-105. Historisk forening for Herning Kommune. 2005.
- *Op' i æ Herning-hal og ud' i æ Herning-haller - Herning bogen 2004*. Ove Pedersen. S. Historisk forening for Herning Kommune. 2004.
- *100 – Herning 100 år som købstad*. Kurt H. Jørgensen og Flemming Larsen. 2013.

Frilandsmuseet og museumsparken

Foto: Forslag til ny afgrænsning. Særlig værdifuldt miljø er markeret med lyserød.

Adresse: Museumsgade 32, 7400 Herning

Årstal: 1904-1906

Området er omfattet af lokalplanerne:

- Lokalplan nr. 14.B14.1. – Boligområde ved Trøstrupgade, Herning. Den tidligere afgrænsnings sydlige del, indgik i denne lokalplan.

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Frilandsmuseet Herning blev etableret i årene 1904-1906. Anlægget, der i dag består af syv huse, er det næstældste frilandsmuseum i Danmark, og var en integreret del af det daværende Herning Museum (grundlagt 1992).

Herning Museum startede under ledelse af J. A. Trøstrup udstillingsvirksomhed i det daværende tinghus i 1896, men fik i 1909 en selvstændig hovedbygning, der blev placeret nord for Frilandsmuseet Herning. Den blev tegnet af Victor Gullev, der bl.a. også har tegnet den tidligere tekniske skole i Herning (Nygade 3).

Hovedbygningen er senere dekoreret med fire farvelagte flisemotiver, der viser egnens udvikling fra oldtiden til hedeopdyrkningsens tid. Frilandsmuseet Herning udgør et midtjysk bondemiljø fra midten af 1800-tallet. Stuehuset har siden 1907 været indrettet som bindestue, hvor fire fuldvoksne figurer illuderer Steen Steensen Blichers berømte novelle *E Bindstouw* fra 1842. Hertil kommer også et originalt og typisk husmandshjem fra hedeopdyrkningsens tid.

Samlet set vidner miljøet om den hosebindertradition, der har været udbredt på egen siden 1600-tallet – en tradition, som blev videreført af de første hedeopdyrkere helt frem til starten af 1900-tallet, hvor den industrielle produktionsform vandt indpas.

Samtidig er museets hovedbygning et samtidsvidne fra tiden omkring århundredskiftet, hvor der i stigende grad blev sat fokus på indsamling af den forsvindende bonde- og folkekultur i Midt- og Vestjylland.

Afgrænsning af det særlig værdifulde kulturmiljø

Der er foreslået en ny afgrænsning, hvor den sydligste del af den gamle afgrænsning er skåret fra. Dette skyldes, at der her er opført ny bebyggelse, der ikke har noget med det særligt værdifulde kulturmiljø at gøre.

Udviklingsperspektiv:

Frilandsmuseet er som sagt det næstældste frilandsmuseum i Danmark, og dets hovedbygning er af fin arkitektonisk værdi. Ethvert indgreb i hovedbygningerne, og det bagvedliggende frilandsmuseum, vil være skadeligt for miljøet.

Litteratur

- *Fortællinger og billeder fra Herning Museum*. Herning Museum. 1993.

Herningsholm

Foto: Forslag til ny afgrænsning. Særlig værdifuldt miljø er markeret med lyserød.

Fredet: Ja – 1918/1976

Adresse: Herregårdsparken 1, 7400 Herning

Årstal: Oprettet som herregård ca. 1579.

Omfattet af lokalplanerne:

- Byplans vedtægt nr. 18 - Området ved Herningsholm

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Herningsholm blev opført på tomten af en Bondegård ved navn Vig af Josua van Qualen i slutningen af 1500-tallet. Anlægget bestod oprindeligt af tre toetages fløje, hvor hovedfløjen, længst mod øst, lå fra syd til nord. Vest for borggården lå ladegården. Hele anlægget blev omsluttet af et voldanlæg med grave omkring. Der har muligvis været tårne eller bastioner i voldens hjørner. Det blev stærkt ombygget i midten af 1700-tallet, hvor hovedbygningens renæssancepræg blev erstattet af det nuværende barokpræg. I 1700-

tallet blev en del af voldene ligeledes revet ned, da der blev anlagt en have nord og øst for hovedbygningen. I løbet af 1800-tallet undergik hovedbygningen en del ændringer.

Landsbyen Herning er bygget på Herningsholms jorde, og i 1734 opførtes den første skole i pastoratet Herning-Rind på herregårdens jord. Gården var gennem århundreder foregangssted for hosebinderi, og var således med til at grundlægge traditionen for tekstilindustrien i Herning. Den sidste gode landbrugsperiode for gården var i årene omkring år 1900. Herefter gik den langsomt i forfald.

I perioden 1946-1966 blev den brugt af civilforsvaret, før den i 1970'erne blev overdraget til Herning Kommune og senere til en støtteforening og omdannet til St. St. Blicher museum. I forbindelse med denne overdragelse blev sidebygningerne revet ned, således at det nu kun er hovedbygningen, der står tilbage.

Den kulturhistoriske værdi for Herningsholm er i det ydre knyttet til hovedbygningens fremtræden. Den er et eksempel på, hvordan barokken som byggestil kom til udtryk i Midtjylland i midten af 1700-tallet. Det ses i de helvalmede gavle og i den stramme og symmetriske disponering af facaden, hvor de tre midterfag er markeret af trekantsfrontispicen og den fremhævede hoveddør, ligeledes med et trekantsfelt. Hertil kommer den kraftigt profilerede hovedgesims på alle fire sider.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø (De blå overstregninger):

Afgrænsningen er sat efter den bevarede del af herregårdens grund, der stadig står tilbage i dag. Dette inkluderer hovedbygningen med gårdspladsen, haven med linde alléen, voldene, plænen, og de andre grønne områder rundt om voldene og hovedbygningen.

Udviklingsperspektiv:

Hovedbygningen skal bevares. Området med haven og området indenfor voldene bør ligeledes bevares, som det er.

Litteratur:

- *Herning-bogen 2017 – Herningsholm*. Historisk forening for Herning. 2017.
- *Antikvariske Studier 4 – Fortidsminder og Bygningsbevaring*. Fredningsstyrelsen. 1980. s. 179-266.
- *Herningsholm – En Herregård fra Frederik d. II's tid*. Hæfte. Herning Museum.
- <http://www.danskeherregaarde.dk/tema/herningsholm/herregaarden-paa-heden>
- <https://www.kulturarv.dk/fbb/sagvis.pub?sag=1749817>

Skarrildhus/Clasonsborg

Foto: Den nuværende afgrænsning opretholdes.

Adresse: Sdr Ommevej 4, 6933 Kibæk

Årstal: 1839

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Clasonsborg, det nuværende Skarrildhus, blev anlagt som spindefabrik af den slesvigske handelsmand Nis Clason (1806-1881) i 1840 efter at han samme år havde fået privilegium til at farve og færdigbehandle uldvarer.

Den vandrige Karstoft å gav gode betingelser for anlæggelse af en fabrik midt i det hedelandskab, der i forvejen var kendetegnet ved omfattende uldproduktion. Åen blev stemt op og gav vandkraft til at drive fabrikken.

På fabrikken spandt Clason uld for omegnens hedeboender, der anvendte garnet til strikning af strømper og vanter. Han opkøbte også disse produkter, som han forarbejdede til videresalg. I 1846 arbejdede der 146

på fabrikken, der årligt farvede og viderebehandlede 142.000 par strømper, hvoraf 90.000 blev eksporteret til udlandet. Samme år blev fabrikken omlagt til en egentlig klædefabrik.

Nis Clasons opstemning af Karstoft å var helt essentiel for udviklingen af den tidlige tekstilindustri i Midtjylland i midten af 1800-tallet. Fabrikken udgjorde efter tid og sted et imponerende bygningskompleks, der samtidig var egnens første klædefabrik af en anseelig størrelse.

Fabrikken blev i 1893 delvist omdannet til pap- og papirfabrik, og klædefabrikationen ophørte i 1913. Ejendommen blev i 1918 købt af Frederik Lausen, direktør for Århus Oliefabrik.

De oprindelige fabriksbygninger blev nedrevet ca. 1920, hvorefter Lausen opførte en ny, slotslignende hovedbygning med 30 værelser, tegnet af arkitekt A. Høegh Hansen. Den trefløjede hovedbygning blev genopført efter en brand i 1927, og har siden 1959 tilhørt Danmarks Lærerforening.

Havearkitekten Emil Bøttiger har æren for den smukke park, som blev anlagt umiddelbart efter opførelsen af Lausens nye lystejeendom (*antageligt i begyndelsen af 1920'erne*). Bøttiger havde bl.a. arbejdet med slotsparken ved Sanssouci i Potsdam, og siden virket som stadsgartner i Aarhus. Han forstod at udnytte det kuperede terræn og åløbet til at skabe en lille oase, som især bør opleves i foråret, når Rhododendronbuskene blomstrer.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø (De blå overstregninger):

Afgrænsningen er opretholdt fra den tidligere udpegning, der ligger sig op ad matriklen. Denne opretholdes, da den omfatter de væsentligste træk, der gør Skarrildhus/Clasonsborg til et særlig værdifuldt kulturmiljø.

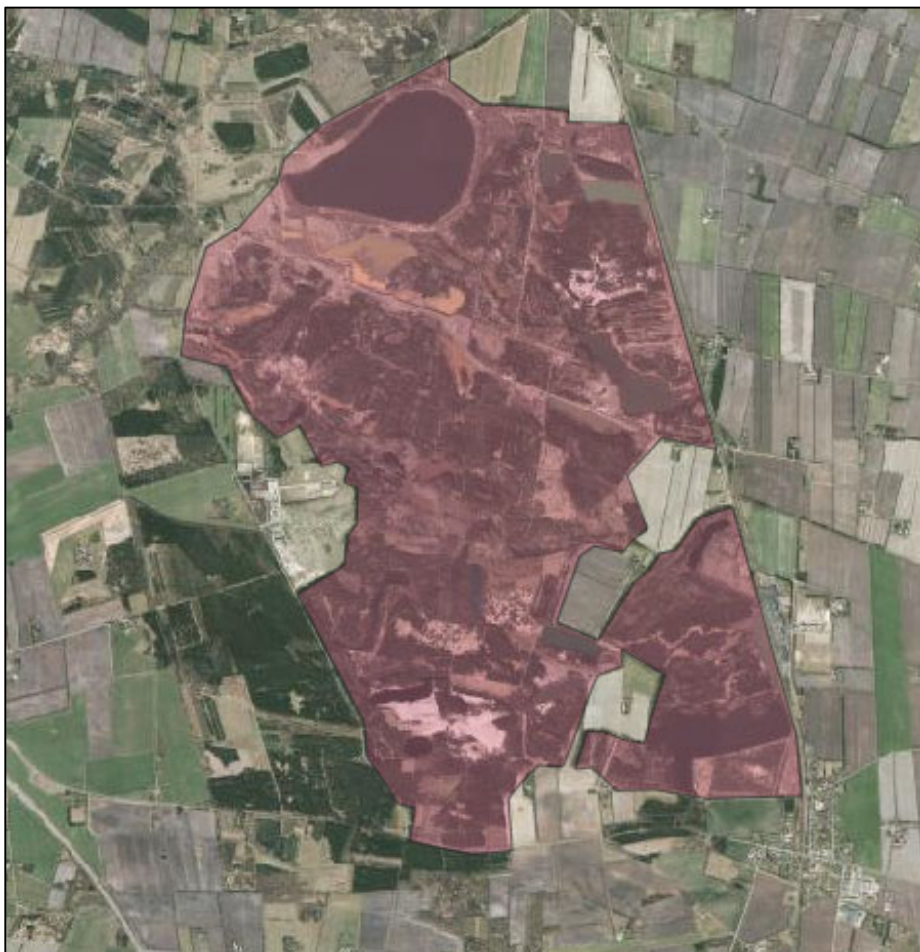
Udviklingsperspektiv:

Karstofts å's forløb ved Skarrildhus er fredet af Danmarks Naturfredningsforening i 1991. Åen samt hovedbygningerne og den tilhørende have bør bevares for bevare Skarrildhus' historicitet. Det helt nære område med de oprindelige bygningsværker med haveanlægget og stiforløb, der fortæller om stedets historie bør bibeholdes.

Litteratur:

- *Guld og grønne skove: Københavnerplantagerne i Jylland*. Henneke & Henneke. 2014
- *Nis Clason og Clasonsborg 1840-1940*. H. P. Hansen. Hardsyssels Aarbog. 1940
- *Seværdigheder langs Skjern Å Tekst*. Erik Møller-Jensen. Herning Kommune og Ringkøbing-Skjern Kommune. 2012.

Søby Brunkulsleje m. Søby kanal

Foto: Forslag til ny afgrænsning sat med lyserød.

Adresse: Ved Brunkulsvej, Fastholdtgårdvej, Søbysøvej, Mindelundvej, Arnborgvej, 7400 Herning

Årstal: 1940-1970.

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Udbruddet af 2. verdenskrig betød, at Danmark selv måtte udvide sit brændsel, hvor tørv og brunkul gav mest. I kraft af indenlandsk produktion slap vi som det eneste land i Europa igennem den svære tid uden mangel på brændsel.

Brunkullene fandtes i Videbæk-Herning-Brande, hvor Søby leverede en tredjedel. På sit højeste gravede omkring 2.000 mand brunkul i Søby Brunkulslejer. Udsigten til en god løn betød, at folk stod i kø hos formændene. At arbejde i brunkulslejerne var farligt, og over 45 mennesker mistede livet som følge heraf. De er i dag æret i mindelunden på stedet.

Da brunkulsgravningen ophørte i 1970, lå et goldt og hærget landskab tilbage, men i dag udgør Søby sammen med Søby Sø et af Hernings mest spændende landskaber. Den rene og klarvandede Søby Sø danner, sammen med Danmarks største brunkulslejer, et område fuldt af naturværdier. Man regner med, at der stadig ligger 100 millioner tons brunkul tilbage i Søby.

I dag findes en stor flok kron- og dåvildt i området. Også andre arter som den sjældne guldsmed Lille Blåpil findes i området på grund af det sure vand i søen. Der registreres jævnligt ulve, - traner, - fiskeørne, og isfugle i området.

Søby-området har i tidens løb oplevet mange forandringer. Skov, hede, opdyrkning, brunkulsgravning og tilplantning, hvor 1.100 hektar lejer nu er fredet. Hermed kan offentligheden opleve den enestående natur fra udsigtstårne, veje og stier.

Søby Brunkulsmuseum har i dag til huse i det nordvestlige del af lejet, og fortæller historien om egnen med det brune guld. I april 2020 åbnes den første gård, som begyndte at grave brunkul i området.

Da epoken med gravning af brunkul i Søby begyndte vinteren 1939/40 skete det helt tæt på Søby Sø. Søby Å havde svært ved at bære belastningen, så derfor etablerede entreprenørerne efter få år en dæmning og en kanal langs den sydlige ende af søen, der skulle hjælpe søen med det okkerholdige vand. Det gik ikke kun udover søen men også Søby bæk og Søby Å. Tiden med gravning af brunkul præger stadig tilstanden i Søby Å, da tilløbet fra kanalen langs søen fortsat medfører udsivning fra sandtipperne.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Er sat efter det gamle Søby by, hvor det nuværende brunkulsmuseum også er placeret. Her boede de fleste af arbejderne, er derfor det sted, der har den højeste kulturelle værdi.

Afgrænsningen af kulturmiljøet:

Er sat efter at omfatte hele det naturområde, hvori brunkullene blev brudt. Derudover kan det diskuteres om byen Fasterholt skal medtages, da denne lå langs jernbanen, hvor mange af arbejderne boede.

Note:

- 1) Området er fredet i 2007.
- 2) Udpegningen af Søby Kanal som særlig værdifuldt kulturmiljø slettes, og i stedet lægges Søby kanal ind under denne større Søby Brunkulslejr udpegning. Den geografiske udpegning i webkortet slettes ligeledes, da denne er udpeget forkert – den følger Søby Å og ikke kanalen. Kanalen vil være omfattet af den nye større udpegning.

Litteratur:

- <https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguider/soeby-brunkulslejer/historie/>
- http://denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_geografi/Jylland/S%C3%B8by_Brunkulslejer
- <https://www.fredninger.dk/fredning/soeby-brunkulslejer/>
- *Søby klondyke: en sandfærdig skildring af forholdene i Søby brunkulslejer i årene 1940-1950.* Johannes Rolsted. Stout og Søby Brunkulsmuseum. 1996.

Tjærreovnene i Hesselvig

Foto: Tjærreovnene er markeret med lyserød.

Adresse: Hesselvigvej 5, 6933 Kibæk

Årstal: I brug 1910-1950

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Efter den store succes med beplantningen af den jyske hede i slutningen af 1800-tallet, blev det nødvendigt med en udtynding af plantagerne. Derfor udviklede hedeselskabet sin egen model på en tjærreovn, der på en profitabel måde kunne omdanne det overskydende træmateriale til trækul og udvinde tjære.

Udvindingen af tjæren forbedrede økonomien i den tidlige industrivirksomhed, og kullene blev anvendt til industriformål, opvarmning, madlavning og til iblanding i svine- og hønsefoder mens den udvundne tjære blev brugt til at vedligeholde af træværk på bygningen og imprægnering af hegnspæle.

Der blev opført ca. 20 tjærreovne i diverse plantager. I drift fra ca. 1910 – 1950. Herefter samledes produktionen på en fabrik i Brande. De eneste bevarede tjærreovne i Danmark står i dag i Hesselvig Plantage ca. 2 km. øst for Skarrild. Til anlægget hører også den genskabte tørrelade og et selvstændigt motorhus med en petroleumsmotor.

Ovnene fortæller et stykke kulturhistorie fra en periode i plantagedriften, der var kendetegn for områder i første halvdel af det 20. århundrede.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø

Det er kun de to tjæreovne, der er af historisk signifikans. Der er ikke noget miljø udenom ovnene, der kan siges at have særlig kulturhistorisk betydning. Derfor er afgrænsningen holdt til at omfatte deres nærområde.

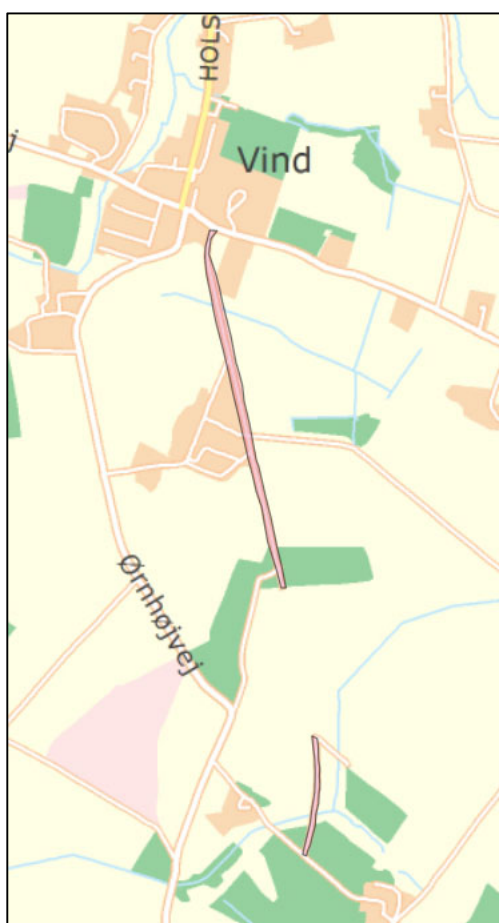
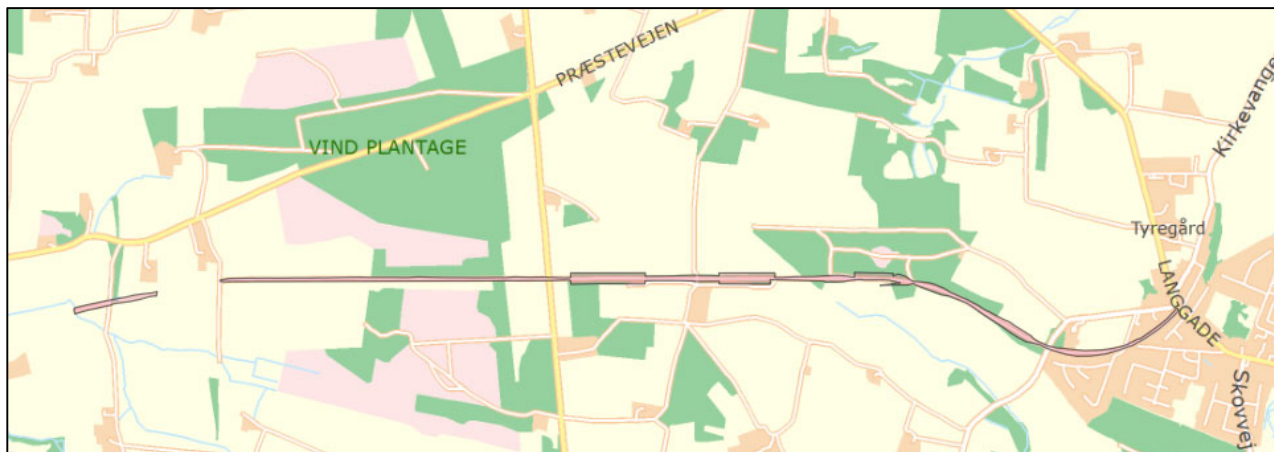
Udviklingsperspektiv:

De to ovne har en høj bevaringsværdi, og må ikke fjernes. Ovnene er ikke afhængige af det omkringliggende miljø, da dette har undergået mange forskellige ændringer og derfor ikke spiller nogen rolle i ovnenes fortælling.

Litteratur:

- *Tjæreovne i Hesselvig Plantage*. Natur og Grønne områder – Teknik og Miljø, Herning Kommune. 2016.
- <https://www.visitherning.dk/herning/se-og-oplevel/tjaereovne-gdk607397>

Ørnhøj-banen

Fotos: I modsætning til de andre fotos, er her brugt DTK/Skærmkort i stedet for ortofoto, da afgrænsningen her fremstår tydeligere. Resterne af Ørnhøj-banen er markeret med lyserød. Efter tjek med ortofotos passer afgrænsningerne med de sidste spor, der kan aflæses af jernbanen i landskabet.

Årstal: I brug 1911-1961

Adresser: Ved Halkjærvej 6973 Ørnhøj, Ørnhøjvej 7500 Holstebro, Digevej 7550 Sørvad

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Jernbaneloven af 1908 indeholdt en jernbane fra Ringkøbing til Nørre Omme. Endestationen blev dog Ørnhøj i stedet for Nørre Omme. Strækningen blev udvidet løbende, og fra 1925 gik den fra Ringkøbing over Ørnhøj til Holstebro. Med den sidste udvidelse skiftede hele banen navn til Ringkøbing-Ørnhøj-Holstebro Jernbane (RØHJ).

Ringkøbing-Ørnhøj-Holstebro Jernbane var en typisk oplandsbane, bestemt til ophjælpning af landbrug og andet erhverv i dette tyndtbefolkede område, og bugtede sig derfor i alle retninger for at betjene så mange byer undervejs som muligt.

Banen fik stor betydning som kulturbane, idet den transporterede store mængder mergel ud i landdistrikterne, ligesom banen fik en betydning for transporten af indenlandsk brændsel. I løbet af 2. verdenskrig var brunkulstransporterne banens største transportpræstation. I 1950'erne voksede underskuddet år for år, og man valgte derfor at opgive driften. Banen lukkede den 31. marts 1961.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø

- Afgrænsning er lagt på webkortet som et kulturmiljø, og skal derfor ændres til et særligt værdifuldt kulturmiljø.
- Afgrænsninger er sat efter de steder, hvor der stadig er tydelige spor i landskabet efter Ørnhøj-banen, så som Digevej vest for Sørvad. (Lavet af NGO)

Udviklingsperspektiv:

- Sporene af Ørnhøj-banen ligger landskabet omkring Sørvad, Ørnhøj og Vind. I dag er strækningerne for det meste grusvej som Digevej, eller lavet om til asfaltvej som Spåbækvej. Der er ikke bevaret nogen stationsbygninger. For at bevare dette særlige kulturmiljø, skønnes det, at det er vigtigt at bevare de vejlinjer, som eksisterer i dag i sporet efter Ørnhøj-banen.

Litteratur:

- *Danske jernbaner 1847-1972*. Niels Jensen. s. 161-162. 1972.
- <https://www.jernbanen.dk/pbaner.php?s=167>

Vestre Anlæg

Foto: Nuværende afgræsning opretholdes.

Adresse: Vestergade 46-52, 7400 Herning

Årstal: Overdraget til kommunen 1893.

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

I 1867 anlagde Det Danske Hedeselskab en planteskole på et areal, selskabet havde erhvervet sig på Vestergade i Herning. I løbet af 1880'erne overtog et konsortium af borgere arealet og omdannede det til et parkanlæg med blomsterhave og grønt areal. Det blev overdraget til kommunen i 1893, hvorefter det blev gjort offentligt tilgængeligt.

Efter Enrico Dalgas' (1828-1894, Direktør for Hedesselskabet) død rejstes i 1896 en obelisk som mindesmærke for ham i anlægget. I 1898 fik anlægget en indgangspavillon og en musikscene, der var genstand for mange folkelige, kulturelle og politiske arrangementer, inden disse i løbet af 1920'erne blev overtaget af Sdr. anlæg.

Der anlagdes også en legeplads, der i mange år var Hernings eneste offentligt tilgængelige. 1934 opsattes Herning-pigen (opr. Tater-pigen) i et springvand, og blev således Hernings første offentlige skulptur.

Parkanlægget danner en grøn kant der rager ud i gaden. Det rækker ud i Dalgas Allé og Paghs Allé pga. høje træerækker og villakvarterets frodige præg. Det fungerer i sammenhæng med Vestre Kirkegård mod vest, Vestergade mod nord og Enghavevej samt Dalgas Allé (med port-indgang) mod øst.

Vestre anlæg var i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet et af de primære samlingssteder for folkelige, kulturelle og politiske arrangementer i Herning. Den er endnu et symbol på et projekt startet af Hedeselskabet, som fik afgørende kulturel betydning for Hernings borgere. Derfor er det også passende, at anlægget i dag står til minde om Enrico Dalgas.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø:

- Afgrænsningen er allerede sat på webkortet og dækker til fulde anlægges omfang og udstrækning som særligt værdifuldt kulturmiljø.

Udviklingsperspektiv:

- Anlægget har dets optimale afgrænsning. Legepladsen i det nordvestlige hjørne kan med rette renoveres løbende efter behov, men skulpturerne og parkens udstrækning bør bevares for at bibeholde dets historiske særpræg og træk.

Litteratur:

- *Kommuneatlas Herning – Bevaringsværdier i byer og bygninger 1992*. Miljøministeriet, Planstyrelsen og Herning Kommune. 1992.
- *Herning bogen 2005*. s. 66-71. Historisk forening for Herning Kommune. 2005.
- *Herning bogen 1985*. s. 24-54. Historisk forening for Herning Kommune. 1985.
- <https://www.visitherning.dk/herning/se-og-oplevelv/vestre-anlaeg-gdk978350>

Sdr. Anlæg

Foto: Forslag til ny afgrænsning, hvor kun selve anlægget er udpeget som særlig værdifuldt og mosen som miljø. Knudmosen oprettes som kulturmiljø (se side 81)

Adresse: Godsbanevej 2, 7400 Herning

Årstal: Kommunen overtager anlægget i 1896 – Tegnet af Enrico Dalgas og anlagt af Hedeselskabet.

Området er omfattet af lokalplanerne:

- Lokalplan 1.59.0, Området ved Knudmosen syd for Herning

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

I 1881 erhvervede Det Danske Hedeselskab en stor del af Knudmosen og oprettede mosestationen Pontoppidan – opkaldt efter Generalkonsulen Hendrik Pontoppidan, der ejede Høgilgård og havde tætte forbindelser til Hedeselskabets arbejde.

Selve parkanlægget blev tegnet af Enrico Dalgas selv, og var et af hans sidste værker. Selve anlæggelse blev udført af A. Hornemann og påbegyndt i 1896. Der opførtes et mindesmærke for Pontoppidan i parken i 1903.

Hedeselskabet ville ikke beholde anlægget, og det blev derfor overdraget ved gavebrev til Herning Kommune i 1909, mod at den altid skulle være offentligt lystanlæg.

I 1915 opførtes en musikscene og i 1922 blev det akkompagneret af en Pavillon. Med disse tilføjelser blev Sdr. Anlæg genstand for grundlovsfester, musikarrangementer, politiske møder og besættelsestidens store alsangsarrangementer. Idyllen i med plænen ved halvmånesøen var i tidligere tider et yndet familieudflugtsmål, og om vinteren lærte mange herningensere at stå på skøjter på søen.

Sdr. Anlæg har spillet en stor rolle i Hernings kulturhistorie. Stedet er interessant som kulturhistorisk eksempel på tankegangen om at tøjle naturen, og bruge den til rekreative formål og folkelige forsamlinger. I dag er pavillonen og scenen væk, men bliver stadig – sammen med Knudmosen – brugt til rekreative formål.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø

Afgrænsningen er sat efter anlæggets grænser. Knudmosen, der ligger omkring er udpeget som Kulturmiljø.

Udviklingsperspektiv:

Anlægget har gennem årene gennemgået mange forandringer. Pavillonen og musikscenen, der dannede rammen om mange af anlæggets arrangementer i løbet af 1900-tallet, er for længst revet ned. De vigtigste bevaringsværdige træk/genstande i anlægget er plænen og miljøet rundt om Halvmånesøen samt Hendrik Pontoppidan mindesmærket.

Litteratur:

- *Kommuneatlas Herning*. Planstyrelsen, Miljøministeriet, og Herning Kommune. 1992.
- *Herning bogen 2005*. s. 66-71. Historisk forening for Herning Kommune. 2005.
- *Herning bogen 1985*. s. 24-54. Historisk forening for Herning Kommune. 1985.
- <https://www.visitherning.dk/herning/se-og-oplevel/sondre-anlaeg-og-knudmosen-gdk978333>

Fredens kirke m. Mindeparken

Foto: Nuværende afgræsning opretholdes.

Adresse: Parkvej, 7400 Herning

Årstal: Planlagt i 1944 (Kirken) - 1947 (Parken) og indviet 1951 (parken) – Kirken (1963)

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

I 1947 besluttede byrådet i Herning, at der skulle anlægges en park som minde for 2.verdenskrig. Anlægget skulle være et udtryk for glæden over befrielsen og freden, et minde som kunne stå varigt gennem kommende generationer. I byens østlige område, hvor der var et ledigt areal, opførtes Fredens Kirke og i forlængelse heraf Mindeparken.

Parken blev indviet i 1951, mens kirken måtte vente til 1963. Kirken er tegnet af Arkitekt Aksel Skov, mens parken er tegnet af Georg Boye med omlægninger efter tegninger af Agnete Muusfeldt og Gunver Vestergaard.

Parken er anlagt i to områder. Bag kirken ligger den alvorsbetonede mindelund, hvor Eigil Vedels skulptur af en knælende kvinde, der støtter en døende mand, står som mindesmærke over de faldne i 2. verdenskrig, og hvori navnet på 5 modstandsfolk, 5 søfolk i allieret tjeneste og 2 soldater i US Army er indgraveret – alle med deres oprindelse i Herning. Bag dette ligger et lysere lystanlæg med de karakteristiske geometriske sekskantede blomsterhaver.

Mindeparken markerer sig med store træerækker langs vejene og åbne plænearealer kranset af klippede hække og store træer.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø

- Afgrænsningen er sat efter at omfatte hele Mindeparken samt Fredens Kirke, som parken er planlagt og opført sammen med. De eksisterende afgrænsninger, sat i webkortet, skal ikke forandres.

Udviklingsperspektiv:

- I tidens løb er der vokset tæt bebyggelse op rundt om kirken og parken. For at bevare hele anlæggets funktion som minde over anden verdenskrig for eftertiden, vurderes det, at parken skal bevares intakt, som den er, da dens to dele og sammenspil med kirken fortæller denne historie.

Litteratur:

- *Mindeparken i Herning*. By og Land. Nr. 119. Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur. 2018
- *100 – Herning 100 år som købstad*. Kurt H. Jørgensen og Flemming Larsen. 2013.
- *Mindeparken i Herning*. Folder. Natur og Grønne områder, Teknik og Miljø – Herning Kommune. 2016.
- *Herning Kommuneatlas*. Miljøstyrelsen og Herning Kommune. 1992
- <http://www.fredenskirke-herning.dk/om-kirken/kirkens-historie>
- <https://www.visitherning.dk/herning/se-og-oplevelv/mindeparken-gdk978369>

Jens Jensens Anlæg

Foto: Forslag til ny afgrænsning. Det særlig værdifulde kulturmiljø er sat med lyserød.

Adresse: Jens Jensensvej 4, 7540 Haderup

Årstal: 1914

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

I 1914 lod købmand Jens Jensen opføre et anlæg i Haderup, som kunne bruges af byens og oplandets beboere til rekreative formål og som samlingssted ved større begivenheder. Der blev således holdt grundsløvsfester i anlægget, ligesom at mange brugte det til afslapning med familien.

Anlægget er bygget i klassicistisk stil med inspiration fra de antikke amfiteatre. Der er således opført en talerstol, tribuner på bakkeskråningerne, og der er opsat to hvide statuer af løver. Desuden opførtes en stenbro over indgangen til anlægget og et hulrum under talerstolen, hvor der var akvarier. Akvarierne eksisterer ikke længere. Al dette var anlagt i kampesten. Mod nord anlagdes en allé som førte direkte op til Haderup kirke (est. 1758). Mod syd ligger et stort græsareal i en fordybning, der i dag er campingplads, men som altid har tilhørt anlægget.

Der er rejst to mindesten i anlægget. En mindesten for genforeningen med Sønderjylland (rejst 1920) og en mindesten for Jens Jensen (rejst i forbindelse med dennes død i 1929).

I anlægget ligger også Haderup Museum, som Jens Jensen lod opføre for at udstille mange af de lokale klenodier, nogle af de lokale havde samlet.

Anlægget fortæller historien om, hvordan man på heden byggede steder, der kunne samle folk fra et forholdsvist stort opland – om det så var en søndagsudflugt eller til større arrangementer som grundlovsfester. Det særlige her er de klassicistiske træk, der er meget fremtrædende i den nordlige del af anlægget.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø

- I afgrænsningen er der taget højde for helheden. Det er sat efter anlæggets historiske udstrækning, og campingpladsen i fordybning mod syd er taget med, da denne altid har indgået i anlægget. På samme måde er kirkehuset i nordøstlige hjørne medtaget.

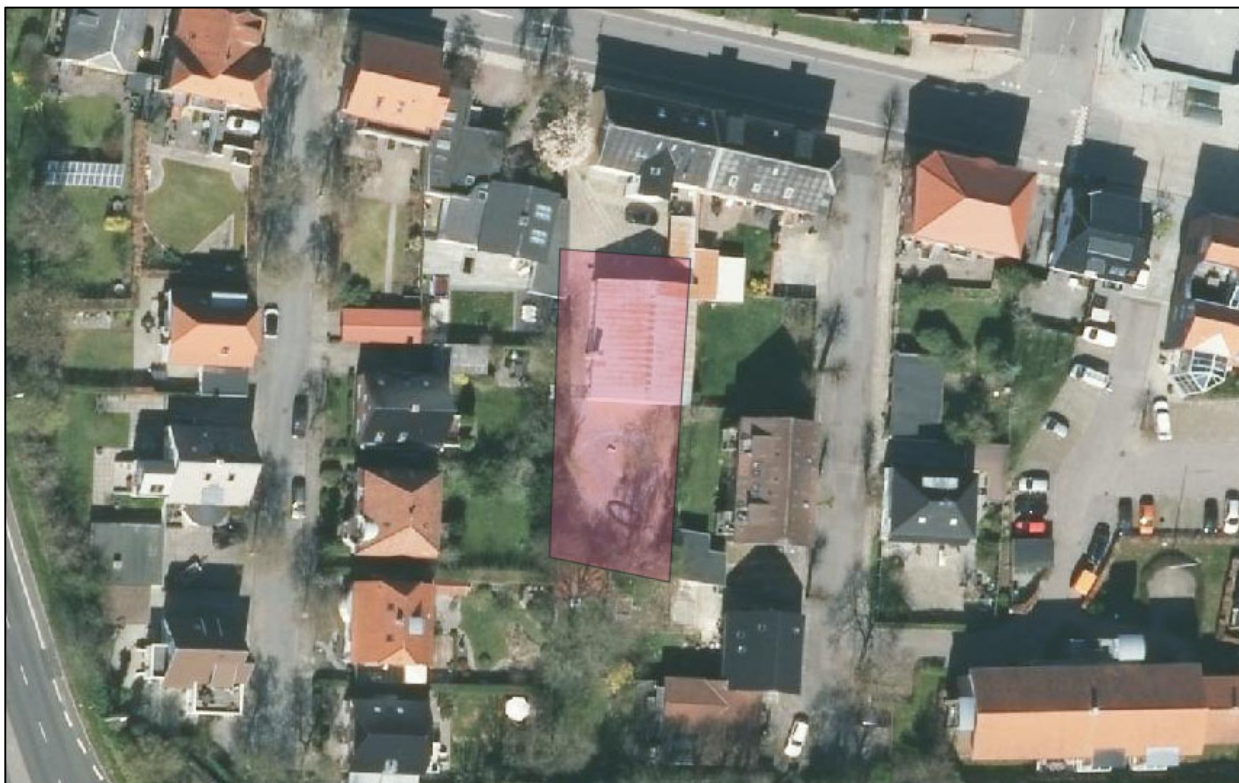
Udviklingsperspektiv:

- Den nordlige del af anlægget med dets kampestens og klassicistiske arkitektur grønne plæne og allé har den største bevaringsværdige relevans. Skal anlægget udvikles i fremtiden, skal det sikres at denne del af anlægget bevares med dets originale træk.

Litteratur:

- Der eksisterer, så vidt vides, ikke noget litteratur om Jens Jensens anlæg. Haderup Museums udstilling om anlægget er den bedste litteratur til baggrundshistorien.

Hosebinderlaugets Gårdhave

Foto: Nuværende afgræsning opretholdes.

Adresse: Dalgasgade 45B, 7400 Herning

Årstal: 1920

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

I baggården til Dalgasgade 45 ligger Hosebinderhuset. Tidligere fungerede baghuset, der nedbrændte i 1919, som hakkelsesskæreri og hestestald. Efter genopbygning lejede flere håbefulde tekstilfabrikanter fra 1920 og frem sig ind i huset, hvor de gjorde sig nogle af deres første beskedne erfaringer med tekstilproduktion på brugte maskiner.

Hovedparten af disse iværksættere blev efterfølgende grundlæggere af store tekstilvirksomheder, der kom til at præge bybilledet i Herning. Flere af fabrikanterne kom med tiden også til at diktere udviklingen i tekstilbranchen. Hosebinderhuset blev mellemkrigstidens udklækningsanstalt for tekstilfolk og betragtes lokalt som tekstilindustriens vugge.

Siden 1986 er huset blevet anvendt i forbindelse med Hosebinderlaugets årlige hosebinderdag. Hosebinderlauget blev stiftet af en række lokale tekstilfabrikanter på den årlige Dansk Textilmesse i Herning i 1952. Hensigten med laugets oprettelse var at skabe opmærksomhed om tekstilindustrien og dens produkter.

Hosebinderhuset blev indviet i 1986 efter en omfattende renovering. Renoveringen blev finansieret af Hosebinderlaugets oldermænd Mads Eg Damgaard, der selv havde påbegyndt sin karriere i selvsamme hus i 1934. Huset står i dag som en stor hvidkalket værkstedsbygning med dekorative støbejernsvinduer samt port, luge og hejseværk i den ene gavl. Bagved bygningen findes haveanlægget, der er tegnet af

landskabsarkitekt Sven-Ingvar Andersson, og havens keramisk udsmykning er udført af kunstneren Betty Engholm.

Hosebinderhuset udgør et vigtigt industriminde i Hernings historie. Mange prototyper på mellemkrigstidens iværksættere inden for tekstilbranchen startede deres karriere i huset. Efterfølgende etablerede de sig selvstændigt i byen og skabte store fabriksbygninger, som kom til at præge bybilledet.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø

- Omfatter Hosebinderlaugets forsamlingsbygning samt den specielle gårdhave.

Litteratur

- *Eet hus – mange huse*. Ulla Thyrring. Herning Museum. 1991

Nordre Kirkegård

Foto: Nuværende afgræsning opretholdes.

Adresse: Gullestrupvej 30, 7400 Herning

Årstal: 1969

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

I takt med at Herning voksede, blev der behov for flere kirker og kirkegårde. I middelalderen havde den gamle Herning Kirkegård ligget der, hvor Hedeager Kirken i dag ligger. I 1800-tallet erstattedes denne af Vestre Kirkegård på Vestergade. Med anlæggelsen af to nye kirker i 1950'erne og 1960'erne - henholdsvis Fredens Kirke og Sct. Johannes Kirken - blev det derfor også nødvendigt med endnu en kirkegård.

Kirkegården blev tegnet af arkitektparret Knud Joos og Jørn Palle Schmidt, der havde foreslået en skovkirkegård.

Kirkegården var ved sin indvielse meget utraditionel. Den havde ingen indtegnede gravpladser. De skulle i stedet anbringes frit mellem bevoksningen og på de store græsarealer. Dette blev gjort ud fra rationalet, at færre i fremtiden fik tid til at gå på kirkegården og holde et gravsted. Ligeledes var en stor del af Nordre Kirkegård indrettet til urnegravsteder.

I 1973 tilføjedes kapellet, og i midten af 1990'erne blev kirkegården udvidet med endnu en afdeling, der tages i brug i begyndelsen af 1999.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø

- Sat efter kirkegårdens grænser.

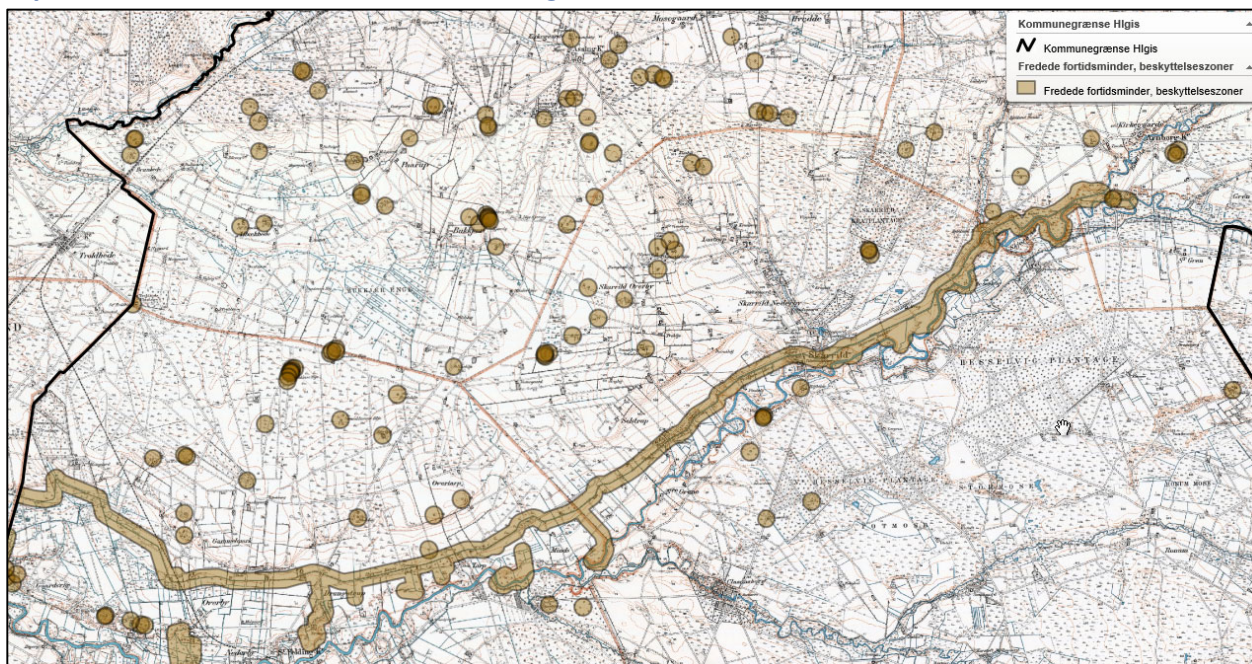
Udviklingsperspektiv:

- Bevares som det er.

Litteratur:

- *Vore Kirkegårde*. Niels Rysholdt. Årsskrift 1978. Forening for Kirkegårdskultur. 1978.
- *100 – Herning 100 år som købstad*. Knud H. Jørgensen og Flemming Larsen. 2013.
- *Nogle Kirkegårde i Jylland*. Hans Jørgen Nielsen. Landskab. Årg. 83. nr. 3. 2002.
- *Grøn form – grønt modspil: en bog om landskabsarkitekten Jørn Palle Schmidt*. Annemarie Lund. Arkitekten. 2007.
- <http://www.herning-kirkegaarde.dk/information/historie>

Skjern Å Nørre Kanal / Sanfeld Hesselvig Kanal

Billede: Skjern Å Nørre kanals forløb. Nuværende afgræsning opretholdes.

Billede: Sanfeld Hesselvig kanals forløb (Blå). Nuværende afgræsning opretholdes.

Adresse: Løber omkring Sdr. Felding, Skarrild og syd for Arnborg.

Årstal: 1870'erne

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

Skjern Å Nørrekanal (også kaldet Dalgaskanalen) ligger langs nordsiden af Skjern Å. Den er cirka 21 km lang og strækker sig fra Rind Å's udløb i Skjern Å ved Arnborg til Ahlergårde Plantage mellem Sdr. Felding og Borris. Den blev gravet i 1870'erne, og anses for at have været Danmarks største engvandingskanal.

Engvanding skulle sikre overrisling af de agre der lå ved Skjern Å, og var en del af opdyrkningen af heden, som Hedeselskabet og Enrico Dalgas (1828-1894) stod i spidsen for.

På kanalen blev så tilkoblet flere engvandingssystemer, hvoraf nogle få fortsat står tilbage - bl.a. de fredede anlæg ved Tarp, Drongstrup og Minds.

Engvandingssystemet anvendes ikke længere til overrisling, men kanalen anvendes fortsat til markvanding. De fleste rislerender fra dengang er i dag forsvundet, men flere steder langs kanalen ses stadig tilløbskanaler, vandingsbede, vandingskot, sidekanaler og pumpestationer m.m., som udgjorde en del af hele engvandingssystemet.

Skjern Å Nørrekanal er i dag udpeget som beskyttet fortidsminde med beskyttelseszone.

Skjern Å Nørrekanal er udpeget som særligt værdifuldt kulturmiljø, fordi den ligger fra en tid, hvor engvanding var en del af landbrugsdriften i Jylland.

Sandfeld-Hesselvig kanalen (også kaldet Skjern Å søndre Kanal) er en tilsvarende engvandingsskanal syd for Skjern Å. Den starter øst for Sandfeldgård i Ikast-Brande Kommune og sluttet ved Skarrild. Kanalen er stort set nedlagt i dag, og ses nu kun på de første par kilometer fra kommunegrænsen og til Hesselvig Enggård.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø:

- Er sat efter kanalernes forløb. Den tidligere afgrænsning opretholdes.

Udviklingsperspektiv:

- Bevares som det er. Der arbejdes på en udpegning af denne å som Nationalpark. Sker dette, vil disse to kanaler, sammen med områdets andre kulturmiljøer indgå.

Litteratur:

- *Skjern Å*. Ivan Nielsen og Hans-Henrik Schierup. Aarhus Universitetsforlag. 2008.
- <https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguider/skjern-aadal/historie/>

Ørre-Nybro området - inkl. Ørre Hede og Sammelstedgård

Billede 1: Forslag til ny afgræsning markeret med lyserødt.

Billede 2: Forslag til ny afgræsning markeret med lyserødt ved Sammelstedby, Degnestien, Ørre hede og Nygård Skole.

Beskrivelse af det særlige værdifulde kulturmiljø:

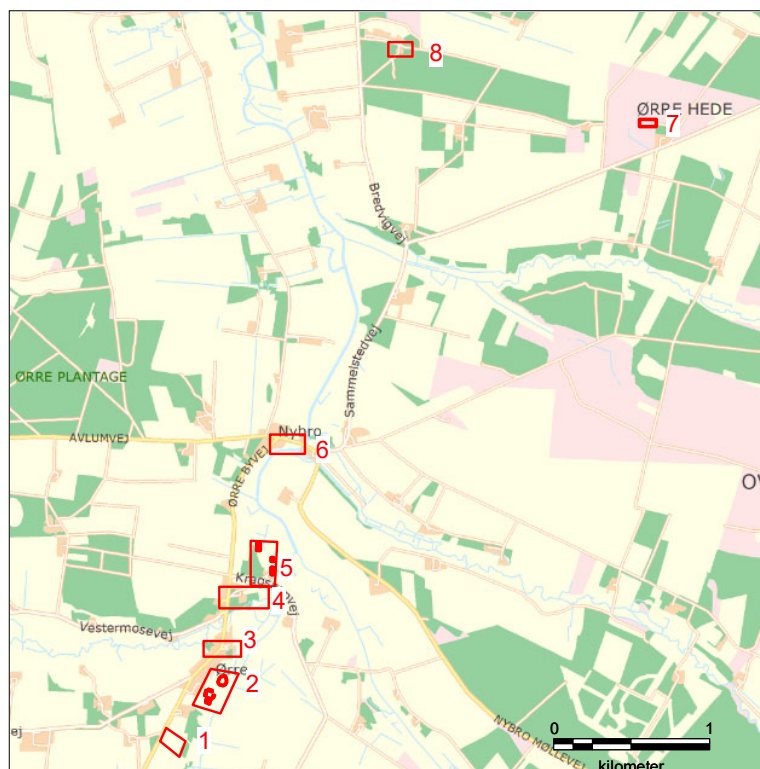
Få steder er en landskabs- og byudvikling i Midtjylland illustreret så tydeligt og så koncentreret som i Ørre-Nybro området. Byerne er opstået på vestsiden af Herningsholm Å's sammenløb med Storå. De største gårde er vokset op i området langs Ljørring Bæk og nord herfor, mens spor fra jernalderen og middelalderen findes syd for bækken.

Ørre-Nybro ligger på kanten af Skovbjergbakkeø. Her finder vi en relativt tæt bebygget og velfunderet landbrugskultur, som går tilbage til oldtiden. Gennem tiden har engarealerne været benyttet til græsning og høslet, og morænerne som agerland. På den måde er byen placeret ved ressourcerne, og gårdsstrukturen og landskabsudnyttelsen er symptomatisk for mange bebyggelser i Midtjylland.

De store åndelige vækkelser i slutningen af 1800-tallet markeres i den fantastiske historie om den hidsige konkurrence om at blive først færdig med opførelsen af grundtvigianernes forsamlingshus (inde i Ørre By ved kirken og de store gårde) og indre missions Missionshus Nazaret ved Nybro. De to bygninger stod færdige med en uges mellemrum i 1889 – og grundtvigianerne vandt kapløbet. Disse åndelige bevægelser er utroligt væsentlige for dannelse og uddannelse af landbefolkningen i 1800-tallet. Betydningen kan derfor heller ikke overvurderes for udviklingen af det moderne samfund. Begge bygninger står yderst velbevarede i dag, og formidler sider af denne historie

Formidlingsmæssigt er området allerede aktiveret via blandt andet skiltning ved kirken og Nybro samt via åbne besøgssteder: Ørre Kirke, Missionshuset Nazaret, Nygård Gamle Skole og Helens hus.

Det giver mening at se hele komplekset som et samlet særlig værdifuldt kulturmiljø med følgende delmiljøer:

Billede 3: Oversigtskort over placeringen af de enkelte fremhævede del-elementer i kulturmiljøet

1. Landsbyen ved Ørregård: I dette område er der identificeret en særegen og umådelig velbevaret bebyggelse fra ældre jernalder, som bestod af 15 gårde. De enkelte gårde lå som moderne rækkehuse langs en øst-vest gående vej. Hver gård har en snæver gårdsplads som ligger som baghaver mod nord og syd, og på disse gårdspladser er der også helt ensartet placeret ekstra stalde og en smedje, hvor der både er fremstillet jern af myremalm, fremstillet redskaber og våben og opstaldet dyr. Landsbyen er opført af en gang og tilsyneladende afbrændt og ryddet af en gang, og kædes sammen med en række voldsomme militære og politiske begivenheder i Midtjylland lige omkring Kr.f.

Landsbyen ved Ørregård er af kulturstyrelsen udnævnt til at være en superforskningsite og et kulturarvsareal af international betydning.

Gennem de senest år er der begyndt at dukke detektorfund op i området som klart viser, at der har været bebyggelse i både yngre jernalder, vikingetid og tidlig middelalder. Vi kender dog stadig ikke den eksakte placering af gården.

2. Ørregård: I engen ud mod Herningsholm Å lå "Ørregård" – et middelalderligt voldsted, som angiveligt bestod af en ladegård og en borgbanke. Ladegården ligger mod syd, og var oprindeligt omgivet af voldgrave. Dens udstrækning kan identificeres ud fra placeringen af bygninger på matrikelkortene fra 1817-1818. Ørregård nævnes første gang i år 1400, og har været ejet af blandt andre slægterne Fasti, Harbou, Kaas, Stygge og Dyre. I lighed med andre voldsteder forventes den dog at være betydeligt ældre. I 1604 bortskødes hovedparterne af jordene, og i 1641 opkøbte Claus Dyre på Sindinggård de resterende dele af Ørregård. Herefter bliver den til en almindelig fæstegård/bondegård under Sindinggård, og senere indgår materialerne fra de gamle bygninger i blandt andet i herregården Lergrav ved Aulum og i de tre udskiftede Ørregårde, hvoraf den østligste (Ørrebyvej 8) ligger lige syd for borgbanken. Voldgravene er i dag helt udjævnede og stort set usynlige i landskabet.

3. Ørre Kirke: Ørre Kirke ligger umådelig malerisk på en banke syd for Løven Å og vest for Herningsholm Å. Kirken er en lille kullet kirke cirka 20 x 5,5 m stor. Den nævnes første gang i 1340 i "Ribe Olemoder" som er en samlet fortegnelse over kirker i Ribe stift. Indtil 1655 var kirken ejet af hermanden på Ørregård.

Nord for kirken ligger Ørre Skole som blev bygget i 1870'erne og vest for kirkegårdsdiget lå en stor gård – "Vejrmøllegård" – hvor man som navnet antyder i en periode drev en mølle. Man fornemmer i dag tydeligt den gamle gårdhave. I den nordlige ende lå der i slutningen af 1800-årene et fattighus. Over for kirken ligger tidligere omtalte Ørre forsamlingshus som stod (først) færdig i 1889. Indtil dette tidspunkt består bebyggelsen syd for Løven Å således af de to store gårde Ørregård, Vejmøllegård og kirken. Den bymæssige bebyggelse på vestsiden af vejen opstår først i tiden herefter.

4. Gårde v. Løvenå: Nord for Løvenå lå fire større gårde. Mest markant er præstegården som ligger i en stor parklignende have, som vender ned mod Løven Å. Ud for præstegården løber storåen sammen med Herningsholm Å. Over for præstegården blev der bygget en ny skole som afløser for skolen ved kirken. Skolen fungerede indtil 1987, hvor den overgik til naturcenter og lejrskole.

5. Nord for Præstegården: Her ligger der yderlige to gårde som eksisterede på de tidligste karteringer af området – en på hver side af Kragnapvej. De eksisterende bygninger ligger stort set på de oprindelige bygningers placering. Længere mod nord lå der yderligere to gårde, som dog er nedlagt i løbet af perioden 1817-64.

Til den samlede bebyggelse ved Ørre hører at der på østsiden af Herningsholm Å/Storåen var placeret mindst to større gårde ved Ovstup/Ørrekrog.

Det er med andre ord et område med mange, større velbyggede gårde spændende fra voldsted/herregård til større bøndergårde samlet i et temmelig lille område omkring ådalen, som karakteriserer bebyggelsen omkring Kirkebyen Ørre.

6. Nybro og Nazaret Missionshus: Cirka en kilometer længere mod nord krydser adelvejen (hovedvejen) mellem Holstebro og Horsens gennem Ådalen. Her mødes Storåen og Sunds Nørre, og her har der ydermere været vadested/bro vandmølle og købmandsgård i 1700-tallet. Ved Nybro ligger missionshuset Nazaret. Bygningen fredet og velbevaret med inventar og med offentlig adgang. Som nævnt blev det opført i konkurrence med det Grundtvigianske forsamlingshus nede i Ørre By af det segment af befolkningen, som var blevet en del af den missionske vækkelse, der skyllede hen over landet i slutningen af 1800-tallet.

7. Ørre Hede/Helenes Hus/fattigkolonien:

På et cirka 35 ha stort hedeareal ligger Helenes Hus, som er opkaldt efter den sidste beboer Helene Krarup. Huset er lille og undseeligt, og var oprindeligt en af seks huse som i perioden 1816-30 blev opført med det formål at huse fattige, rakkere eller andre mere eller mindre subsitensløse mennesker på det øde hedeområde. Til hvert hus hørte en mindre jordlod og et spændhus – dvs. en lade eller redskabsbygning (en sådan blev rekonstrueret i 1962). Fattigkolonien kom til at hedde Sammelsted-by og en af bagtankerne bag den var at beboerne kunne tage del i hedeopdyrkningen.

Nygård Skole, hedeskolen, eller den "stråtækte" blev oprindeligt bygget i 1822 hvor den omfattede en skolestue og en lejlighed til læreren. Som en konsekvens af hedeopdyrkningen skete der dog en ret hurtig befolkningsvækst og 1877 blev der bygget en ny skole med plads til 33 elever. Denne bygning er i dag offentlig tilgængelig med inventar.

Derudover strækker den gamle Degnesti sig henover heden, og har været benyttet transportled mellem hedens ender.

Litteratur:

- *Ørregård – Luftfoto, geofysik og udgravning.* Luftfotoarkæologi 2 - Luftfotos, droner, laser og geofysik. De kulturhistoriske Museer i Holstebro Kommune 2019.
- *Ørregård.* K. Understrup. København. 1943.
- *Ørre Sogn.* K. Understrup. Herning. 1915.

Forslag til nyt særligt værdifuldt kulturmiljø

Herning Gl. sygehus (Herning +)

Foto: Forslag til ny afgrænsning. Det særligt værdifulde er markeret med lilla, mens det omkringliggende kulturmiljø er sat med en blå afgrænsning.

Adresser: Nørregårds Allé, Skolegade, Gl. Landevej og Pontoppidans vej, 7400 Herning.

Årstal: 1909/1910 (Første bygninger)

Området er omfattet af lokalplanerne:

- Lokalplan nr. 12.OF7.1. – Herning Centralsygehus
- Lokalplan nr. 12.OF7.2. – Kapel ved Overgade
- Lokalplan nr. 12.BL5.1. – Blandet bolig og erhvervsformål ved Møllegade, Gl. Landevej og Skolegade i Herning
- Lokalplan nr. 12.BL5.2. – Blandet bolig og erhverv ved Skolegade og Nørregade Alle i Herning
- Lokalplan nr. 12.B12.1. – Nørregade Alle-Nygade-Skolegade

SAVE-registreringer i det særlige værdifulde miljø:

- De gamle sygehusbygninger fra 1910. Tegnet af arkitekten Helge Bøjsen Møller. (1-3 Høj)
- Behandlingsbygningen og sideføje 1959 og 1919. (1-3 Høj)
- Lægehusene/kommunehusene fra 1919. 3 ens huse. (Høj-Middel)

Nb: Save-registreringerne er udarbejdet af Planvaerkstedet i deres rapport "Kulturhistorie og Kortlægning af Bevaringsværdier – Baggrundsrapport Herning +".

Beskrivelse af det særligt værdifulde kulturmiljø:

I 1910 blev et nyt Amtssygehus placeret i Hernings nordlige bykant. Sygehuset erstattede det daværende sygehus i Nørregade. Det var Hernings første egentlige sygehus med både en medicinsk og kirurgisk afdeling. Omkring sygehuset lå åbne marker, men i tiden efter 1910 voksede byen op omkring sygehuset.

De første sygehusbygninger fra 1909/10 er opført i "Herregårdsstil" med svungne gavle, arkader og fine bygningsdetaljer, gårdhaver og allé, og er tegnet af arkitekten Helge Bøjsen Møller. Allerede i 1919 blev de oprindelige bygninger udvidet med to sidebygninger på den nordlige fløj, samt de tre boliger – Kommunehusene – der blev bygget langs den nu lukkede Nørgaards Alle.

I de kommende år blev sygehuset udvidet løbende med en række andre bygninger, herunder flere fløje på hovedbygningerne i 1939 og 1959 samt to barakbygninger i 1939 og 1949.

Samlet set fortæller området bygninger sygehusgrundens udviklingshistorie, og selv om det primært er den ældste del af sygehusområdet, der indeholder bevaringsværdige bygninger og landskabstræk, så fortæller den østlige del områdets samlede bebyggelse om en historisk udvikling, som både relaterer sig til sygehusområdets udvikling, til fortællingen om velfærdsstaten og til arkitekturhistorien.

Afgrænsningen af det særlige værdifulde kulturmiljø (De blå overstregninger)

Det særligt værdifulde miljø er afgrænset efter de ældste bygninger og deres omkringliggende gård- og havemiljøer. Disse er alle vægtet til at have en høj bevaringsværdi på grund af deres arkitektoniske særpræg, og deres betydning for Hernings udvikling.

Afgrænsningen af det kulturmiljø (Den røde afgrænsning på kortet)

Det omkringliggende kulturmiljø er afgrænset således, at det omfatter den gamle sygehus med alle dets tilføjelser. Med enkelte undtagelser er disse bygninger fra før 1970. Tilsammen fortæller disse bygninger historien om Sygehusmiljøets udvikling, der har spillet en væsentlig rolle i hele udviklingen af Herning by.

Udviklingsperspektiv:

Genåbningen af det gamle Nørregårds Allé giver miljøet dets originale træk tilbage i form af et større flow af mennesker og liv, som det var set før i tiden.

Kulturmiljøets vigtigste bygninger er de ældste hovedbygninger, der både historisk og arkitektonisk er særligt værdifulde, og hvis farve og byggestil har tjent som inspiration til de udviklingsplaner, der ligger for området. Det vil derfor være yderst skadeligt for kulturmiljøet, hvis der skulle ske markante ændringer i disse bygningers eksteriør og gårdrum.

Litteratur:

- Kulturhistorie og Kortlægning af bevaringsværdier – Baggrundsrapport Herning +. Planvaerkstedet. 2019
- Kommuneatlas – Herning Kommune. Miljøministeriet, Planstyrelse og Herning Kommune. 1992.
- Herning Sygehus ved Århundredeskiftet. Tage Hølund. Medicinsk Forum. Årg. 34. nr. 6. 1981.

- Herning 100 år som købstad. Kurt H. Jørgensen og Flemming Larsen. 2013.

Vores Kulturmiljøer

Kulturmiljøerne i Herning Kommune er udpeget i stort antal og vægtes i sagens natur ikke lige så væsentlige som de særlig værdifulde kulturmiljøer. Udpegninger peger i forskellige retninger, og er ikke samlet i nogle hovedfortællinger/grupperinger. Derfor forslår vi at samle kulturmiljøerne under 4 hovedfortællinger baseret på, hvilke fortællinger de spiller ind i. Disse hovedfortællinger er:

1. Det gamle kulturlandskab
2. Opdyrkningen af landskabet
3. Moderne by- og industrisamfund
4. Kirker, kapeller, kirkegårde, mm.

Nogle af de i forvejen udpegede kulturmiljøer, vil ikke være at finde en beskrivelse af under gennemgangen i hovedfortællingerne. Dette skyldes, at vi i stedet foreslår, at de sløjfes og tages ud af kommuneplanen.

1. Det gamle kulturlandskab (præ 1850)

I Herning har der boet mennesker i flere tusinde år. Nogle af de tidligste arkæologiske rester er fra den førromerske jernalder (ca. 500 f.kr), og er fundet på Herningsholms jorde. Dette vidner om, at egnens historie strækker sig længere tilbage end bare de sidste 150 år, hvor byen Herning voksede eksplosivt.

Derfor har vi lavet denne forslåede kategori indenfor kulturmiljøerne, hvor de kulturmiljøer der repræsenterer det gamle kulturlandskab, primært præ 1850 kan lægges ind under. Her er der tale om gårde, gamle landsbysamfund, å-samfund, gravhøje, infrastrukturer som vejsystemer, jættestuer med mere.

De kulturmiljøer der passer under denne kategori, vil i det følgende blive beskrevet og afgrænset.

Gjellerup Lund og gl. Gjellerup

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Krøjtvej, 7400 Herning

Datering: Middelalder

Beskrivelse: Miljøet dækker den gamle landevej mellem byerne Gjellerup og Lund, og inkluderer byernes gamle afgrænsninger. Lund var den væsentligste by i området med et stort marked indtil den mistede

denne position til Herning i slutningen af 1800-tallet. Mens Gl. Gjellerup var en samling gårde nord for kirken.

Hjortsballehøje

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Hjortballehøjvej, 7400 Herning

Datering: dateret 3950 - 2801 f.Kr.

Beskrivelse: Muligvis har højene fungeret som dysse eller jættestue. De tre høje kaldet "Hjortsballehøje" er fra Sten- og bronzealderen. Højene ligger som en del af Birkebækkomplekset, der er skabt af Det Danske Hedeselskab. Ved de to største høje er der rejst to sten til minde om Hedeselskabets stiftelse, og de betragtes som en slags dåbsattest for Det Danske Hedeselskab.

Gl. Holstebro – Horsens landevej (se næste 2 sider)

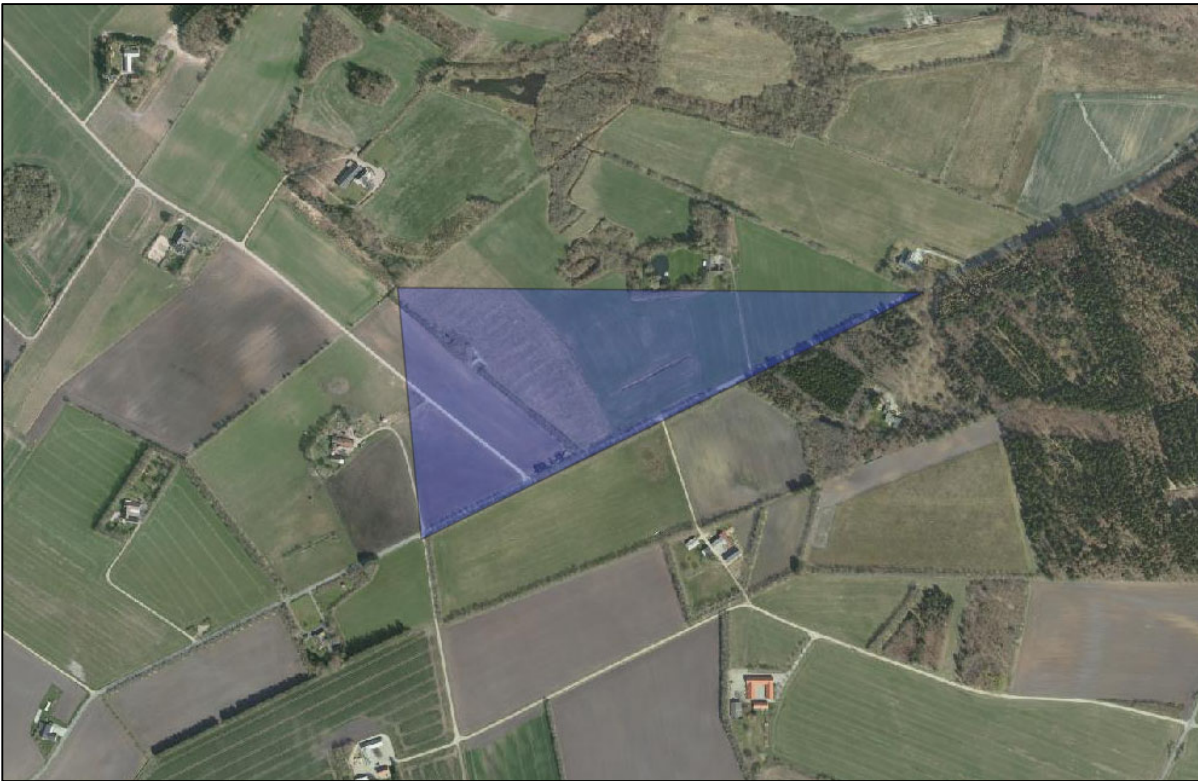
Fotos: Forslag til ny afgrænsning er markeret med røde streger

Datering: Middelalderen

Beskrivelse: Den gamle Adelvej, der har gået fra Holstebro til Horsens, og derfra har fortsat syd på.

Note: Den røde tråd gennem de foregående 8 billeder er forslag til ny afgrænsning og er nytegnet af Museum Midtjylland (feb. 2020).

Jægerbjerg

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Visgårdvej og sofiedalvej, 7400 Herning

Datering: Ukendt. Mindestenen er fra 1920.

Beskrivelse: På toppen af højen "Jægerbjerg" ses en mindesten for foreningen af Sønderjylland i 1920. På sydskråningen af Jægerbjerg lå røverstuerne, som var 4-5 meter dybe huller. Røverstuerne var skjulesteder for landevejsrøvere, og der har været spor af lergulv og ildsteder i "stuerne".

Under krigen i 1864 forsøgte gårdmændene i Stensbjerg og Karlsmose at skjule deres heste der for østrigerne. Højene er en del af det område der er kaldet Sinding bjerge.

Jættestuen ved Hagebro

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Vormstrupvej 9, 7540 Haderup

Datering: ca. 3300 f.kr.

Beskrivelse: Jættestuen er den eneste bevarede i området. Den har et 4 m langt kammer med otte bevarede bæresten og en gang med tre par sten.

Stenene, der har dækket kammer og gang, er ikke bevarede. Fund af tre små tyndnakkede flintøkser, nogle ravperler og to lerkar viser, at jættestuen kun har været i brug kort tid efter opførelstidspunktet. Fra samme tid stammer nogle lerkar, der har været henstillet som ofringer ved indgangen.

Kartoffelkælder i Hodsager

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Hovedgaden 40, 7490 Aulum

Datering: Ukendt

Beskrivelse:

Kartoffelkælder er det eneste, der er tilbage af ejendommen/gården Kirkegaard. Den dukkede op da denne skulle nedrives i første halvdel af 1990'erne. I dag er den lokal og kulturhistorisk museum over Hodsager og omegn. En kartoffelkælder var en måde at opbevare kartoflerne afkølet under jorden på landet.

Kibæk Mølle m. stemmeværk og sø

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Møllenvænget 19, 6933 Kibæk

Datering: mellem 1340 og 1466

Beskrivelse: I senmiddelalderen var tanken at vand ikke skulle have lov til at drive mod havet, før det havde gjort nytte. Derfor oprettes hundredvis af vandmøller i Danmark. Kibæk Mølle er opført på denne baggrund, og nævnes første gang i en protokol over statens ejendomme i 1466.

Kibæk Mølle har derfor spillet en stor rolle den omkringliggende by, Kibæks, opståen. Møllen producerede en overgang strøm til Kibæk Elværk, og har haft en vindmølle, der hjalp med at producere kraft til kværne og andre maskiner. I dag står hovedhuset fra 1800-tallet nyrenoveret sammen med lagerbygningen. Møllens ca. 3 ha. er i dag omdannet til rekreativt område med træer, søer og stier.

Kroghøj

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Kroghøjvej 8, 7400 Herning

Datering: Oldtiden – bronzealder 2800 – 1000 f.kr.

Beskrivelse: Kroghøj er en bakketop, som er et af de højeste punkter i Vestjylland med sine 70 meter over havets overflade. I skoven på højen ligger 3 gravhøje fra bronzealderen.

Der har tilmed ligget en gammel skole og et teglværk på højen (også udpeget som kulturmiljøer – se Kroghøj skole og Visgård Teglværk). Der er en sti op på toppen fra nord. Højen er bevokset med lyng, revling, løv- og fyrrekrat i fyrreplantage.

Note: Den indgår i Sinding bjerge, men er meget svært aflæselig i landskabet.

Møllevangen NØ for Sørvad

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Møllevangen, 7550 Sørvad.

Datering: fra f. kr.

Beskrivelse: Her er både fundet rester af jernalderlandsbyen fra tiden før Kr.f. og fra 3-400-årene. Holstebro Museum har udgravet en mindre del af begge landsbyer, som synes at være velbevarede. Desuden er der gravfelter fra jernalderen, hvorfra stammer en enestående trækiste, som er udstillet på Holstebro Museum. Der er desuden et enkelt løsfund fra vikingetiden. Der er ingen tvivl om, at der skjuler sig mange gode jernalderfund under markoverfladen.

Møltrup optagelseshjem

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

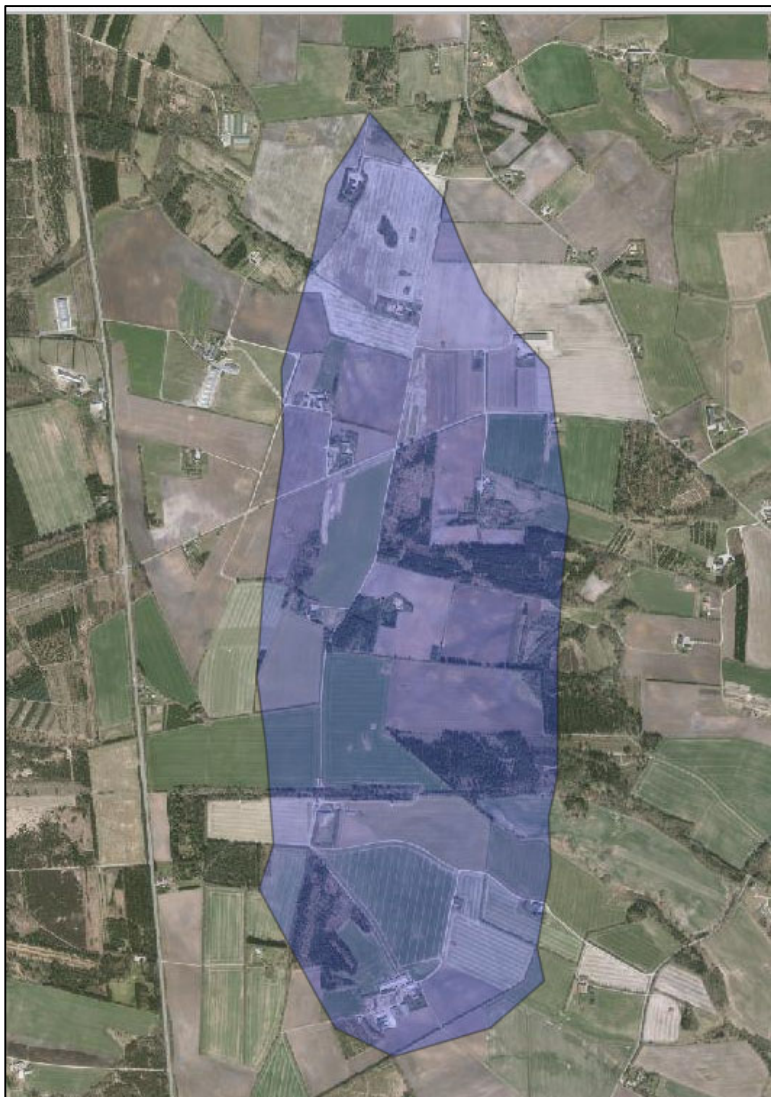
Adresse: Møltrupvej 70, 7480 Vildbjerg

Datering: 1400-tallet. Nuværende hovedbygningen 1707.

Beskrivelse: Herregården blev etableret en gang i 1400-tallet af Jørgen Splud Fasti. I 1682 kom den under den rige godsejer Christen Lindes ejerskab, som udbyggede gården og udvidede dens jordbesiddelser. Gården blev solgt til pastor Johannes Munck i 1912, som sammen med sin hustru omdannede stedet til optagelseshjem for løsladte fanger. I dag fungerer stedet stadig som optagelseshjem for hjemløse.

Note: Hovedbygningen er fredet.

Oldtidsvejen (Døeshøjene)

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Præstevejen vf. Sørvad.

Datering: Ukendt

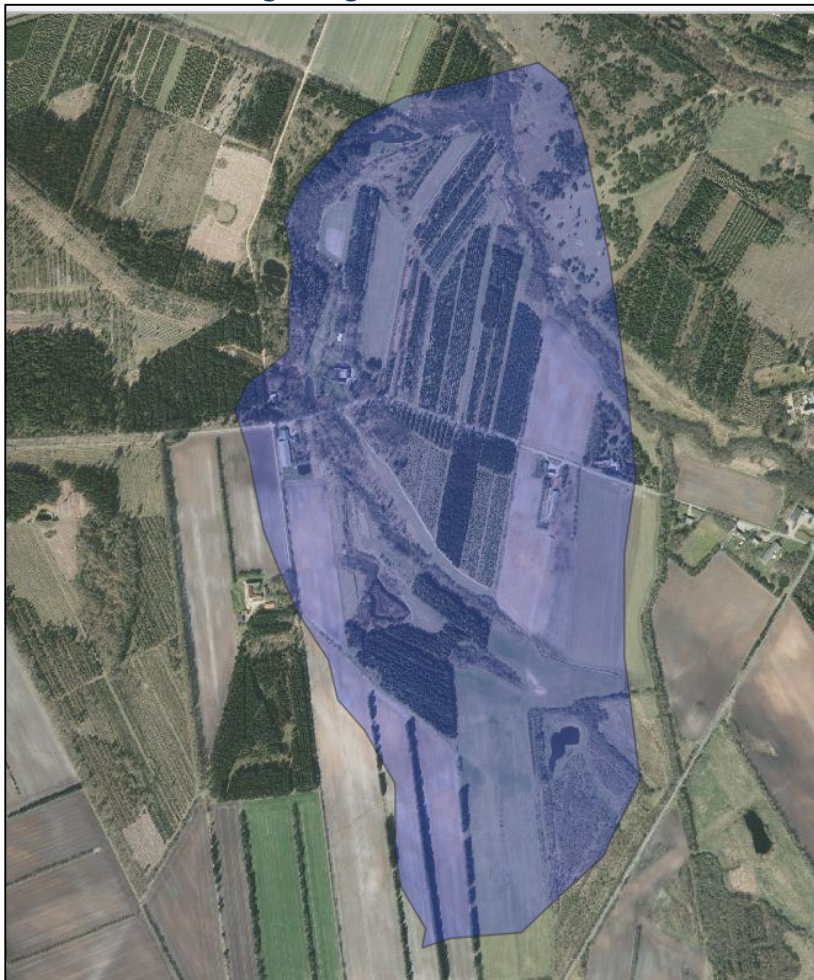
Beskrivelse:

Området indeholder en lang række gravhøje, der primært løber i 3 rækker, og kaldes derfor "Oldtidsvejen". Specielt 5 høje er kendte og går under den samlede betegnelse: "Døeshøjene".

"Bredhøj" er en imponerende fladhøj med en diameter på 50 m. Navnet skyldes, at den er helt flad på toppen i modsætning til de fleste oldtidshøje.

I området findes yderligere en mindre fladhøj. Desuden findes tre langhøje, hvoraf den længste er 122 m lang. Den ene langhøj kaldes Langemette. Endelig er der to hold tvillingehøje. Rester af højene er velbevarede rundhøje.

Området ved PL Grågård og Store Gråsand

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Gråsandvej og Vistorpvej, 7540 Haderup.

Datering: ca. 1000 e.kr.

Beskrivelse: I Sønderkær syd for gården Store Gråsand er fundet to guldarmringe fra vikingetiden. Uden sammenligning har vi her den største koncentration af sølv- og guldsager fra vikingetiden i kommunen. Desuden kan der stadig være rester af den gamle kirke nord for gården Store Gråsand.

Fundene ved Pilhuse/Gråsand er gjort i dels slutningen af 1800-tallet – dels i 1938 – og fremkom ved pløjning i mosen. Fundet består af et rundt smykke og masser af stumper af forskellige ringe, bundter af sølvtråd, sølvbarrer og mønter.

Fundene kan dateres til omkring år 1000. De to guldarmringe fra Store Gråsand blev fundet af en tjenestedreng i 1883.

Note: Det kan ikke lokaliseres, hvor disse fund præcist er sket. Derfor bibeholdes den gamle afgrænsning.

Resdal Bavne v.f. Sørvad

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: ved Digevej, 7550 Sørvad.

Datering: Ukendt.

Beskrivelse: Resdal Bavnehøj eller Bavnbjerg, er det højeste punkt på lokaliteten med sine 84 m, og har fungeret som en del af områdets varslingsystem i krigstider. I 1900-årene blev Resdal Bavne kendt som et folkeligt mødested – ikke mindst på initiativ af lokalhistorikeren og læreren Esbern Jespersen.

I 1935 arrangerede han således, at sognets skolebørn trak en stor granitsten op på Resdal Bavne. Stenen, der skulle være et symbol på ungdommens og naturens kræfter, fik inskriptionen "Af Bræen lagt paa Løger Mark, af Vinding Ungdom rejst på Resdal Bavne". I anledning af Esbern Jespersens 80-års fødselsdag blev der indhugget et relief og en inskription på stenens modsatte side.

På stedet findes også en mindesten over den fremtrædende adelsmand og konsulent Niels Offersen. Den er udført af billedhugger Torvald Westergaard, Lemvig, og rejst 1953. Adgang til Resdal Bavnehøj sker via resterne af den gamle Ørnhøj-bane, som løber nedenfor.

Silkeborgvej og Hammerum Hovedgade

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Silkeborgvej og Hammerum Hovedgade, 7400 Herning

Datering: 1800-tallet.

Beskrivelse: Vejen der forbandt Herning med Hammerum, og fortsatte mod Silkeborg, var en vigtig handelsvej. Vejen fortsatte gennem Herning som Østergade, Bredgade og Vestergade og videre mod Ringkøbing. Det var langs denne strækning, at det moderne Hernings første bygninger blev bygget i 1800-tallet – heriblandt Tinghuset, apoteket og Christiansminde Kro (nuværende Eyde).

Vejen var sammen med landevejen mod Holstebro og Vejle instrumental i at sikre Herning status som trafikalt knudepunkt på heden. Langs Silkeborgvej over Birk etableredes meget af den tekstilindustri, der skulle blive en af byggestenene til Hernings vækst

Simmelkær by

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Mejrupvej og Skivevej, 7451 Sunds

Datering: Ca. 1600 e.kr.

Beskrivelse: Den ældste bebyggelse i det omkringliggende sogn har været påbegyndt omkring år 1100, mens byen, oprindeligt kaldet Over Simmelkær, først er opstået omkring år 1600. De første bebyggelser har været knyttet til lilleåens enge, hvor fra det har bredt sig i takt med opdyrkningen. Byen udviklede sig til en klassisk hedelandsby i 1800-tallet, og fik i løbet af dette århundrede og 1900-tallet centralskole, andelsmejeri, Låne- og Sparekasse, telefoncentral med mere. Byen afspejler derfor som kulturmiljø en samfundsmæssig udvikling, der har spændt mange århundrede.

Simmelkær kirke:

Kirken er opført i en nygotisk stil i 1894. Kirketårnet rager op i landskabet, og kan ses på afstand. Til kirken er tilhørende kirkegård og grønt område med træbeplantningen rundet om matriklen.

Sindinggaard, mølledam, teglovn (og kirke)

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Sinddinggårdvej 21, 7400 Herning

Datering: 1480 eller før

Beskrivelse: Gården omtales for første gang i et brev i 1480. På daværende tidspunkt var gården ejet af slægten Harbou. I 1730 opførtes som karakteristisk bindingsværk den nuværende hovedbygning under ejer Frantz Rantzau. Disse blev moderniseret i løbet af 1800-tallet. Gården har haft mange skiftende ejere gennem tiden. Den er beliggende tæt ved Sinding kirke og den gamle hovedvej til Holstebro.

Note:

- 1) Sinding kirke er taget med i den oprindelige udpegning, men det forslås at den får sin egen udpegning, og ligges ind under kirker.
- 2) Midterbygningen er fredet.

Voulundgård

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Voulundgårdvej 22, 7400 Herning

Datering: 1300-tallet.

Beskrivelse: På grunden, der var den eneste i lunden Vou, har der ligget en gård siden 1300-tallet kaldet Voulundgård eller "Store Voulund".

Den lå langs den gamle hedevej, der gik til Horsens, og havde derfor mange rejsende gæster, da det var den eneste gård i området. Gården blev ombygget i 1884, hvilket omtaltes i kilderne som en noget prægtigt ombygning af gården.

Derudover er der rester af lergrav og velbevaret ætekule fra teglværksdrift på stedet.

Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen

Clasonsborg/Skarrildhus

Forslag: Slettes

Begrundelse: Stedet er allerede udpeget som et særlig værdifuldt kulturmiljø, og derfor giver det ikke mening at have en dobbeltudpegning.

Herningsholm

Forslag: Slettes

Begrundelse: Stedet er allerede udpeget som et særlig værdifuldt kulturmiljø, og derfor giver det ikke mening at have en dobbeltudpegning.

Haderup Museum

Forslag: Flyttes

Begrundelse: Da Haderup Museum ligger ved indgangen til Jens Jensens anlæg, og deler historie med anlægget, er det derfor nærliggende at museet udpegning som kulturmiljø slettes, og at det i stedet beskrives under det særlige værdifulde kulturmiljø Jens Jensens anlæg.

Hulveje og Hjulspor v. Arnborg

Forslag: Slettes

Begrundelse: Et forholdsvist stort område er udpeget ved Skjern Å, syd for Arnborg, med overskriften Hulveje og Hjulspor. Der kan dog ikke findes nogen dokumentation for disse hulveje og hjulspor, og derfor forslås det at, at udpegningen slettes.

Momhøje NV for Kibæk

Forslag: Slettes

Begrundelse: Momhøje er placeret i Ringkøbing-Skjern Kommune, og skal derfor ikke figurere som kulturmiljø i Herning Kommune.

Myremalmshuse, Tulstrup og Faurholt

Forslag: Slettes

Begrundelse: Myremalmshusene er et værdifuldt kulturmiljø, men husene og dets omkringliggende miljø er geografisk placeret i Ikast-Brande Kommune. Der er imidlertid lavet et udpegning så stor at den rækker ind over kommunegrænsen til Herning. Der indstilles at denne rettes, således at Myremalmshuse ikke længere indgår i Herning Kommunes Kommuneplan.

Sammelstedby Ørre hede

Forslag: Slettes

Begrundelse: Lægges ind under det særlige værdifulde kulturmiljø Ørre-Nybro

Spor efter voldgrav ved tidl. Herregård ved Nørre karstoft

Forslag: Slettes

Begrundelse: Sporene er minimale og besidder ikke formidlingsmæssig værdi.

Fårefolde ved Skarrild

Forslag: Slettes

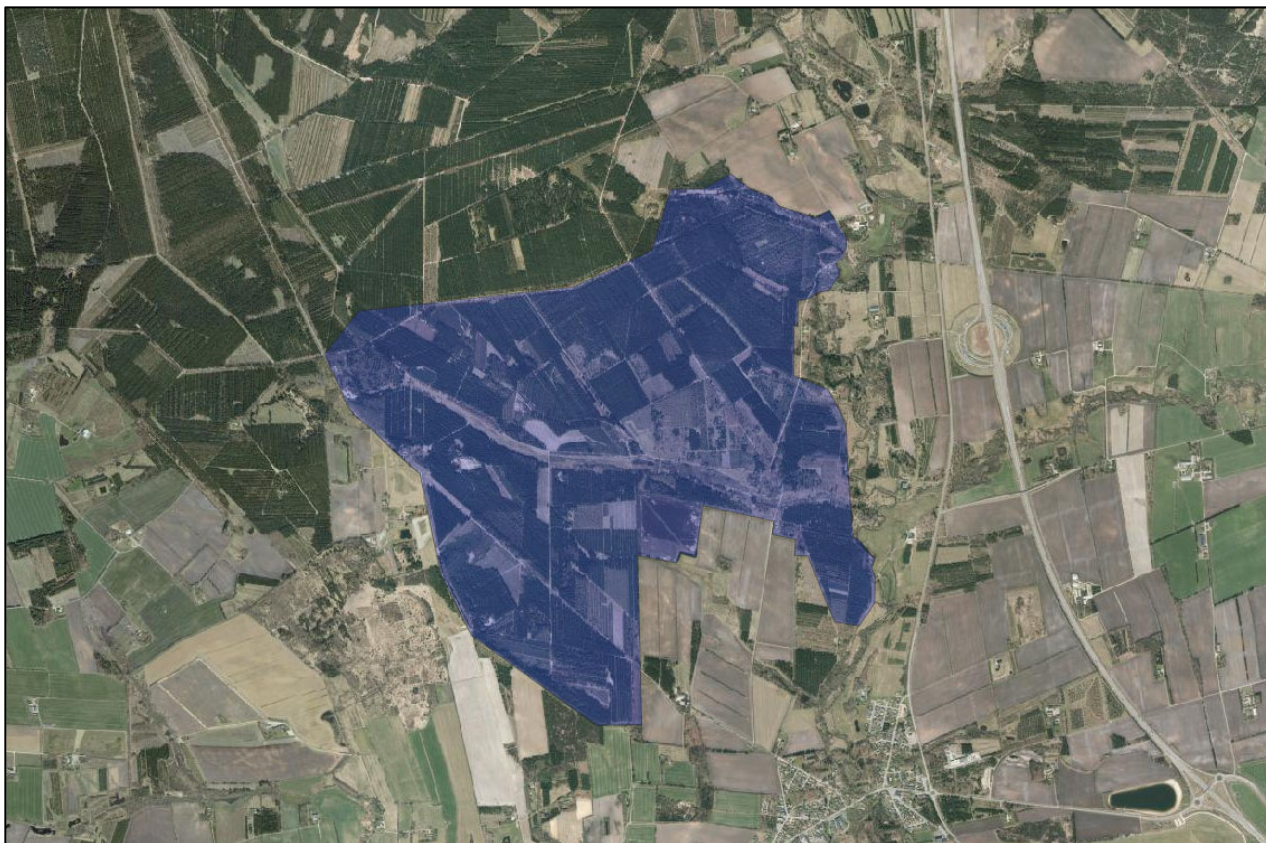
Begrundelse: Sporene er minimale og besidder ikke formidlingsmæssig værdi.

2. Opdyrkningen af landskabet (1850 – 1920)

En stor del af Hernings nyere historie startede med opdyrkningen af landskabet. Indtil slutningen af 1880-tallet var området omkring Herning godt hedelandskab. Det Danske Hedeselskab blev stiftet i 1866 og blev bannerførererne i opdyrkningen og beplantningen af hedelandskabet. Dette kom til få skelsættende betydning for Hernings udvikling.

De kulturmiljøer der er udpegede, og som hører ind under denne fortælling, er hedearealer, plantager og engvandsanlæg/kanaler.

Birkebæk plantage

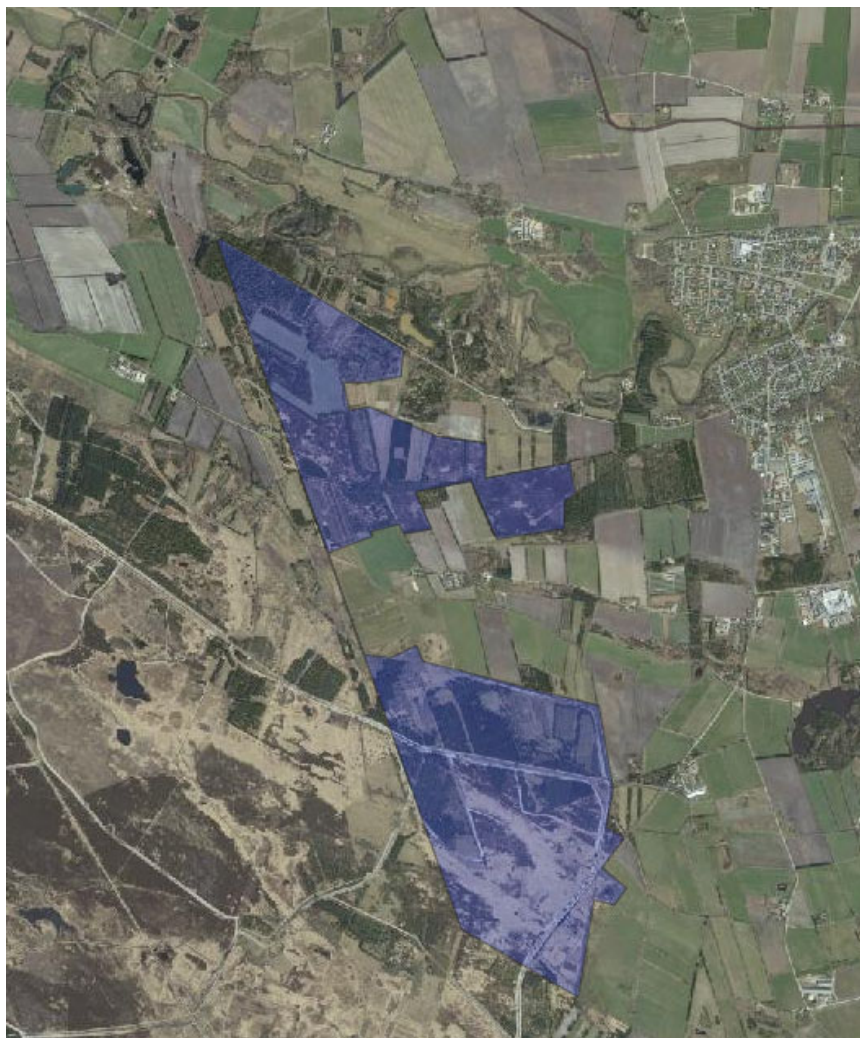
Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Jens Provst vej, 6933 Kibæk

Datering: 1875 (Påbegyndt opdyrkning og beplantning)

Beskrivelse: Dette stykke hede med gården Birkebæk, købte Det Danske Hedeselskab med Enrico Dalgas i spidsen i 1875, og påviste at det var på den jyske hede man skulle sætte ind med opdyrkningsarbejdet. Birkebæk plantage etableredes, og havde sit første salg af fyr i 1884 og fra århundredeskiftet fabrikeredes der også trækul. Plantagen har stadig visse lyng- og hedeområder.

Borris Hede

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Område sydvest for Sdr. Felding.

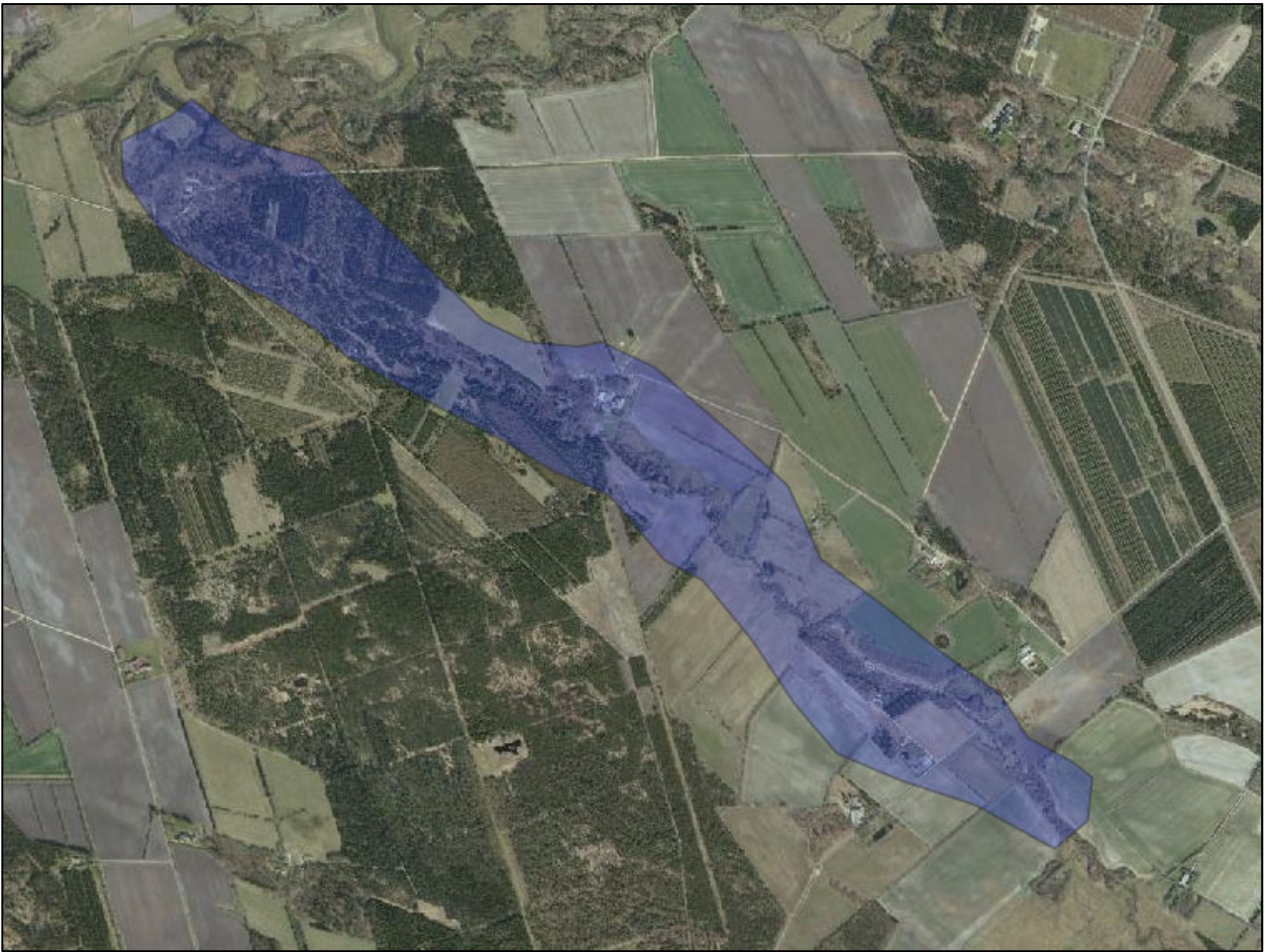
Datering: -

Beskrivelse: Med et areal på 30 kvadratkilometer er Borris Hede Danmarks største hede areal. Det er tilmed også det fladeste. Langt størstedelen ligger i Ringkøbing-Skjern Kommune, men et lille stykke af det vestlige areal rækker ind over Herning Kommune, og fungerer derfor også som kulturmiljø her. Landskabet er sandet og mager hede med mange moser og kær. Igennem hedens sydlige del løber Omme å, og nord om heden løber Skjern Å. På trods af det flade og sandede udtryk er heden udpeget af Skov- og Naturstyrelsen som et sted af største botaniske betydning. Derudover har heden et rigt dyreliv.

Note:

- 1) Området er fredet
- 2) Den forslåede nye afgrænsning ligger kun i Herning Kommune

Døvling Vestergård og Sdr. Kanal

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Timlundvej, 6933 Kibæk

Datering: Ukendt – sandsynligvis midt 1800-tallet.

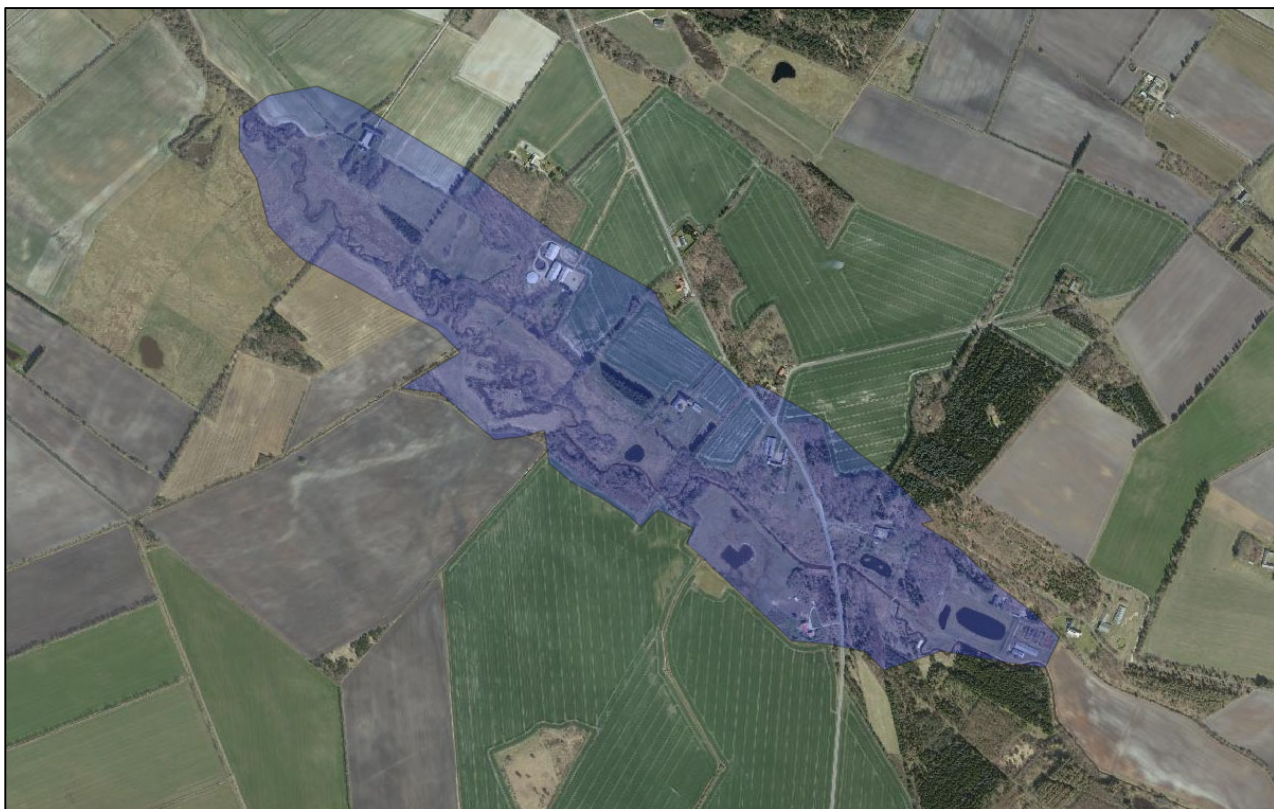
Beskrivelse:

Helt generelt var engvandingskanaler en af de vigtigste redskaber i opdyrkningen af heden. Det kan derfor ikke undre, at engvanding var det første punkt i Hedeselskabets formålsparagraf ved stiftelsen i 1866.

Ved at lede vand ind over de lavere liggende hedeflader opstod kunstige enge med et rigt høslæt. Ved således at fordoble eller tredoble udbyttet af engene kunne gårdene holde et mere end dobbelt så stort husdyrhold, kornudbyttet blev forbedret og gårdenes indtjeningsevne forbedret.

Denne kanal er en typisk engvandingskanal, der trækker sit vand fra Døvlingbæk og Skjern Å, og har været en del af hedeopdyrkningen. Den fortsætter i den næste udpegning. Ved kanalen ligger gården Døvling Vestergård, der højst sandsynlig går tilbage til middelalderen.

Christen sandfelts kanal fra vestergaard til nygaard

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Døvling og Sdr. Ommevej, 6933 Kibæk

Datering: 1854 eller før

Beskrivelse: Denne kanal ligger i forlængelse af Døvling Vestergaard – Sdr. Kanal udpegning (se afsnittet ovenfor). Christen Sandfelt påbegyndte anlæg og opgravning af denne kanal. Den skal kunne ses på Landhusholdningsselskabets kort som kanal gående fra Vestergaard til Nygaard fra 1854. Kanalen skal ses som en del af opdyrkningen af heden.

Engvandingsværk ved Drongstrupgård

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Skjernvej 147, 7280 Sdr. Felding

Datering: 1800-tallet, gården er formentlig ældre.

Beskrivelse: Lige øst for vejkrydset ved Sdr. Felding har ejeren af Drongstrupgård fredet et engvandingsanlæg. Anlægget er ikke i brug, men det fine system af render er bevaret. I et hjørne af engen, der grænser op til gårdens have, står der en informationstavle. De allerfleste engvandingsanlæg fra forrige århundrede er forsvundet ved pløjning og kultivering.

Engvandingsværk ved Sdr. Felding

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: nf. Skovbrynet, 7280 Sdr. Felding

Datering: Ukendt – 1800-tallet.

Beskrivelse: I en åslyng i Sdr. Felding by ved Skjern Å's nordside er bevaret rester af et engvandingsanlæg. Anlægget blev i 1984 fredet ved en deklARATION, som sikrede at områdets tilstand ikke måtte ændres, men kun måtte bruges til lettere græsning og grønt område.

Udpegningen er endnu et eksempel på et Engvandingsværk, der fra 1800-tallet har været benyttet til at opdyrke heden. Værket har trukket sit vand fra Skjern Å.

Engvandingskanal v. St. Gråsand

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

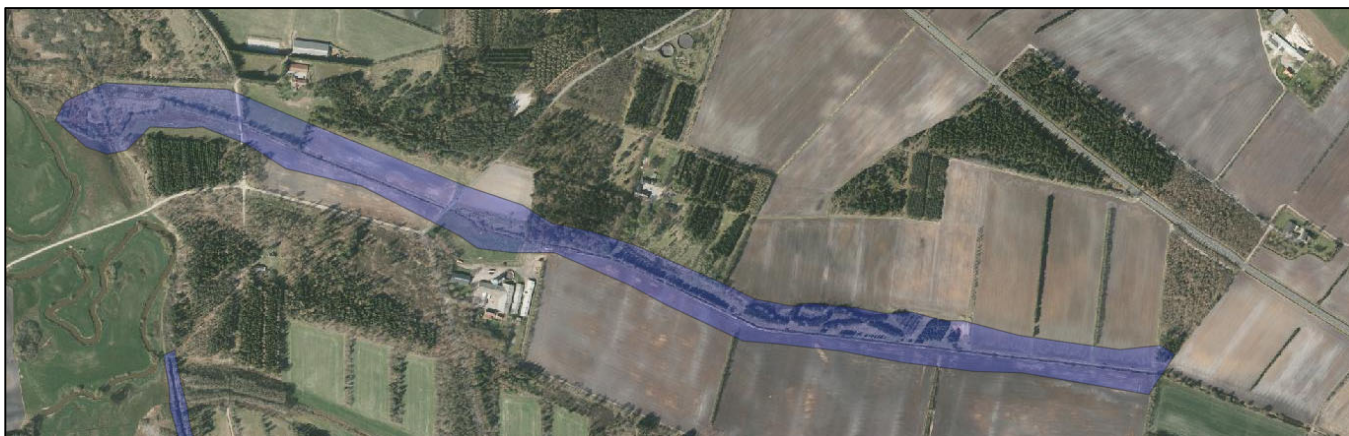
Adresse: v. Gråsandvej og Vistorpvej, 7540 Haderup.

Datering: Ukendt – 1800-tallet

Beskrivelse: Engvandingskanal ved gården "Store Gråsand". Anlagt i 1800-tallet som en del af opdyrkningen af heden. Retableret af Ringkjøbing Amt i 1995 ved hjælp af naturgenopretningsmidler.

Note: På samme sted er der udpeget et større område med viking-fund. Dette område har ikke historisk nogen relation til denne udpeging.

Engvandingsværk v. Hallundbæk, syd for Hodsager

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Hallundbækvej

Datering: Ukendt – 1800-tallet.

Beskrivelse: Engvandingskanal fra 1800-tallet, der har været brugt til at opdyrkningen af heden. Har trukket sit vand fra Storeåen syd for Hodsager og strakt sig hele vejen til Simmelkær.

Delvis retableret/bevaret engvandingskanal ved Hallundbæk, Hodsager. Retableret af Ringkjøbing Amt i 1995 ved hjælp af naturgenopretningsmidler

Engvandingsanlæg v. Tarp

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

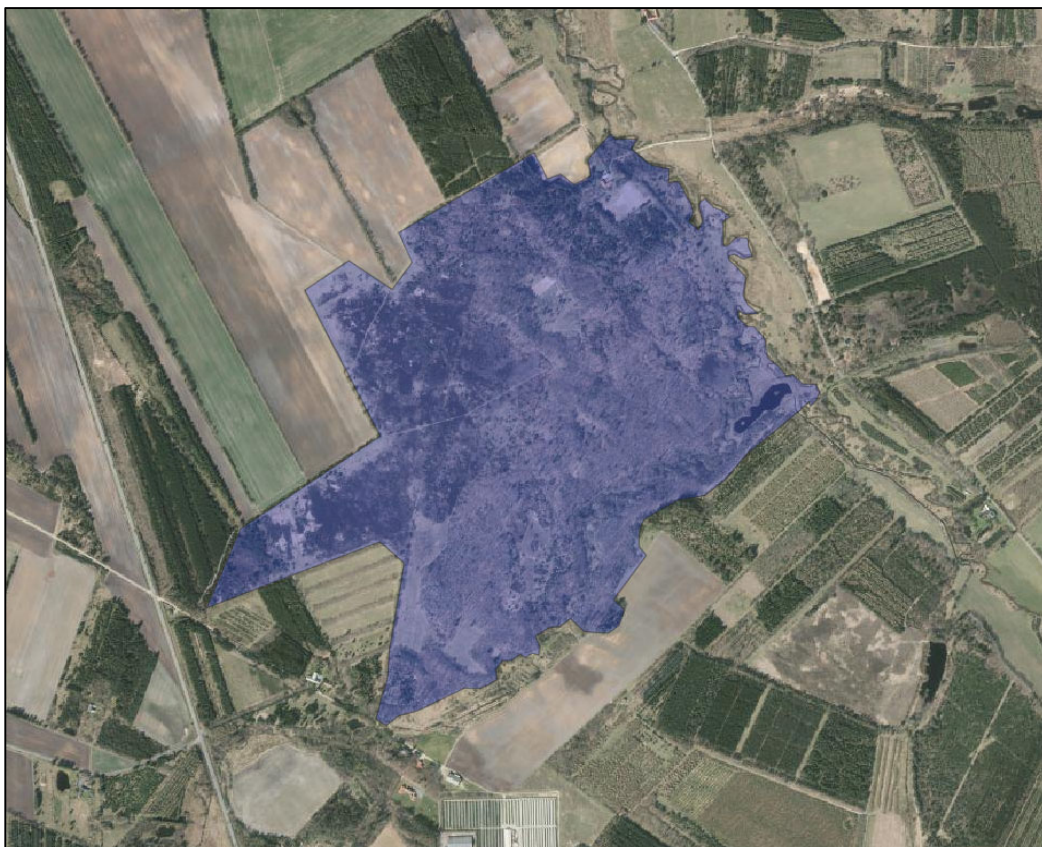
Adresse: Tarpvej 9, 7280 Sønder Felding

Datering: 1800-tallet.

Beskrivelse: Fra Skarrild-Sdr. Felding landevejen nord for Skjernådalens har man et godt overblik over den lidt særprægede bevoksning, der er opstået langs kanaldigerne. Den lette adgang til vand hele sommeren igennem har her givet mulighed for en frodig plantevækst. Hvor vejen og kanalen løber tæt på hinanden, kan man flere steder se de gamle skodder til sidekanalerne, der oprindeligt førte vandet ud til overrislingsanlæggene.

Ringkjøbing Amt indgik for år tilbage en aftale med gårdejereren på Tarpvej, om at bevare et lille stykke engvandingsanlæg intakt og om fortsat at holde overrislingsanlægget i gang sommeren igennem, sådan som det har været praktiseret siden 1872.

Gindeskov krat v. Feldborg

(Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Stavlundvej, 7540 Haderup

Datering: Ukendt

Beskrivelse: Området er et typisk jysk egekrat, med krat, hede, moser og snoede vandløb. Et egekrat er gamle selvsåede egebevoksninger præget af græsning, stævning, frost og vindslid. Det er den eneste tilbageværende naturskov på Karup Hedeslette. Det ligger ned til Stavlund å og Gindeskov bæk. Området er ynglested for mange små fugle samt stor flagspætte og grønspætten. I området findes ligeledes sjældne sommerfugle samt edderkoppen Eresus Niger.

Note: Fredet. Alle egekrat er i dag beskyttet af skovloven.

Gødstrup sø m. Tårnborg

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

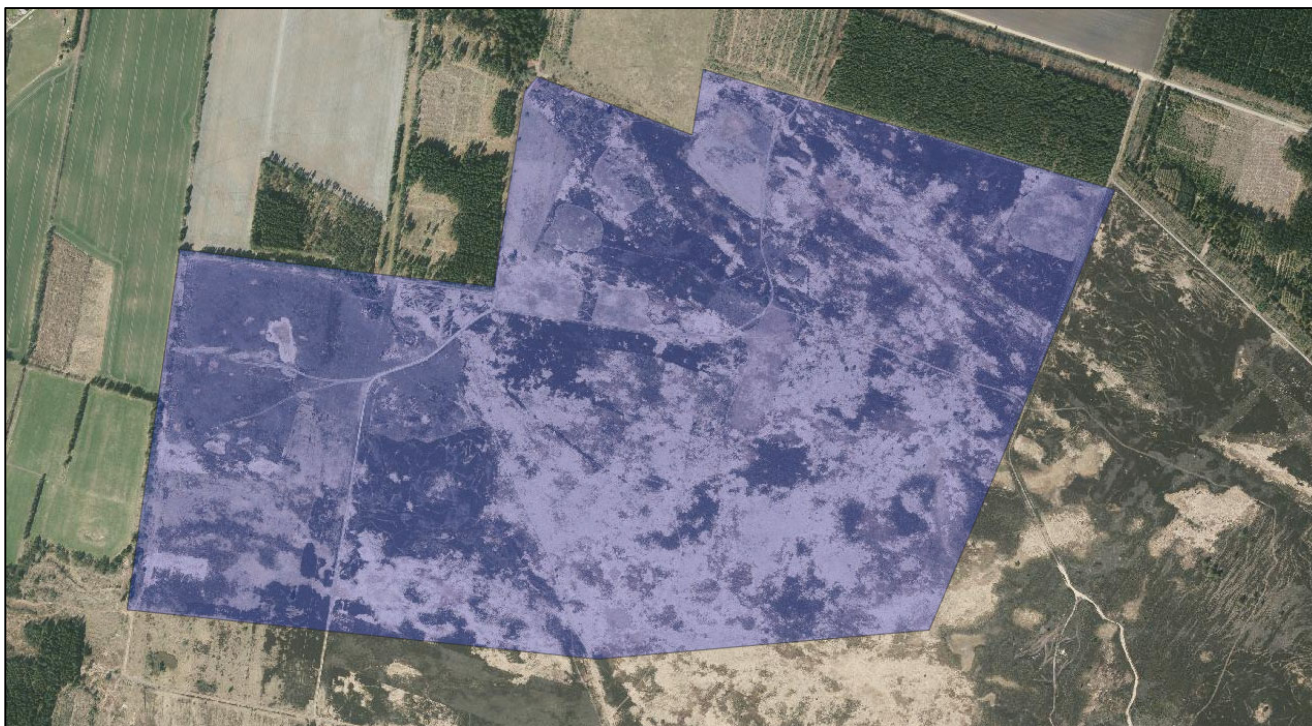
Adresse: v. Gødstrupvej og Hilmar Sølunds vej

Datering: Sidste Istid (ca. 11.000 f.kr.)

Beskrivelse: Gødstrup sø er en naturlig sø, der blev dannet ved den sidste istids afsmeltning, og er en del af Storeåens vandsystem med Herningsholmåen. Søen er en af Danmarks mest fiskerige ift. størrelse og indeholder gedder, skalle, brasen, ål, aborre og hork. Omkring søen er et rigt fugleliv. På søens nordlige bred ligger resterne af den gamle herregård Tårnborg, der kan dateres tilbage til 1532, men sandsynligvis er ældre.

Note: Fredet.

Harrild Hede

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Mellemlundvej og Voulundgårdvej, 7400 Herning

Datering: -

Beskrivelse: Største delen af Hedearealet Harrild Hede ligger i Ikast-Brande Kommune, men en del af dens nordvestlige areal rækker ind over Herning Kommune, hvorfor det fungerer som kulturmiljø her. Heden ligger omkranset af det 30 kvadratkilometer store Nørlund Plantage.

På den del der rager ind i Herning Kommune, ligger højene: St. Langbjerg, Ll. Langbjerg, Topsted Bjerg, og Bavnen. Sammen med Nørlund plantage udgør heden en vigtig fuglelokalitet, hvor sortstrubet bynkefugl, rødrygget tornskade, dobbeltbekkasin, stor regnspove og engpiber yngler på heden.

Note: Fredet

Hesselvig Enggård

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Hesselvigvej 7, 6933 Kibæk

Datering: Slutningen af 1800-tallet

Beskrivelse: Gården var en af Det Danske Hedeselskabets forsøgsstationer i slutningen af 1800-tallet, sammen med stationen "Pontoppidan" i Knudmosen. Begge blev de ledet af Ingvard Helms. Gården ligger ved Hedeselskabets Hesselvigplantage og ved Skjern Å.

Hodsager kanal

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Langs Toppergårdvej, 7490 Aulum

Datering: Ukendt – sandsynligvis 1800-tallet.

Beskrivelse: Kanalen har været en del af hedeopdyrkningen, idet den har suppleret vand til de store hedeområder og plantager i området. Kanalen har taget sit vand fra Storåen lidt nord for Skærbækmølle, og er fortsat hele vejen forbi Hodsager og op til området omkring gården Moselund og Sevig Bjerg lidt nord for Tvis Nordre Kommuneplantage.

Note: Fredet som en del af Skovbæk Krat, vest for Hodsager.

Knudmosen

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Kaj Zartofts vej og Gl. Vejlevej

Datering: Ukendt.

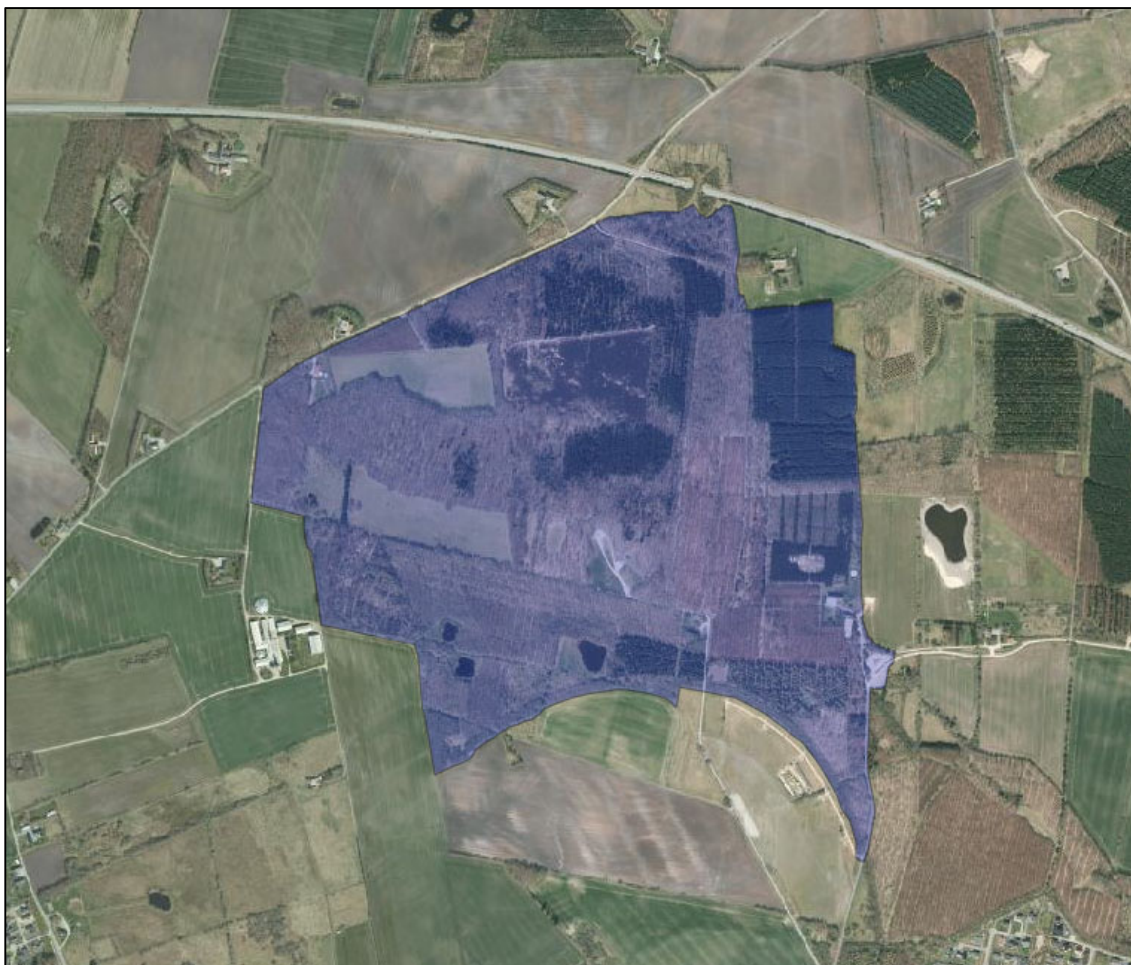
Beskrivelse: Den oprindelige 400 ha store Knudmose var en rigtig højmose fremkommet ved forsumpning. Før opdyrkningen har Knudmosen strakt sig hele vejen til Ikast. Mosen var et af de største vådområder på den ellers tørre hede. Den havde afløb mod øst i Herningsholm å.

I 1891 anlagde Hedeselskabet Pontoppidans Mosestation, og på arealerne på begge sider af Gl. Vejlevej kunne tilrejsende landmænd ved selvsyn skaffe sig kendskab til Hedeselskabets forsøg med mosekultivering. I 1896 anlagde Hedeselskabet Søndre Anlæg ved mosen (Se s. 30).

I dag er Knudmosen et af Hernings grønne områder. I 1968 udarbejdede landskabsarkitekt og professor C. Th. Sørensen i samarbejde med lokale en plan for anvendelsen af Knudmosen som rekreativt areal. Mod vest opførte man en 26 m høj bakke eller udsigtshøj. Den vestlige del omkring "Bjerget" anvendes til fritidsaktiviteter med kælkning og skiløb på "Bjerget", fjerkrækoloni og kolonihaver.

Den østlige del er godt forsynet med veje og stier gennem lysninger og åbne områder, hvor naturens variationer understreges. 8 forskellige stier er afmærkede – heraf en ren ridesti samt en handicapsti. I de seneste år har man foretaget omfattende naturpleje i Knudmosen – dels ved udtynding, dels ved afgrænsning med heste, køer og får. Ved Vejlevej er der P-pladser som udgangspunkt for ture i mosen.

Løvbakkerne – Løvbakke dyrehave.

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Løvbakkevej, 7400 Herning

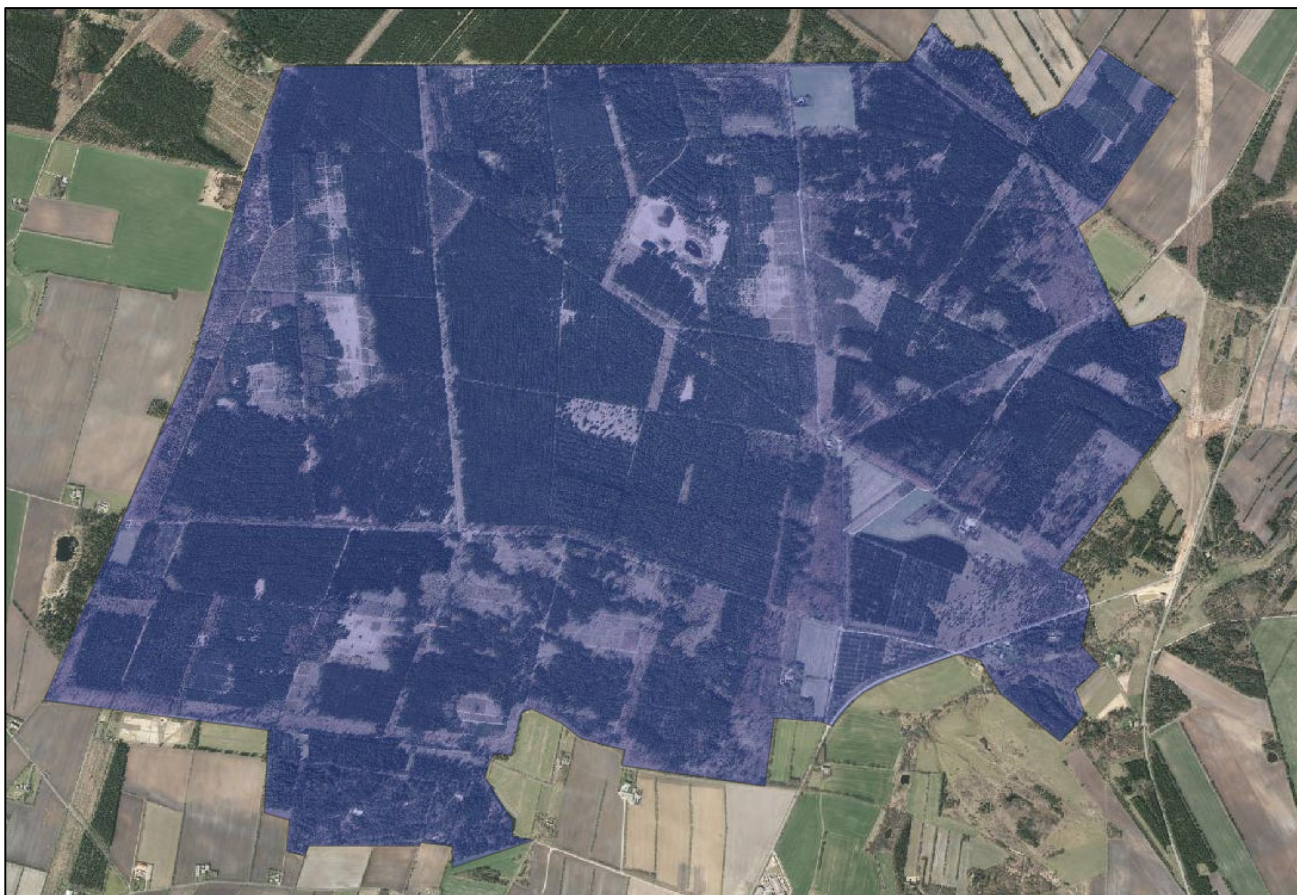
Datering: Ukendt

Beskrivelse: Løvbakkerne er et meget benyttet rekreativt område ved Herning. Navnet kommer af, at der i 1800-tallet i den nordvestlige del af området var en et højdedrag kaldet løvbakkerne. I plantagen er der Egekrat, der nogle steder når en højde på mere end 15 m. Underskoven giver plads for bl.a. røn og tørst, mens bundvegetationen mest består af græsser og blåbær.

Inde midt i Løvbakkerne findes et hedeareal, som er indhegnet til fårefold. Under 2. Verdenskrig var det lille hedeareal nedkastningsplads for våbencontainere. I sydvest findes tre fredede gravhøje, hvorfra der er en god udsigt. Ved restaurering af højene i 1983 fremkom i en af højene en urne med brændte ben fra tidlig jernalder. Neden for højene, i sydkanten af den oprindelige plantage, gik den gamle Adelvej vest-øst, antageligt samme sted som den nuværende skovvej.

Længere mod øst i plantagen, lidt nord for Adelvejen, findes yderligere en fredet gravhøj. Øst for Løvbakkerne plantede man i 1989 en børneskov på 600 tdr. land i forbindelse med naturskolen i området.

Ndr. Feldborg Plantage

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Bjørnkærvej, 7540 Haderup

Datering: 1827-1828

Beskrivelse: Terræn- og jordbundsforholdene er præget af plantagernes beliggenhed, dels på hedeflade – Karupfladen - hvor man træffer Ndr. og Sdr. Feldborg plantager, og dels på bakkeøer, hvor de øvrige plantager ligger.

Feldborg skovdistrikts oprindelse går tilbage til 1827, da staten overtog 5 bøndergårde for skatterestancer og 2 andre ved magelæg i Haderup sogn.

I 1828 begyndte tilplantningen af Ndr. Feldborg plantage under ledelse af forstråd, skovrider Jens Bang og med plantør Chr. V. Nereust som nær medarbejder. Til sidst blev skovriderboligen bygget i begyndelsen af 1830erne.

Nr. Karstoft vandingskanal fra Skærlund

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Krydser Blåkærvej, 6933 Kibæk

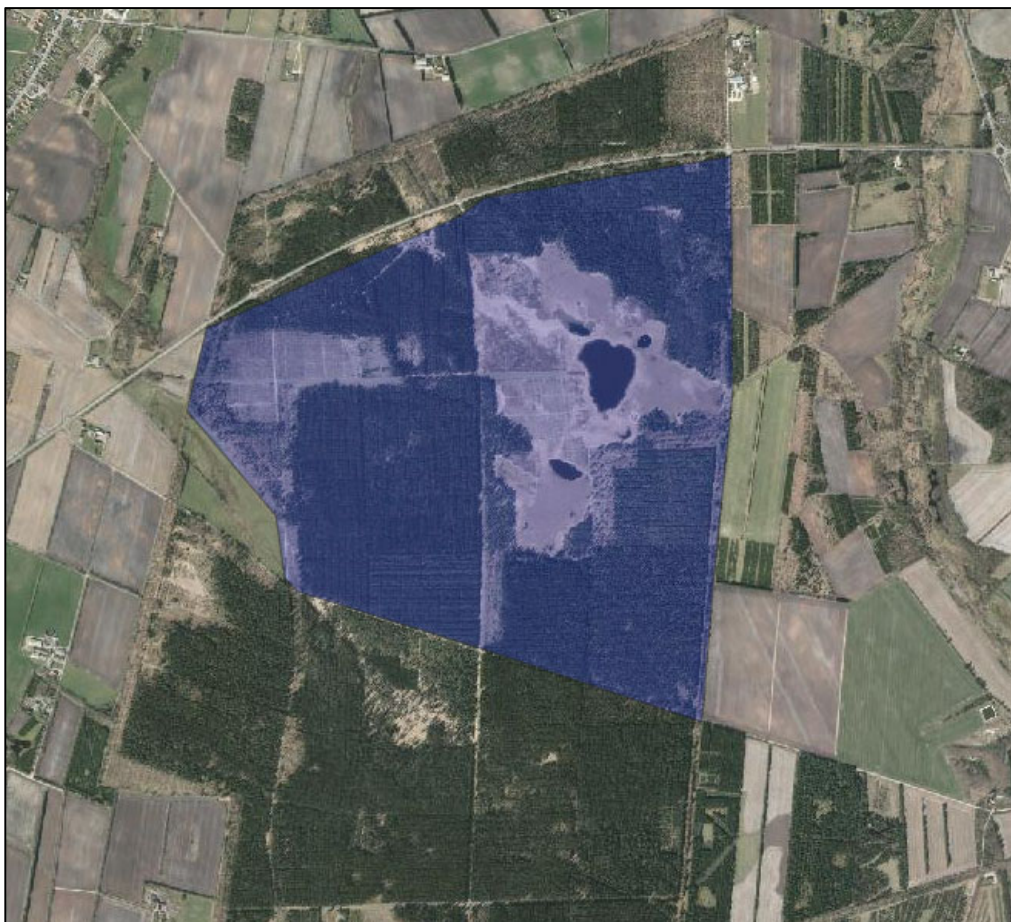
Datering: Midten af 1800-tallet

Beskrivelse: Landskabet omkring gården Nr. Karstoft var i starten af 1800-tallet mægtige hede- og engarealer. Niels Chr. Hauge købte gården Nr. Karstoft i 1825 og lod bygge en mindre kanal, som han brugte til at overrisle de omkringliggende hede- og engarealer med.

En større kanal blev gravet senere af A.B. Møller, som havde overtaget Niels Chr. Hauges jorde. Arbejdet med kanalen blev bistået af en sønderjysk ingeniør og en større arbejdsstyrke. Kanalen trak sit vand fra den vandrige Karstoft Å, og arbejdet med den blev besøgt af Enrico Dalgas, som brugte den som inspiration til Hedeselskabets bearbejdelse Hessevig-kanal og Skjern Å-kanal.

Kanalen bar frugt, og der rapporteres om frodigt græs i sommeren 1868. Kanalen var med til at omdanne området fra til frodigt græsareal, og kan ses som en del af hedens opdyrkning. Kanalen og de tilhørende broer viste sig dog svære at holde, og blev efterhånden lagt ned igen.

Opdyrkning-beplantning-dyrefold sf. Feldborg

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Vistorpvej og Feldborgvej, 7540 Haderup

Datering: 1836 (første gang forsøgt søet)

Beskrivelse: Før opdyrkingen var området en del af et moseområde kaldet "Hammermose". Staten forsøgte første gang at opdyrke og beplante området i 1836.

Det afgrænsede område er en del af det større Sdr. Feldborg Plantage. I midten findes "Lillesø", der har udløb til Gindeskov bæk.

Omkring søen findes to studefolde med 100 meters afstand. De er beliggende syd for Lillesø – et par hundrede meter vest for den gamle studevejs forløb fra Salling ned gennem Haderup sogn mod Sinding-Ørre. Efter stuedriftens ophør omkring 1870 skal fårehyrderne ifølge den lokale overlevering have overtaget Feldborg-foldene.

Plantagen består primært af rødgranbevoksninger uden nogen særlig grad af indblanding. Der er et rigt fugleliv i området, ligesom at der går kronvildt.

Plantagen skal ses som en del af opdyrkingen og beplantningen af heden i 1800-tallet.

Ovstrup Hede

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Bindstowvej 20, 7400 Herning

Datering: -

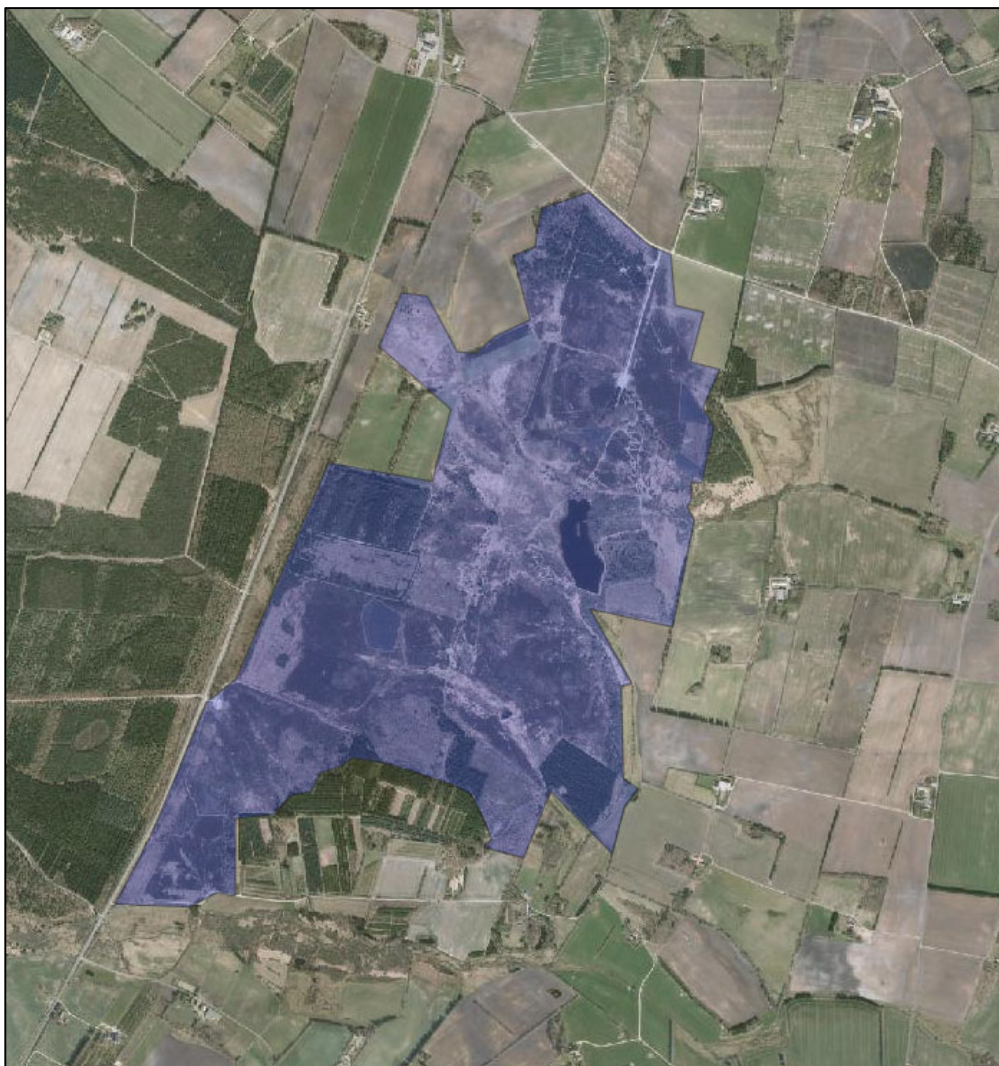
Beskrivelse: Ovstrup Hede dækker et areal på ca. 500 ha, og er derfor et forholdsvis stort hedeareal. Arealet er karakteriseret som et internationalt fugleområde. Det er beliggende syd for den mindre Ørre Hede og den lille landsby Nybro.

Nord om heden går Røjenkær bæk, mens Sunds Nørre Å går syd om. På heden er en lille sø, der løber ud i Røjenkær bæk.

Det rige dyreliv byder bl.a. på oddere og den store tornskade. Hedens landskab og dyreliv kan betragtes fra et udkigstårn mod nord.

Note: Fredet 1968.

Præstbjerg Naturcenter

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Klejnstrupvej 2, 7550 Sørvad

Datering: -

Beskrivelse: Præstbjerg naturcenter er et bakket hedeareal beliggende ved siden af Præstbjerg plantage. Det er den tilbageværende hede i arbejdet med opdyrkningen og beplantningen af Præstbjerg plantage. Området er fuld af egekrat, skove og øvrige naturarealer omkring Præstbjerg sø og bæk.

Ringkjøbing amt købte arealet i 2000, og påbegyndte bygninger og anlæg i sommeren 2001. Anlæg og faciliteter er hyppigt i brug. Beboere og brugere af både dag- og døgninstitutioner og handicappede kan benytte stedet, idet det er anlagt, så der er tilgængelighed for alle.

Rind Plantage og Rind Å

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Rind Plantagevej og Lind hovedgade, 7400 Herning

Datering: Plantagen er anlagt 1873

Beskrivelse: Rind Plantage er beliggende øst for Rind Kirke og Rind Å. Plantagen blev anlagt i 1873. I plantagen findes et tidligere sandflugtsområde med flere uregelmæssige sandbanker. I 1700-tallet blev området kaldt Rind Sande. Disse indlandsklitter beplantedes i 1790'erne med hjelme og marehalm for at dæmpe sandflugten. Flere stier og skovveje går gennem området.

Fra plantagens sydvesthjørne ser man mod syd den slyngede Fjederholt Å lige før dens udløb i Rind Å. Mod vest skuer man ud over den brede dal med den regulerede Rind Å. Fjederholt Å er et af de få vandløb, som ikke er blevet reguleret. I Fjederholt Å findes fiskearter som stalling, strømskalle og finnestribet ferskvandsulk. Der er mange insekter i området: døgnfluer, slørvinger, dovenfluer og mange vandtægearter.

Omkring 0,5 km syd for skovbrynet gjorde man i 1891 et skattefund bestående af 199 sølvdalere. Ældste og yngste mønt var fra henholdsvis 1547 og 1638. På markerne vest for skovhjørnet er der fundet bopladser fra både jæger- og bondestenalder. Desuden er der fundet danefæ, nemlig et remspænde af bronze fra omkring år 600, et bronzekors fra 1000-årene og et bronzesmykke fra omkring år 1100.

Skovbjerg med engvandingskanal

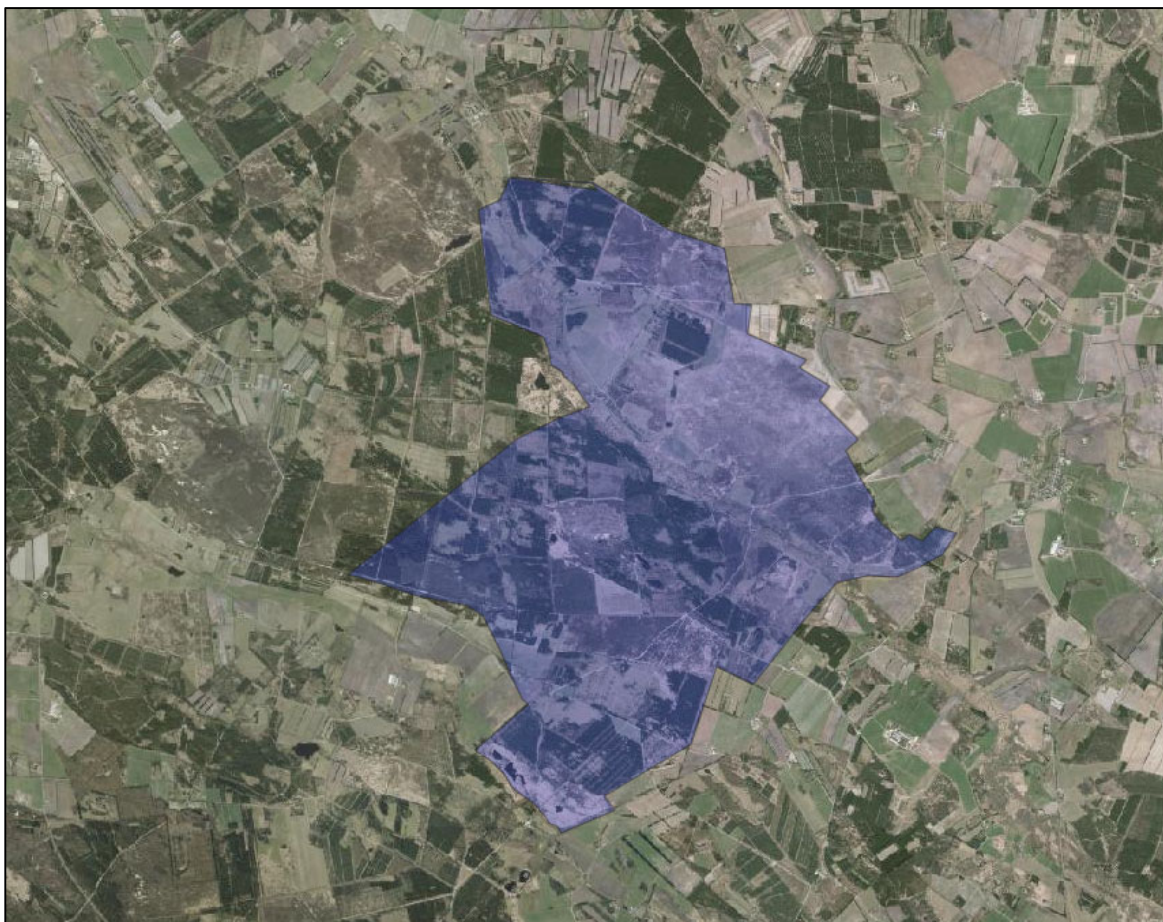
Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Skovbjergvej 7280 Sønder Felding

Datering: 1891

Beskrivelse: Ved gården Skovbjerg findes rester af engvandingsanlæg.

Stråsø Plantage

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Fuglsangvej og Nørhedevej 6973 Ørnhøj

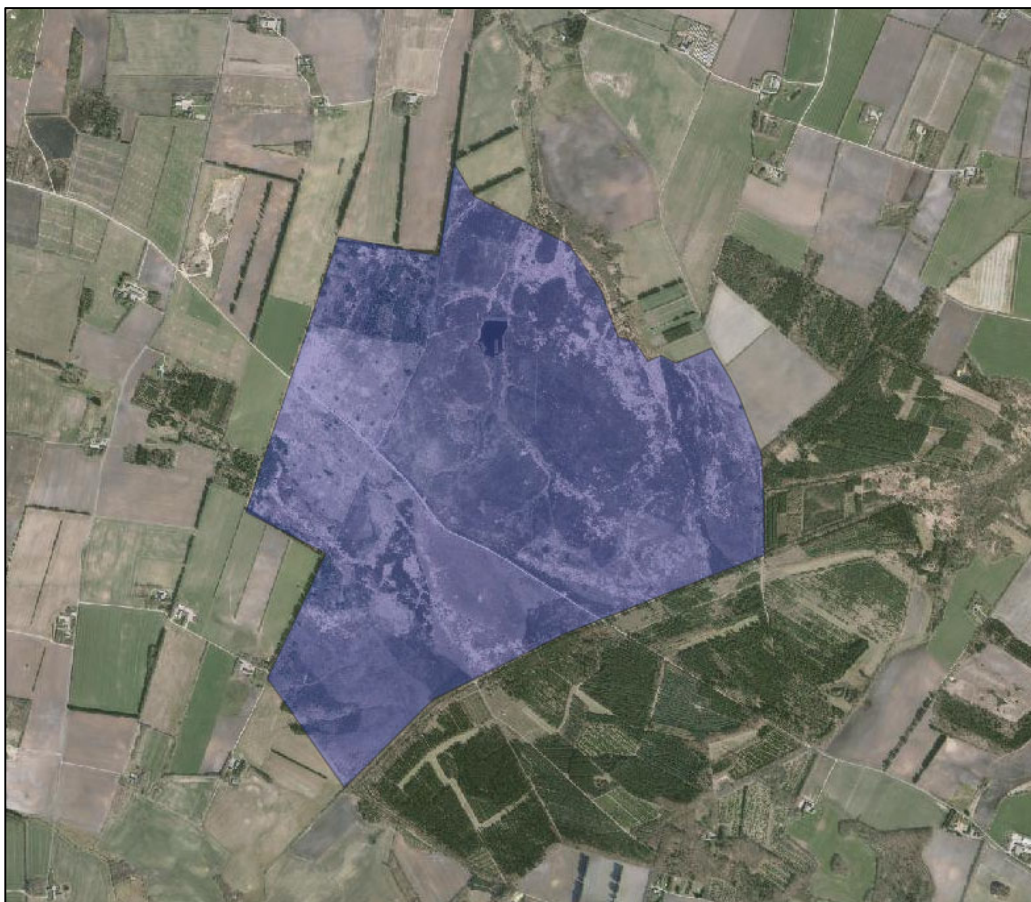
Datering: 1891

Beskrivelse: I 1891 begyndte staten at købe jord i Stråsø plantage med det formål at plante skov. Plantagen er opkaldt efter herregården Stråsøgård. Der er forekomster af fyrskov egekrat og flere svampearter i området, der også strækker sig ind over Ringkøbing-Skjern og Holstebro Kommune.

Plantagen har flere gravhøje, hvilket vidner om menneskelige aktivitet i området tilbage til bronzealderen ca. 1800 f.kr. Herregården Nørre Vosborg er beliggende i områdets nordlige del og har været et vigtigt omdrejningspunkt. Her har bl.a. H.C. Andersen været på besøg.

Plantagen har et varieret dyreliv med bl.a. kronvildt og råvildt. Der er et større fugleliv og området er ynglested for grønspætten, sortspætten og raven. Søerne har ikke fiskebeholdning, men Lilleåen, der løber langs området, har en stor laksebeholdning.

Tihøje ved Røddinglund plantage

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: v. Røddinglundvej, 7550 Sørvad

Datering: Gravhøjene = Bronzealderen ca. 2400 – 1000 f.kr., Røddinglund plantage etableret 1889 e.kr.

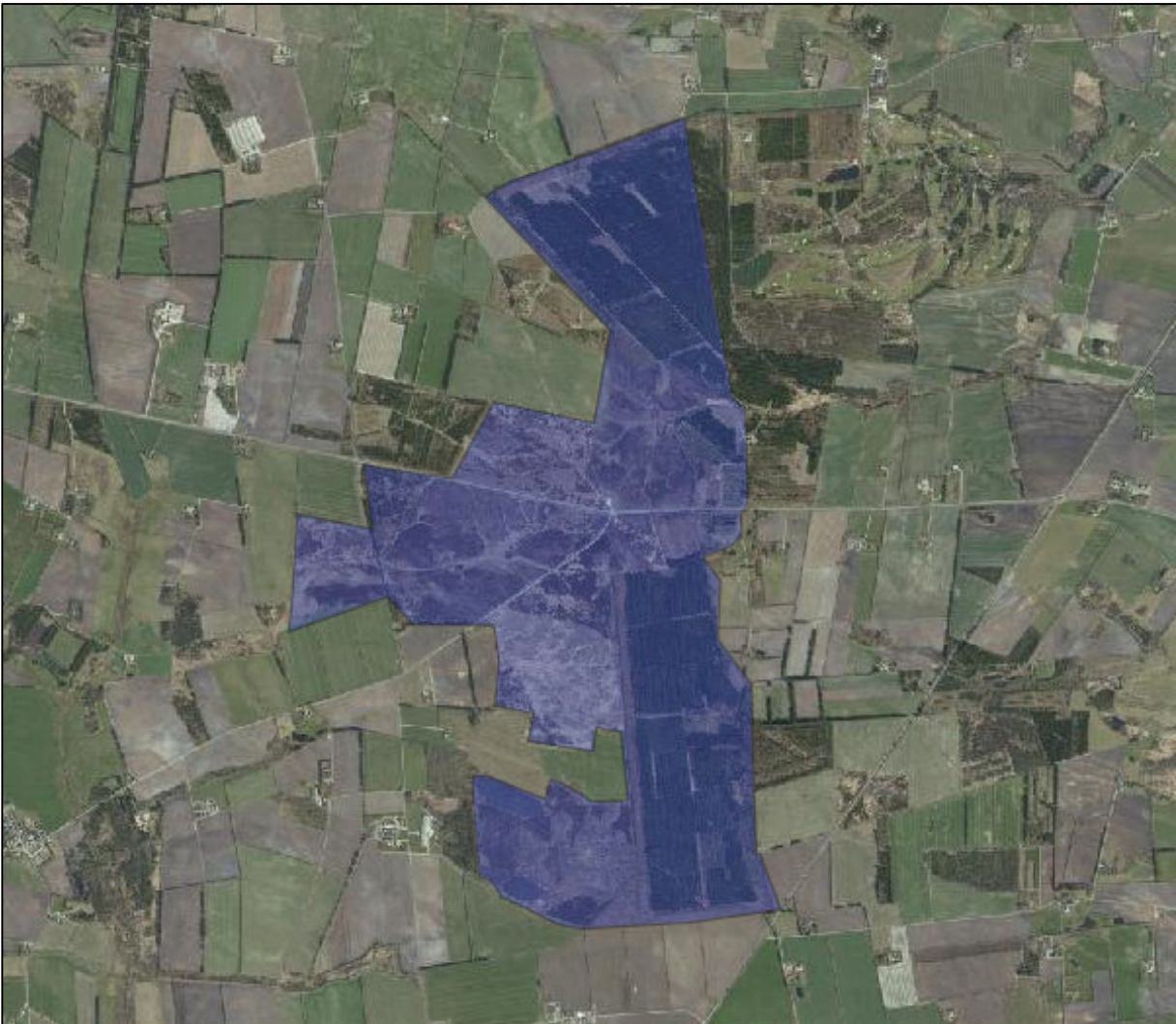
Beskrivelse: I Røddinglund plantage og på det tilhørende hedeareal, ligger der 11 fredede høje. Den vestligste høj er det højeste punkt i Vestjylland. Den rager 111 meter over havets overflade, og derfor er der her en meget vid og flot udsigt. Højene er gamle gravhøje som alle er fredede. 3 af dem står i hedelandskabet, mens resten er beliggende i Røddinglund plantage.

Røddinglund plantage er oprettet af Det Danske Hedeselskab, som en del af opdyrkningen af heden i 1889.

Før de omkringliggende bevoksninger groede op, kunne man i klart vejr mod vest se klitterne ved Vesterhavet, mod nord Struer ved Limfjorden og mod øst kunne ses langt ind over frodige agre.

Note: Fredet

Trehøje m. Bruns plantage og Timring plantage

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Datering: -

Beskrivelse: Vest for Vildbjerg ligger det store hedeareal Trehøje. Det højeste punkt rager 103 meter over havets overflade, hvorfra der er en god udsigt over Skovbjerg Bakkeø.

Det er det næsthøjeste punkt på bakkeøen, kun overgået af Tiphøje mod nord. Der findes 3 oldtidshøje på arealet. Mod vest ligger Timring plantage og mod nord ligger Bruuns plantage. Hjortevildt, ænder og sanglærker udgør størstedelen af dyrelivet på arealet.

Note: Fredet. 1941.

Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen

Søby Kanal

Forslag: Lægges ind under Søby Brunkulslejes særligt værdifulde kulturmiljø

Begrundelse: Kanal løber langs Søby sø og indgår i det område, der historisk er Søby Brunkulsleje

Skjern Å – Nørre kanal

Forslag: Slettes

Begrundelse: Er allerede udpeget som særlig værdifuldt kulturmiljø.

Skjern Å – Sdr. Kanal

Forslag: Slettes

Begrundelse: Er allerede udpeget som særlig værdifuldt kulturmiljø.

Røjbæk høje

Forslag: Slettes pga. geografisk placering.

Begrundelse: Højene er placeret på den nordlige side af Røjbæk Å, og er derfor beliggende i Holstebro Kommune.

Degnestien

Forslag: Lægges ind under det særlige værdifulde kulturmiljø Ørre-Nybro

Begrundelse: Stien har historisk set haft en betydning for og sammenspil med de andre elementer i Ørre-Nybro området.

Bjørsløv mose og skov (Slettes)

Forslag: Slettes som kulturmiljø

Begrundelse: Bjørsløv plantage og føvdalsmose (som er de korrekte betegnelser) ligger på den vestlige side af Von Å og derfor i Ringkøbing-Skjern Kommune. Den bør derfor ikke figurere som kulturmiljø i Herning Kommune.

3. Moderne by- og industrisamfund (1880 – i dag)

Som følge af hedeopdyrkningen skete der en befolkningsvækst på den midtjyske hede. Nye landeveje blev anlagt, jernbanen kom til, nye industrier og erhverv opstod og byerne udviklede fra samlinger af gårde til landsbyer – og nogle endda videre til stationsbyer.

Vi har i dag en samling af kulturmiljøer, der fortæller denne historie om frembruddet af det moderne by- og industrisamfund. Dette er stationsbygninger/byer, transformatorstationer, mejerier, teglværk, brunkulslejer mm.

Abildå brunkulsleje

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Datering: 1935 - 1960

Adresse: Timringvej 8B, 7480 Vildbjerg

Beskrivelse: Allerede under første verdenskrig blev der gravet brunkul flere steder i Jylland, og det skulle i de næste mange år blive en industri der blev synonymt med Midtjylland.

I Abildå blev der første gang fundet brunkul i 1935 og fra 1936 begyndte en egentlig brydning så småt. Pga. 2. verdenskrig og den brændselsmangel dette medførte, kom der for alvor gang i industrien fra 1940. Efter krigen var der stadig brændselsmangel, og nye kriser som Korea-krigen og Suez-krisen holdt produktionen af brunkul i gang. I 1960 var det dog slut, og man lukkede for lejet i Abildå.

I 1991 blev Trehøje Brunkulshistoriske Forening stiftet med det formål at afholde arrangementer i sommermånederne til levendegørelse af den tid, hvor der blev gravet brunkul i lejet. Foreningen ønskede ligeledes at samle billeder, beretninger og materialer med det mål at få oprettet et brunkulsmuseum, som i dag ligger i det gamle brunkulsleje.

Aulum mølle

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Datering: 1908

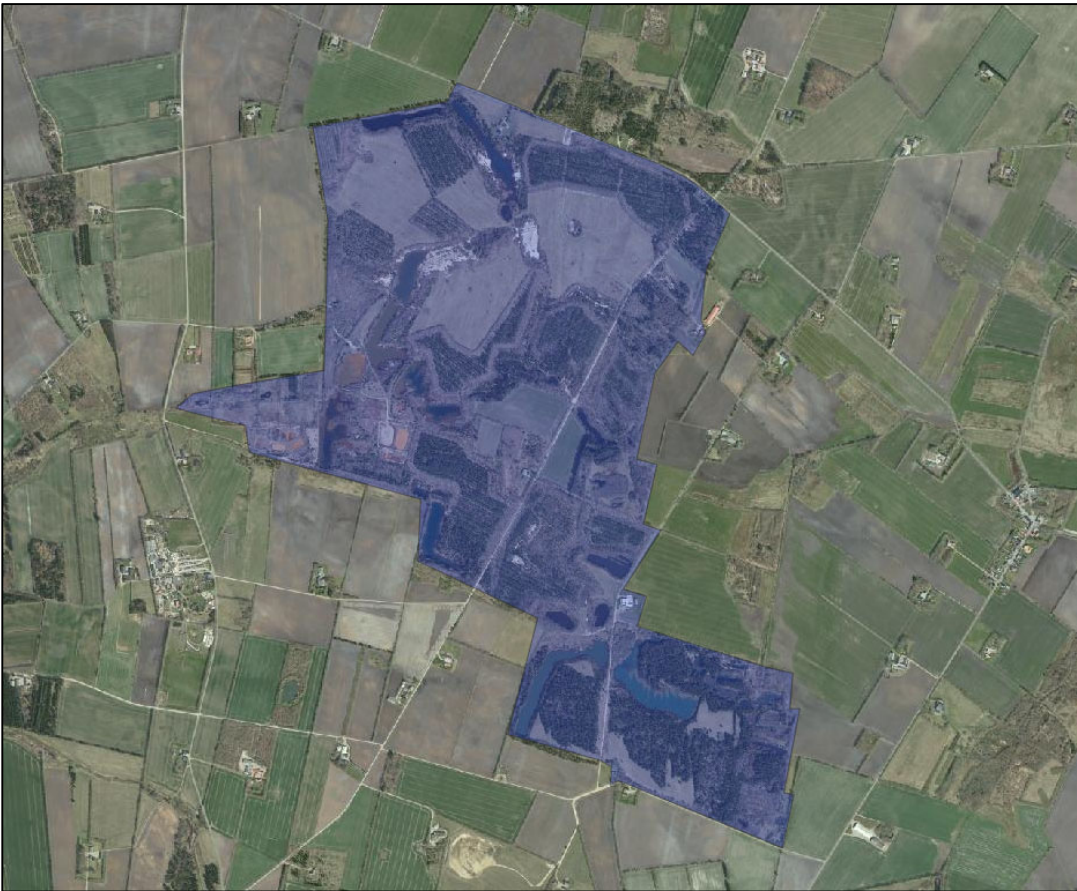
Adresse: Timringvej 8B, 7480 Vildbjerg

Beskrivelse: Møllen i Aulum er en hollandsk vindmølle med omgang og selvkrøjer. Vingerne spænder over 19,6 m og på møllens forskellige lofter findes endnu grynpiller, melkværne, valser og kageknuser. Øverst ser man det store stjernehjul. Aulum by voksede op omkring kirken, stationen og møllen i årene efter 1900. I 1931 blev der installeret dieselmotor i møllen, og der blev endvidere indrettet valsemølleri og installeret maskiner til fremstilling af havregryn samt hønse- og kyllingefoder. Efter ophøret af møllevirksomhed omkring 1955 anvendes møllen i dag som udstillingslokale. Der findes en del mølleinventar bl.a. kværne, skallemaskine, hejseværk, stjerne-, hat- og kronhjul, forlags- og vingeaksler, tre siloer m.m. Endvidere findes i undermøllen en defekt Deutz-diesel motor.

Mølleskroget er ottekantet og har fem lofter. Undermøllen er opført i grundmur, der er pudset og kalket. Overmøllen er i træ beklædt med spån og hatten, der er løgformet, er beklædt med pap. Omgangen er udført i træ, og vingerne er sejlførende med et vindfang på 31 alen. Møllen har selvkrøjer med vindrose.

Haustrup Brunkulsleje

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Datering: 1917 – 1969

Adresse: v. Fjølstervangvej, 7400 Herning

Beskrivelse: Haustrup Brunkulslejer er et ca. 235 ha stort naturområde 10 km sydvest for Herning. Området omfatter et kuperet terræn, hvor nåleskov veksler med løvskov og græssletter samt søer og delvist ubevoksede sandflader og sandtipper, der vidner om den tidligere brunkulsgravning i området.

Brunkulsgravningen ved Haustrup startede i 1917 og varede frem til 1969, og opstod på baggrund af den mangel på brændsel 1. verdenskrig medførte. Brunkulslejet forårsagede en stor forurening af den nærliggende Rimmerhus bæk og Vorgod Å med okker, som man siden har arbejdet på at fjerne via dæmninger.

Der er nu en del harer og rådyr i området, og man kan se og høre mange alm. skovfugle. Ofte kan man være heldig at se stor flagspætte, grønspætte, skovskade, musvåge og tårnfalk.

Kollund by

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Datering: Formentlig middelalderen.

Beskrivelse: Landsbyen Kollund ligger sydøst for Herning og har også gået under navnet Nørre Kollund. Byen er gammel og optræder på gamle egnskort, langt før Herning. Et karakteristisk særpræg for Kollund er at alle de gamle gårde ligger øst for Bygaden, der går ned gennem byen.

I 1914 blev Kollund stationsby, da byen fik en station på Herning-Brande banen. Den gamle stationsbygning står stadig velbevaret tilbage, og er nu privat bolig. På samme tid som Jernbanen kom der ligeledes andelsmejeri, skole samt mindre boligbyggeri til. En typisk udvikling som følge af at en by blev stationsby.

Kollund står den dag som et tidstypisk eksempel på stationsby fra det tidlige 1900-tal.

Kollund Kirke: Helt mod syd står Kollund Kirke, der er opført i 1935, i hvid kalk og rød tegl. Kirken har tilhørende kirkegård.

Note: Der er udarbejdet en lokalplan, som bevarer de klassiske træk for stationsbyen.

Kroghøj skole

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Datering: 1892

Adresse: Kroghøjvej 15-11, 7400 Herning

Beskrivelse: Kroghøj har tidligere været landsbyskole, men er nu privatbolig og mødested for bl.a. foredrag.

Note: Bygningerne står fint velbevaret.

Mergelleje nf. Fjelsestervang

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Granlytvej 1, 6920 Videbæk

Datering: 1911-1921

Beskrivelse: Vorgod-Fjelsestervang Mergelselskab åbnede 1911 et mergelleje i Nr. Fjelsestervang vest for det nuværende Jyllands Park Zoo. Her blev gravet mergel fra 1911 til 1921. Nu er der en sø med beplantning uden om med et rigt fugleliv

Note: Det kan overvejes, hvor relevant denne udpegelse er, og hvor mange spor der er tilbage.

Nederbjerg (Muligvis gammel)

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: v. Sofiedalvej og Merrildvej 7400 Herning

Datering: 1536

Beskrivelse: På hedearealet øst for Sinding Kommuneplantage lå gården Nederbjerg indtil omkring år 1890. Gården lå op til hedearealet lige øst Sinding Kommune plantage. Neden for bakken, lå engen langs Stensbjerg Bæk, og der kan stadig anes resterne efter en ejendom.

Fint bevaret er det gamle kålgårdsdige. Dette kålgårdsdige kan dateres tilbage til 1536. Bakken er del af området Sinding Bjerge.

Note: Højen har muligvis været en gravhøj, ligesom andre af Sindings bjerge.

Teglværk ved Feldborg

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Datering: I drift 1886 - 1968.

Adresse: Teglværksvej 16, 7540 Haderup

Beskrivelse: Rester af det gamle Feldborg Teglværk, også kaldet Hagebrogård Teglværk, med dertilhørende mergelleje og senere lergrav. Teglværket var Feldborgs og omegns største arbejdsplads frem til lukningen i slutningen af 1960'erne.

Bygningerne står stadig den dag i dag langs Teglværksvej, og er indbefattet af afgrænsningen.

Timring Andelsmejeri

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Datering: I drift 1891-1983

Adresse: Møltrupvej 29, 7480 Vildbjerg

Beskrivelse: Mejeribruget spredte sig fra Holsten og op gennem Jylland fra 1840'erne. I Vestjylland slog andelsmejeritanken dog først virkelig igennem i 1880'erne. Det samme var tilfældet i Timring. Her etableredes i 1891 et andelsmejeri, og efter få år blev det private ejerskab afløst af fuldt andelsselskab.

Desværre brændte det første andelsmejeri i 1916. På dets aske byggede man det karakteristiske gule andelsmejeri med de historicistiske træk, som stadig står i centrum af Timring by den dag i dag. Andelsmejeriet var i brug frem til 1983.

Transformatortårnet i Yllebjerg

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Datering: Formentlig 1920'erne

Adresse: v. Hodsagervej 38, 7490 Aulum

Beskrivelse: Transformatorstørnene dukke op med indførelsen af elektricitet på landet i 1910'erne og specielt 1920'erne. Transformatorstationerne var koblet på højspændingsnettet, og fordelte herfra strømmen til forbrugerne. Dette bevirkede en nedgang i elektricitetsvæker og signalerede overgangen fra petroleumslamper til elektrisk lys.

Transformatorstørnet ved Yllebjerg ligger 4 km ud af Hodsagervej fra Hodsager mod Holstebro. Den opført i rød tegl i en historicistisk stil, der var karakteristiske for de første transformatorstørne.

Note: Den ønskes bevaret som minde om overgangen fra petroleumslamper til elektrisk lys.

Visgård teglværk

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Datering: I drift ca. 1878 – 1965.

Adresse: Kroghøjvej 10, 7400 Herning

Beskrivelse: Fremstillingen af mursten er en ældgammel kundskab, der går tilbage til Mesopotamien for ca. 5000 år siden. Teglbrænding kom til Danmark i 1100-tallet, og metoden forblev uændret indtil 1700-tallet, hvor de første egentlige teglværker opstod.

Teglbrændingen begyndte på gården Visgård og flyttede omkring 1900 til Kroghøj. I 1950 beskæftigede teglværket 20 - 25 mand og producerede 1 million mursten og mange drænrør.

Fra Kroghøjvej ses endnu skorstenen fra Visgård Teglværk, som standsede produktionen i 1965. I dag ligger de gamle teglværksgrave i en skøn natur i et område på 12 tdl., som er privat ejet.

Note: Visgård teglværk står som Vistoft Teglværk i webkortet, og dette skal derfor rettes.

Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen

Aulum by og mølle

Forslag: Slettes pga. dobbelt udpegning

Begrundelse: Der er lavet en udpegning, der hedder Hollændermølle i Aulum. Denne opretholdes for fremhæve den kendte mølle. Aulum Stationsby har i forvejen en udpegning som særligværdifuldt kulturmiljø. Derfor vurderes det, at der ikke er behov endnu en udpegning, der sætter fokus på Aulum bys historie, hvorfor denne slettes.

Herning Klædefabrik

Forslag: Slettes pga. dobbelt udpegning

Begrundelse: Herning Klædefabrik er udpeget som kulturmiljø, men indgår allerede i udpegningen af det særlige værdifulde kulturmiljø "Tekstilbyen". For at undgå en dobbeltudpegning og dertilhørende forvirring, indstilles det, at Herning Klædefabrik slettes som kulturmiljø, men fortsat er en af hjørnestenene i det særlig værdifulde kulturmiljø "Tekstilbyen".

Herning Torv og omgivelser

Forslag: Slettes pga. dobbelt udpegning

Begrundelse: Torvet med dets omgivelser er allerede en del af det særlige værdifulde kulturmiljø "Herning Midtby". For at undgå en dobbeltudpegning og dertilhørende forvirring, indstilles det, at Herning torv og omgivelser slettes som kulturmiljø, men fortsat er en del af det særlige værdifulde kulturmiljø "Herning Midtby".

Herning Messecenter

Forslag: Slettes pga. dobbelt udpegning

Begrundelse: Herning Messecenter har sammen med Kongrescenteret en udpegning som særlig værdifuldt kulturmiljø. For at undgå en dobbeltudpegning og dertilhørende forvirring, indstilles det, at Herning Messecenter og omgivelser slettes som kulturmiljø.

Tjæreovnene i Hesselvig

Forslag: Slettes pga. dobbelt udpegning

Begrundelse: Tjæreovnene er allerede et særlig værdifuldt kulturmiljø.

Vestre anlæg (allerede svkm)

Forslag: Slettes pga. dobbelt udpegning

Begrundelse: Vestre anlæg har en udpegning som særlig værdifuldt kulturmiljø. For at undgå en dobbeltudpegning og dertilhørende forvirring, indstilles det, at Vestre anlæg her slettes som kulturmiljø.

Søby brunkulsleje (allerede svkm)

Forslag: Slettes pga. dobbelt udpegning

Begrundelse: Søby Brunkulsleje har en udpegning som særlig værdifuldt kulturmiljø. For at undgå en dobbeltudpegning og dertilhørende forvirring, indstilles det, at Søby brunkulsleje her slettes som kulturmiljø men bibeholdes som særlig værdifuldt kulturmiljø.

Brunkulsleje v. Fjølstervang

Forslag: Slettes

Begrundelse: Det er ikke til at finde noget om et brunkulsleje, der hvor udpegningen er lavet på webkortet. Derimod har der været et stort brunkulsleje mellem Sdr. Resen og Fårbæk, og det antages derfor, at det er dette brunkulsleje, der menes. Dette ligger dog i Viborg Kommune, og derfor forslås det, at udpegningen i Herning Kommune slettes.

Brunkulsleje ved Fårbæk

Forslag: Slettes

Begrundelse: Det er ikke til at finde noget om et brunkulsleje, der hvor udpegningen er lavet på webkortet. Derimod har der været et stort brunkulsleje mellem Sdr. Resen og Fårbæk, og det antages derfor, at det er dette brunkulsleje, der menes. Dette ligger dog i Viborg Kommune, og derfor forslås det, at udpegningen i Herning Kommune slettes.

4. Kirker, Kapeller, Kirkegårde mm.

Der eksisterer mange kirker i Herning Kommune. I 2020 er der opstillet intet mindre 43 kirker rundt omkring i kommunen. Disse er alle udpegede som kulturmiljøer i kommuneplanen. Kirker bærer i selv en stor kulturhistorisk værdi, og vi er så heldige, at vi i kommunen har mange forskellige typer kirker.

Der er kirker tilbage fra middelalderen, hvis historie rækker 800-900 år tilbage. Disse er opført i den traditionelle klassiske romanske stil i hvid kalk.

Der er en lang række af de såkaldte "hedekirker", der blev opført i takt med at hedelandskabet blev opdyrket og flere folk bosatte sig på heden. Dette skabte et øget ønske om flere kirker i de små landsbysamfund på heden, hvorfor mange af disse blev opført i årtierne omkring år 1900. Disse er kendetegnet ved forholdsvis lave byggeomkostninger.

Til sidst er der moderne kirker, der er opført siden 2. verdenskrig. Disse er kendetegnet ved at være mere særprægede i deres arkitektoniske stilarter, og følger ikke som sådan nogen fastlagt skabelon.

Herning Kirke er ikke udpeget og beskrevet herunder, da det indgår i det særlige værifulde kulturmiljø "Herning Midtby".

Arnborg Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Gl. Skarrildvej 23, 7400 Herning

Datering: Ca. 1200

Beskrivelse: Kirken blev opført for ca. 800 år siden og er beliggende ved skrænten ud mod Rind Å tæt ved sammenløbet med Skjern Å. Den er et tidstypisk eksempel på tidlig jysk kirkebyggeri i romansk stil – en enkel stilren granitkirke. Kirken har ikke noget kirketårn. Til kirkens kulturmiljø hører en sø og en kirkegård.

Assing Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Vardevej 115, 6933 Kibæk

Datering: ca. 1100-tallet.

Beskrivelse: Kirken er bygget i romansk stil med granitkvadre over en skrå kantsokkel. Kor og skib har rundbue vinduer. Indvendig har kirken bjælkeloft. Kor og skib har blytag, mens de øvrige bygningsdele har tegltag. Kirkens Kor og Skib er det oprindelige fra 1100-tallet. Våbenhuset på nordsiden er fra 1800-tallet. Tårnet er bygget til i 1922 af Arkitekt H. Lønborg-Jensen. Til kirken ligger en kirkegård med et træareal mod nord og græsareal mod øst.

Aulum Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Kirkegade 20, 7490 Aulum

Datering: ca. 1200

Beskrivelse: Aulum Kirke var oprindelig en lille romansk kirke uden tårn, opført af granitkvadre. I 1500-tallet blev et meget stort tårn bygget til. I 1600-tallet blev der på nordsiden af kirken bygget våbenhus, der i dag fungerer som dåbsværelse. Sidste udvidelse af kirken var i 1920, hvor Aulum Kirke fik nyt kor og to korsarme, så kirken i dag står som en af landets største landsbykirker med 3-400 siddepladser. Til kirken hører kapel, kirkegård og grønne arealer og bygninger til menighedsrådet.

Baunekirken

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Østerbyvej 10, 7400 Herning

Datering: 1977

Beskrivelse: Kirken er tegnet af arkitekt Kristian Kristiansen. Den er den anden kirke i Tjørring sogn efter Tjørring kirke. Rundt om kirken er fri græsarealer med stisystem og en parkeringsplads mod øst. Der er ikke nogen tilhørende kirkegård. Bygningen er speciel, da den er bygget med det tårn i midten og fire arme ud i hver retning, som derved danner et kors. Der er åbent udsyn gennem toppen af kirketårnet.

Feldborg Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Bredgade 41, 7540 Haderup

Datering: 1890

Beskrivelse: Kirken blev bygget som kapel af 57 lokale, som kautionerede for opførelsen. Det blev i 1934 overdraget til folkekirken, hvorefter det blev omdøbt til Feldborg Kirke. Tårnet er tilføjet i 1962, samtidigt med en større restaurering af kirken. Der hører ikke nogen kirkegård med til kirkens grund. I stedet er der et mindre grønt areal rundt omkring kirken, med et lille stisystem, der fører ud af grunden mod nord.

Gjellerup Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Kirkebyvej 15, 7400 Herning

Datering: ca. 1140

Beskrivelse: Kirken blev indviet til Sct. Laurentius og bære derfor navnet Sct. Laurentii Kirke, og er den eneste landsbykirke i Danmark, der stadig har denne reminiscens fra den katolske fortid. Kirken er en af de ældste i herredet. Kirken er opført i klassisk romansk kirkestil, med hvid facade, som er kendetegnet med de danske kirker fra højmiddelalderen. Overfor kirken er opsat en genforeningssten til mindet om genforeningen med Sønderjylland.

Grove Kirke og flygtningekirkegård

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Grovevej 33, 7540 Haderup

Datering: Kirken: 1892. Flygtningelejren: Åbnet 1945. Lukket 1947.

Beskrivelse: Grove Kirke blev opført i 1892, og er et eksempel på en klassisk "hedekirke". Fra 1940 eksproprierede den tyske besættelsesmagt 38 gårde og huse i Grove og byggede den nuværende flyvestation Karup. Ved 2. verdenskrigsafslutning flygtede en del tyskere nordpå fra den russiske hær. Der var op mod 238.000 tyske flygtninge i Danmark umiddelbart efter krigen, som blev placeret i lejre – heriblandt i Grove. Forholdene i lejrene var dårlige, og der blev begravet 2500 tyske flygtninge og soldater på flygtningekirkegården i Grove. De hviler under lange rækker af ens grå granitkors. 4 personer pr. kors. Kirkegården vedligeholdes af den tyske stat, og er anlagt med lyng fra Lüneburger Heide.

Gullestrup Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Løvbakkevej 9, 7400 Herning

Datering: 1998

Beskrivelse: Gullestrup kirke blev indviet i 1998 og afløste den gamle vandrekirke, der havde stået i Gullestrup siden 1981. Kirken med tilhørende sognegård og fritstående klokketårn er opført i et udbygningsområde vest for landsbyen, hvor den indtil videre ligger frit i landskabet med udsyn over et stort mose- og engområde mod sydvest. Bygningen, der er orienteret øst-vest, er udformet som en art basilika, idet den treskibede form ikke gør sig gældende i det ydre. Kirken er tegnet af arkitekterne Anders Bové Christensen og Kaj Mikkelsen fra arkitektgruppen Regnbuen, Århus.

Note: Der kunne udpeges et større areal mod sydvest med henblik på udsynet til kirken. Dette er ikke gjort, da der i skrivende stund er påbegyndt boligbyggeri, der i fremtiden vil blokere for det frie udsyn til kirken

Haderup Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Kirkevej 2, 7540 Haderup

Datering: 1200-1400-tallet.

Beskrivelse: Kirken er bygget i klassisk hvid romansk middelalder stil, med et sideskib og et tårn senere tilføjet. Tårnet er dateret til 1728, og er derfor tilføjet efter den oprindelige kirke. Kirken har en stor kirkegård, kapel, parkeringsplads samt en af de bedst bevarede kirkegårdsporte i Danmark fra 1500-tallet.

Haustrup Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Haustrup Hovedgade 37, 7400 Herning

Datering: 1920

Beskrivelse: Haustrup Kirke er tegnet af arkitektfirmaet Smidt og Lønborg-Jensen, København og bygget 1918-1920. Der er en tilhørende kirkegård, som stod færdig i 1919. Bygningen er i klassisk ny dansk kirkestil med rødt tegltag og hvid bygning. Kirken er et eksempel på en hedekirke. Kirkeuret opsat i 1984. Våbenhuset ligger nederst i tårnet.

Hedeager Kirken

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Gl Kirkevej 33, 7400 Herning

Datering: 1975

Beskrivelse: Hedeager Kirken er tegnet af arkitekt Holger Jensen. Kirken er opført på det område hvor Hernings første kirke og kirkegård lå indtil 1887, hvor Herning Kirke og Vestre Kirkegård blev opført. Boligområdet syd for kirken er ligeledes det område, hvor det oprindelige Herning lå, før det nye bycentrum med området omkring Bredgade/Østergade begyndte at blomstre fra midten af 1800-tallet.

Herning Valgmenighedskirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: H C Ørsteds Vej 27, 7400 Herning

Datering: 1954

Beskrivelse: Moderne kirke fra efterkrigstiden, uden den store ydre udsmykning. Primært opført i rød tegl. Kunstneren Arne Haugen Sørensen har udsmykket kirken indvendigt, hvor han har malet udfordrende billeder af Jesus og den sidste nadver i et forsøg på at lave en moderne genfortolkning af den velkendte historie fra biblen.

Note: Kirken ligger i et tæt bebygget boligområde, uden tilhørende kirkegård, og har derfor ikke noget omkringliggende miljø ud over en lille plads foran indgangen og et lille parkeringsareal vest for kirken.

Hodsager Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Hodsager, Hovedvejen 26, 7490 Aulum

Datering: 1903

Beskrivelse: Den nuværende kirke er bygget i 1903 og er opført af tilhuggede sten fra den gamle kirke. Altartavle, prædikestol døbefont, og kirkeklokken er overført fra den gamle kirke. Til kirken hører en kirkegård med grønne arealer.

I 1983 blev der foretaget bygningsmæssige ændringer, idet kirken fik en ottekantet tilbygning mod vest, og den rummer i dag dåbs- og brudeværelse, præsteværelse og toilet. I dag fremstår den nye tilbygning med de røde mursten og det sorte skifertag som en helhed sammen med den snart 100-årige kirke.

Note: Fra parkeringspladsen mod nord-øst er et flot kig ind til kirken, hvorfor denne er taget med i udpegningen.

Ilderhede Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Ilderhede Kirkevej 1A, 7270 Stakroge

Datering: 1907

Beskrivelse: Kirken blev bygget fra 1906-1907, og blev indviet søndag d. 22. december 1907. Kirken havde dog været mange år undervejs, da der havde været ønsket om en kirke i sognet siden 1879 pga. øget befolkningsvækst. Som mange andre kirker i Danmark har Ilderhede Kirke sit skib hængende ned fra loftet. Det har hængt på sin plads siden 1923. Glasmosaikken bag alteret er fra 1982, og forestiller korset, livstræet, døden og opstandelsen. Tårnet blev renoveret i 1997. Til kirken hører en kirkegård.

Ilskov Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Hestlundvej 4B, 7451 Sunds

Datering: 1898

Beskrivelse: Ilskov kirke er en "hedekirke" opført på den jyske hede ca. 1 km udenfor landsbyen Ilskov i 1898. Kirken er tegnet af Claudius A. Wiinholt, som også tegnede Herning Kirke og mange andre kirker i Midt- og Vestjylland. Som mange andre af Wiinholts kirker, er Ilskov Kirke også opført i historicistisk-stil i rødt tegl med skifertag. Kirken ligger i naturskønne omgivelser i udkanten af Gedhus-plantage, og har egen kirkegård. Alterbilledet er et glasmaleri af Simon Aaen, der forestiller "jeg er vejen". Desuden er der 4 kunstværker på prædikestolen med temaet "jeg er" – også af kunstneren Simon Aaen.

Karstoft Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Karstoft, Højgaardsvej 2A, 6933 Kibæk

Datering: 1902

Beskrivelse: I takt med at befolkningstallet steg i området voksede behovet for en kirke i den sydlige del af den daværende Skarrild sogn. Ønsket om en ny kirke blev indfriet i 1902, efter en større indsamling på egnen. Det var arkitekt Ahlmann fra Aarhus, der tegnede Karstoft Kirke. Kirken er opført i rødt tegl med kirketårn og omkringliggende kirkegård.

Kølkær kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Kølkær, Vestermarken 12, 7400 Herning

Datering: 1891

Beskrivelse: I takt med at hedeopdyrkningen lykkedes, blev de spredte gårde til byer, og disse ville gerne have deres egen kirke. Dette var også tilfældet med Kølkær. Planerne om en kirke begyndte i 1877, og blev realiseret 14 år senere. Kirken er en tidstypisk hedekirke, som i første omgang var filialkirke for Rind Kirke. Kirken er bygget i nygotisk stil med kor, skib og tårn. Der hører en kirkegård med til kirken.

Lind Kirkecenter

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Lind, Kollundvej 47, 7400 Herning

Datering: 1980

Beskrivelse af kirke og miljø:

Lind Sognehus blev indviet som Lind Kirkecenter d. 14.9. 1980, og hed dengang Lind Kirkecenter. Det er tegnet af Kristian Kristiansen, der også står bag Baunekirken. Kristiansen ønskede med sin kirkebygning, at arkitekturen skulle "prædike glæde og humør", som "en modvægt imod det kolde og kyniske vi møder i samfundet omkring os". Til kirken hører et stisystem og grønt areal, men ingen beplantninger.

Nøvling Gl. Kirke og kirkegård

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

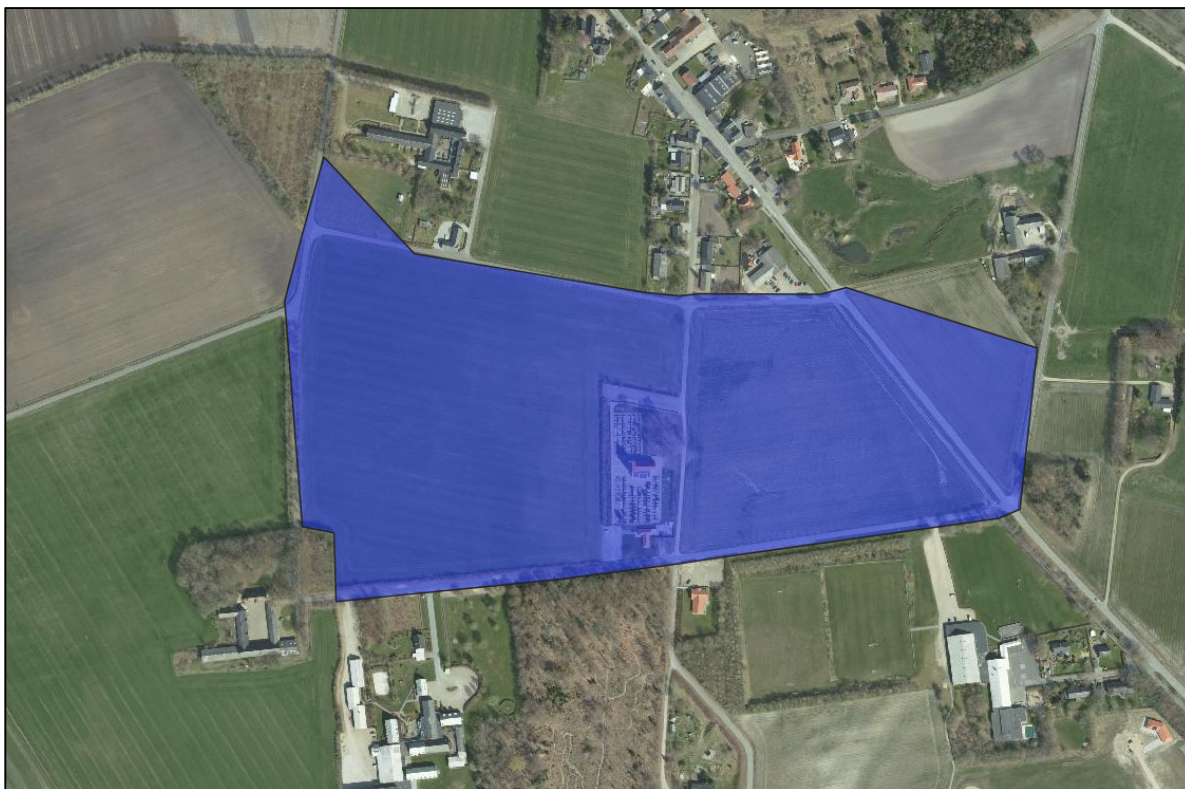
Adresse: Nøvlingholmvej 4A, 7480 Vildbjerg

Datering: senest 1325 (første gang den er nævnt i kilderne, så den er muligvis anlagt før)

Beskrivelse af kirke og miljø:

Kirken lå ved den nuværende Nøvlingholmvej nord for Nøvling by. Indtil 1818 havde den præst fælles med Sinding sogn. De to kirker var næsten ens: små, fattige og tårnløse. Af flere grunde blev Nøvling kirke revet ned i 1917 og alle materialer (også digets sten) blev genanvendt til en ny kirke midt i sognet. Det meste af den gamle kirkegård er nu dækket af træer gravenes markering er væk. Gravstenenes er for det meste også væk, og på de der står tilbage, er teksterne udviskede. Der står dog en mindesten over pastor Henckell, der levede i første halvdel af 1700-tallet.

Nøvling Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Nøvling, Bakken 14, 7480 Vildbjerg

Datering: 1919

Beskrivelse af kirke og miljø:

Nøvling Kirke er den kirke der i dag står på en lille bakke uden for Nøvling og blev indviet i 1919. Inden da havde man haft en kirke tilbage fra middelalderen, der lå på Nøvlingholmvej, og hvor resterne af den gamle kirkegård stadig står. Kirken er opført i klassisk hvid, med rødt tegl på taget. Til kirken hører egen kirkegård.

Rind Kirke og præstegård

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Lind, Rind Kirkevej 26, 7400 Herning

Datering: ca. 1100-tallet.

Beskrivelse af kirke og miljø:

Det antages, at Rind kirke blev bygget på samme tid som Gjellerup Kirke, hvilket betyder omkring 1140. Dette gøres ud fra nogle bygningsmæssige ligheder, som senere kirker i Hammerum Herred ikke besidder. Kirken er bygget i romansk stil, opført i granitkvadre, som der var typisk for de tidlige middelalderkirker. Til kirken hører egen kirkegård. Kirken er blevet renoveret flere gange.

Note: Der er et kig ud i landskabet mod syd og mod øst, men disse er større markarealer, der ender i skov eller læhegn og er derfor ikke medtaget i afgrænsningen.

Sct. Johannes Kirken

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Fredhøj Alle 2, 7400 Herning

Datering: 1955

Beskrivelse af kirke og miljø:

Kirken blev bygget, da Herning efter krigen havde oplevet så stor en befolkningstilvækst, at det krævede en sognedeling. I samme periode ledte Vandvæsenet efter et nyt sted at placere et vandtårn, og dette blev bygget ind i kirketårnet. Tårnet er 40 meter højt, med udsigtsplatform på toppen og ur. Kirken er en stor en af slagsen med plads til 700 gæster.

Skarrild Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Kirkepladsen 1A, Skarrild, 6933 Kibæk

Datering: 1100-tallet

Beskrivelse af kirke og miljø: Det antages at Skarrild kirke er bygget i 1100-tallet, da byggestilen er ens med den samtidige kirke i Gjellerup. Mellem 1400 og 1500 er der bygget et tårn til kirken, som dog er taget ned igen. Øst for kirken ligger det lille hus "Kirkely", der tilhører kirken, og i dag fungerer som museum og arkiv. Lige nord for kirkegården ligger Skarrild Gamle Skole og nordvest for gården ligger kapellet.

Snebjerg Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Bjergkvarteret 4, 7400 Herning

Datering: ca. 1200

Beskrivelse af kirke og miljø:

Snebjerg kirken er en af egnens ældste kirker. Det vides ikke med sikkerhed, hvor gammel, men man regner med den er fra ca. år 1200. De ældste dele af kirken, er dens kor og kirkeskib, og den er opført i romansk-stil. Kirken er blevet udvidet flere gange i løbet af tiden med våbenhus og kirketårn, og selve kirkeskibet er også blevet forlænget.

Studsgård Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

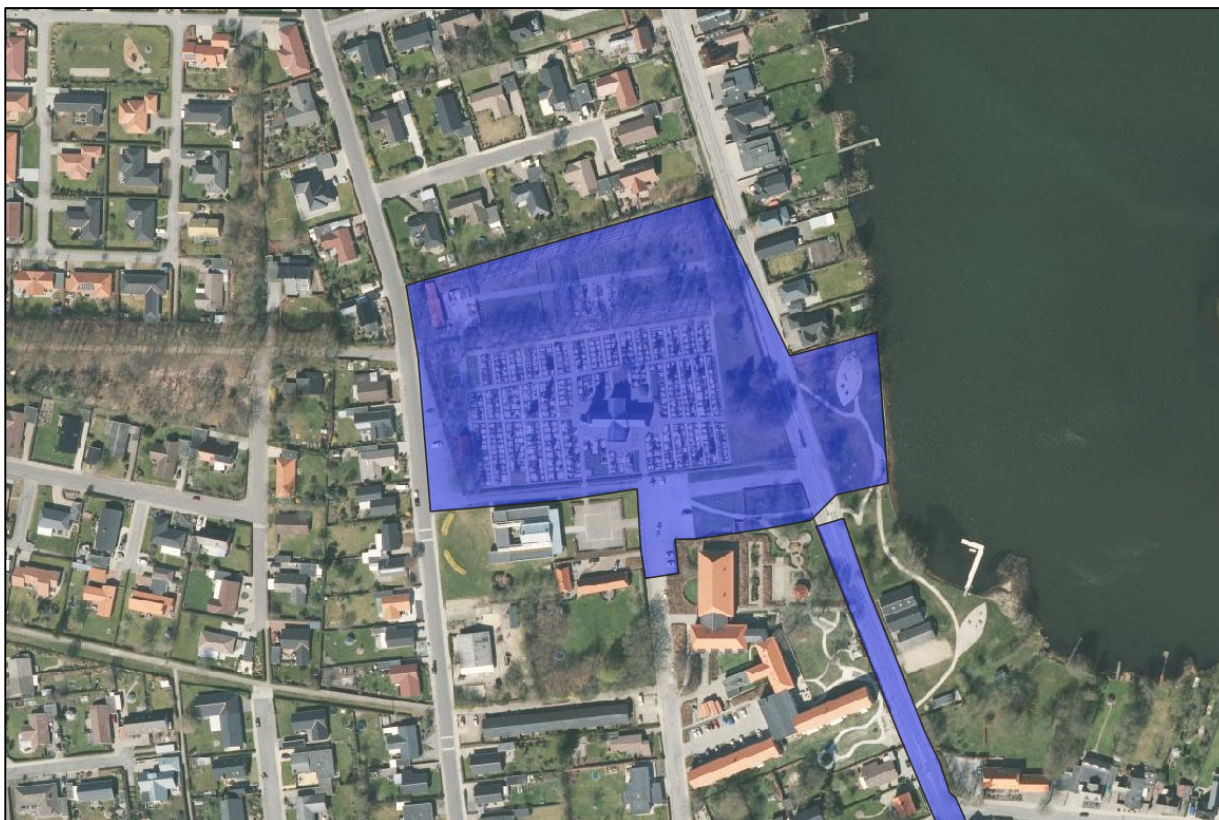
Adresse: Tanderupkærvej 17, 7400 Herning

Datering: 1920

Beskrivelse af Kirke og Miljø: Kirken er opført 1918-1920 og tegnet af arkitekterne Carl Martin Smidt og Harald Lønborg-Jensen fra København. Bygningen er stilmæssigt stærkt inspireret af de gamle landsbykirker. Kirken er placeret på en lille høj og oplyst om aftenen, så man kan se den fra afstand. Allerede før kirken stod færdig, havde man taget den nye kirkegård i brug, da den første begravelse fandt sted i 1919. I 2005 tilbyggedes et større grønt areal, hvor der anlagdes en mindelund, hvor de ældste grave flyttedes hen.

Note: Kigget til kirken er forholdsvis stort, men ender alt sammen i store markarealer. Derfor er afgrænsningen ikke lavet større.

Sunds Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Skivevej 15, 7451 Sunds

Datering: 1897

Beskrivelse af kirke og miljø:

Den nuværende kirke er bygget i 1897 ud til Sunds Sø, og på samme sted stod en kirke fra ca. år 1200. Denne blev revet ned i 1896 for at give plads til den nye kirke, der skulle opføres. Kirken er bygget i rødt tegl i romantisk-stil og falder ind under kategorien "hedekirken" – da den er bygget samtidigt med en række andre kirker på heden, og har et meget simpelt udtryk pga. det lave budget, kirken er bygget for. Kirken har tilhørende kirkegård.

Timring Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Møltrupvej 48, Timring, 7480 Vildbjerg

Datering: 1325 eller før.

Beskrivelse af kirke og miljø:

I tidlig dansk middelalder, var en afstikkerne store adelsvej Holstebro-Hamborg vejen forbi Timring, der lå på kanten af Skovbjerg Bakkeø. Kirken nævnes første gang i en stiftsbog fra 1325. Nedenfor den forhøjning kirken ligger på, ligger møllestedet og herregården 'Møltrup', der blev sognets samlingssted og altid har hørt sammen med kirken. Kirken undergik en større restaurering i 1773. Den er beliggende på en bakke, som så mange andre kirker, og har tilhørende kirkegård, og grønne arealer med stisystemer.

Tiphede Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Timringvej 14A, 7480 Vildbjerg

Datering: 1901

Beskrivelse af kirke og miljø:

Kirken er bygget som en korskirke i rødt tegl med kirketårnet placeret i midten af bygningen. Kirken er endnu et eksempel på en hedekirke, der bygget som følge af befolkningsvæksten efter hedensopdyrkning. Kirken er blevet restaureret to gange – i henholdsvis 1972 og 2000. Til kirken hører en kirkegård.

Tjørring Gl. Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Pedersgårdvej 149, Tjørring, 7400 Herning

Datering: 1100-1300-tallet.

Beskrivelse af kirke og miljø: Kirken nævnes første gang i kilderne i 1350, men er sandsynligvis fra før. Den er bygget i den traditionelle danske middelalderstil "romansk byggestil". Kirken var oprindeligt uden tårn, men dette byggedes til i sen-middelalderen, og i ca. 1800 fik man tilføjet et våbenhus. Til kirken er der kirkegård og kapel. Kirken er meget velbevaret, og vægtes som et meget tidstypisk eksempel på en dansk middelalder kirke, og står derfor også model for den landsbykirke, der er udstillet på Hjerl Hede.

Vildbjerg Kapel og Kirkegård

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Søndergade 38, 7480 Vildbjerg

Datering: 1981

Beskrivelse af kirke og miljø:

Kirkegården blev indviet i 1981, og servicerer primært Vildbjerg Kirke, der ligger i midtbyen uden nogen kirkegård. Kapellet ligger i midten, og er opført i rødt tegl. Mod syd ligger større grønne græsarealer, mens selve kirkegården ligger nord for kapellet.

Vildbjerg Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Kirkegade 2, 7480 Vildbjerg

Datering: 1905

Beskrivelse af kirke og miljø:

Den nuværende Vildbjerg Kirke er opført i 1905 på det sted, hvor den tidligere kirke stod. Den tidligere kirke blev bygget tilbage i 1100-tallet. Kirken er tegnet af arkitekt Ahlmann, og er karakteristisk for sit ottekantede spir. Man har valgt at beholde Alterbordet, to bronzestager, prædikestolen og døbefonten fra den gamle kirke. Der tilhører ikke nogen kirkegård, hvorfor kirken serviceres af Vildbjerg Kapel og Kirkegård i den sydlige del af byen.

Note: Der er ikke noget forslag til en ny afgrænsning. Det indstilles, at den nuværende afgrænsning beholdes.

Vinding Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blåt

Adresse: Præstevejen 2, 7550 Sørvad

Datering: ca. 1200

Beskrivelse af kirke og miljø:

Vinding Kirkes centrale dele menes at være bygget omkring år 1200. Det drejer sig om koret og skibet, der er opført i romansk stil i granitkvadresten. Senere er tilføjet et tårn og våbenhus, der er opført i sengotisk stil af munkesten. I perioden 1697-1803 var kirken ejet af Tvis Kloster, hvorunder den ikke blev ordentligt vedligeholdt. Da prædikestolen i 1764 faldt ned og blev skyld i et dødsfald, kom der gang i genopbygningen. Senere er kirken renoveret flere gange, senest i 2010.

Note: Der er et stort areal med udsyn til kirken mod syd, men dette er markareal og ender i et læhegn, hvorfor området ikke er taget med i afgrænsningen.

Ørnhøj Kirke

Foto: Forslag til ny afgrænsning er markeret med blå

Adresse: Hovedgaden 72, 6973 Ørnhøj

Datering: 1915

Beskrivelse af kirke og miljø:

I den sidste halvdel af 1800 årene flyttede folk til Nr. Omme Sogn for at opdyrke heden, og derfor voksede ønsket også om en kirke til disse folk. Det fik de i 1915. Kirken ligger på en bakkeskråning med stænkpudsede, hvidkalkede mure og rødt tegltag. Kirken har tilhørende kirkegård.

Yderligere forslag til ændringer i Kommuneplanen

Kollund Kirke

Forslag: Slettes og ligges ind under Kollund by kulturmiljø.

Begrundelse: Kollund Kirke står stadig i Kollund by, og er udpeget som kulturmiljø. Vi foreslår dog, at da Kollund by også er udpeget som kulturmiljø, så indgår kirken – med en beskrivelse – i det større Kollund by kulturmiljø.

Nordrekekirkegård

Forslag: Slettes pga. dobbeltudpegning

Begrundelse: Vi foreslår, at da Nordrekekirkegård også er udpeget som særlig værdifuldt kulturmiljø, så slettes udpegning som kulturmiljø, så den kun figurerer i kommuneplanen som særlig værdifuldt kulturmiljø.

Simmelkær Kirke

Forslag: Slettes og lægges ind under andet særlig værdifuldt kulturmiljø

Begrundelse: Vi foreslår, at da Simmelkær by også er udpeget som kulturmiljø, så ligges kirken ind under dette miljø, og det derved bliver et samlet kulturmiljø.

Ørre Kirke

Forslag: Slettes og lægges ind under andet særlig værdifuldt kulturmiljø

Begrundelse: Vi foreslår, at Ørre Kirke ligges under det større særlige værdifulde kulturmiljø Ørre-Nybro, og slettes som kulturmiljø.

Hvad er et kulturarvsareal?

Et Kulturarvsareal er defineret ved at være et kulturhistorisk interesseområde med potentielle skjulte fortidsminder. I Danmark er der sket 1348 udpegning, hvoraf der er udpeget 25 i Herning Kommune. Udpegningerne er sket i perioden 1. januar 2004 – 1. januar 2006 og er foretaget af 47 museer med arkæologiske ansvarsområder. Udpegninger kan evalueres løbende.

Et kulturareal kan f.eks. omfatte: Spor af huse, landsbyer og byer, grave og gravpladser, offermoser, depoter, kulthuse, kirker, palisader og forsvarsanlæg, værksteder og produktionsanlæg, veje og broer mm¹.

Kulturarvsarealerne er ikke fredede, men kan rumme fredede fortidsminder. Deres funktion er i stedet at advare potentielle bygherre om, at der er en stor chance for, at der kan være fortidsminder i et område, og at det derfor kan være hensigtsmæssigt at revurdere anlægsarbejdet, så fortidsminderne bevares på stedet.

Der gives normalt ikke tilskud til udgifterne til bygherrebetalte arkæologiske undersøgelser indenfor et kulturarvsareal. Ved bygherrebetalte arkæologiske nøddudgravninger foretages en tilskudsvurdering efter museumsloven § 27, stk. 6.

Læs mere her: <https://slks.dk/arkaeologi/kulturarvsarealer/>

Vores Kulturarvsarealer

Kulturarvsarealerne er udarbejdet af Slots- og Kulturstyrelsen sammen med de ansvarshavende arkæologiske lokalmuseer i perioden 2004-2006. På Slots- og Kulturstyrelsens underside, "Fund og Fortidsminder", findes beskrivelser af udpegningerne af kulturarvsarealerne i Herning Kommune. De er på den følgende side gengivet, således, at de er let tilgængelige.

De fleste af udpegningerne er foretaget af Museum Midtjylland, mens enkelte er foretaget af Holstebro Museum.

I beskrivelserne af kulturarvsarealerne figurerer forkortelserne **HEM** og **Sb.nr.** Disse betyder:

HEM = Akronym der står for Herning Museum (HEM). Det blev lavet i tiden inden Museum Midtjylland og det bruges som forstavelse til alle vores sager så samme gravplads hedder 180306-33 HEM 3312 alt afhængig af, om du kigger i nationalmuseets sognebeskrivelse eller vores arkiv

Sb.nr. = Betyder "sognebeskrivelsesnummeret". Det er nationalmuseets oprindelige registrant, hvor alle fortidsminder er registreret under sognenummeret Herning sogn som f.eks. 180306 - herefter følger et unikt fortidsminde nr-, således at f.eks. 180306-33 er gravpladsen på Herning Torv.

NB. Efter hver titel figurerer et nr. Dette er kulturarvsarealets **sted- og lokalitetsnr.** i Slots- og Kulturstyrelsens database.

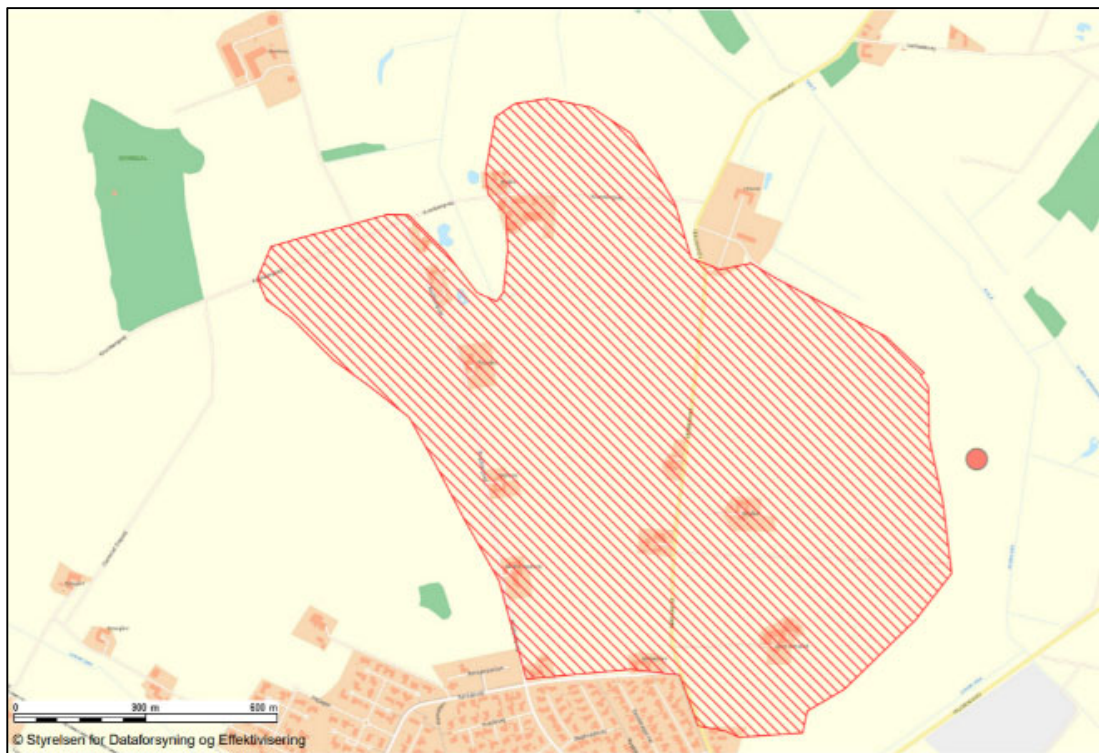
Læs mere her:

Fund og Fortidsminder – Slots- og Kulturstyrelsen: <http://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/>
Danmarks Miljøportal: <https://arealinformation.miljoportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution>

---

¹ Et kulthus er en bygning anvendt til kultiske formål i oldtiden, sandsynligvis i forbindelse med dødekult.

Aulum N – ved Lergravsvej (180303-111)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af nationalbetydning

HEM numre: Ingen

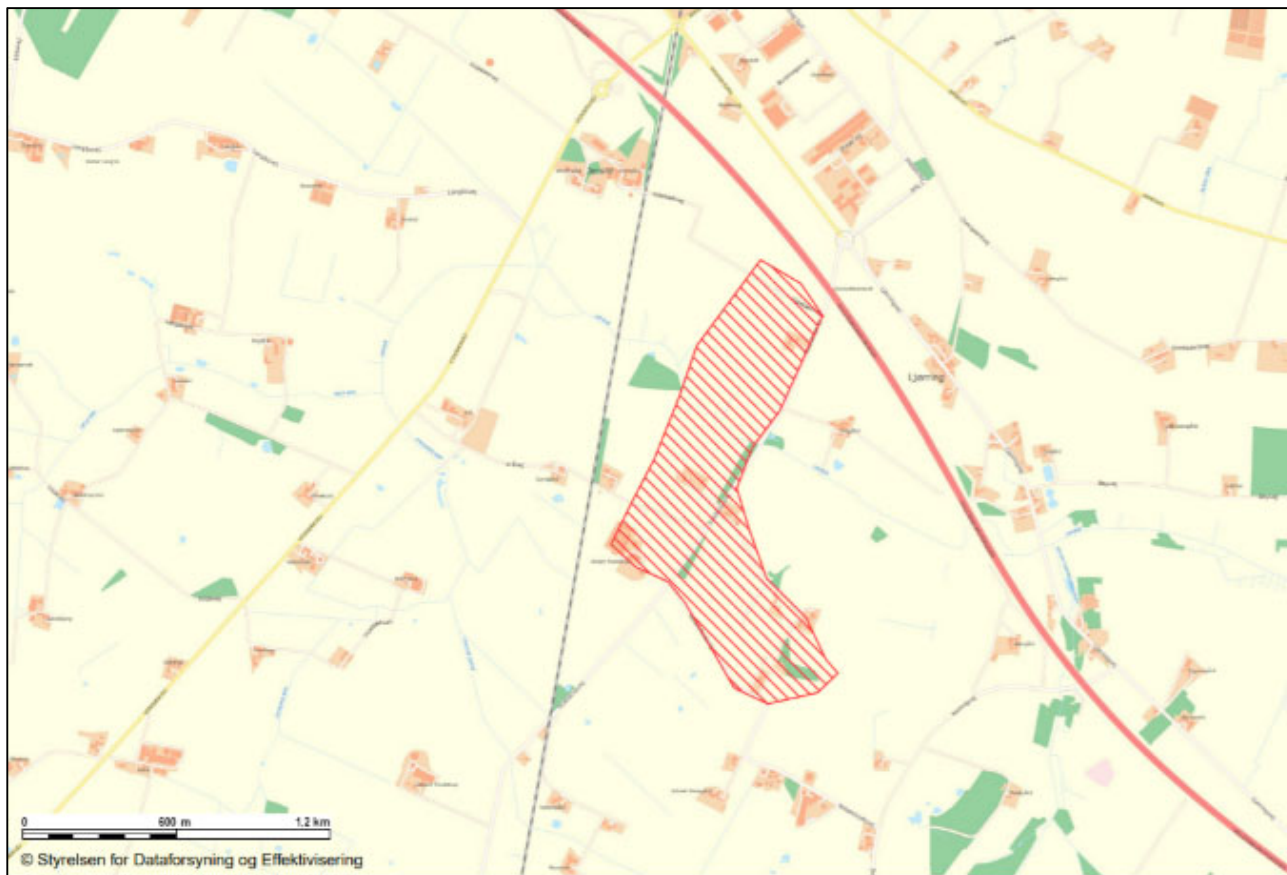
Sb numre: Sb.nr. 100, 104, 105, 107, 108

Begrundelse:

Kulturarvsarealet er et stort område på et markeret bakkedrag nord og nordøst for Aulum By og syd for hovedgården "Lergrav". Området er udover enkelte gårde ubebygget, og forud for nedlæggelse af naturgas i 2004 er der foretaget dels en digitalisering af boniteringen fra original 1 kortene, dels en udgravning af naturgastraceet, der skærer sig skråt gennem bakkedraget. Udgravningerne viser en meget tæt, sammenhængende bebyggelse over hele bakkedraget, der i tid spænder fra midten af før-romersk jernalder til vikingetid. Hovedvægten af den nu afdækkede bebyggelse ligger i yngre romertid og ældre germanertid.

Der er afdækket mange langhuse, dele af gårdsanlæg, brønde, enkelte grave og mange grubehuse. De enkelte faser af jernalderen og vikingetiden ligger tilsyneladende spredt over hele bakkedraget, men en mulig tendens er, at ældre jernalder fylder mest i den østlige del (sb.nr. 107 og 108), medens vikingetid kun er repræsenteret i den nordvestlige del (sb.nr. 104). Centralt, men i en lavning på bakkedraget, er der i en vægstolpe i et germanertidshus fundet et nedgravet skattefund, der består af 9 brakteater samt en sølv- og nogle glasperler (sb.nr. 105). Omfanget af bebyggelsen/kulturarvsarealet er afgrænset ved hjælp af boniteringerne, der er påfaldende høje for området. Området er bl.a. udpeget pga., at området i det store hele er ubebygget, så dele af bebyggelsen løber dels efter boniteringerne, dels efter ældre fund af en jordfæstegrav (sb.nr. 100), som lå længere mod syd under den nuværende Aulum By. Arealet er udsat for almindelig landbrugsdrift.

Aulum S – syd for Jersild (180303-110)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: HEM 1754, HEM 2422

Sb numre: Sb. nr. 101.

Begrundelse:

Kulturarvsarealet består af et par markante morænebakker på sydsiden af Løven Å samt et smallere stykke af den sydvendte skråning på nordsiden.

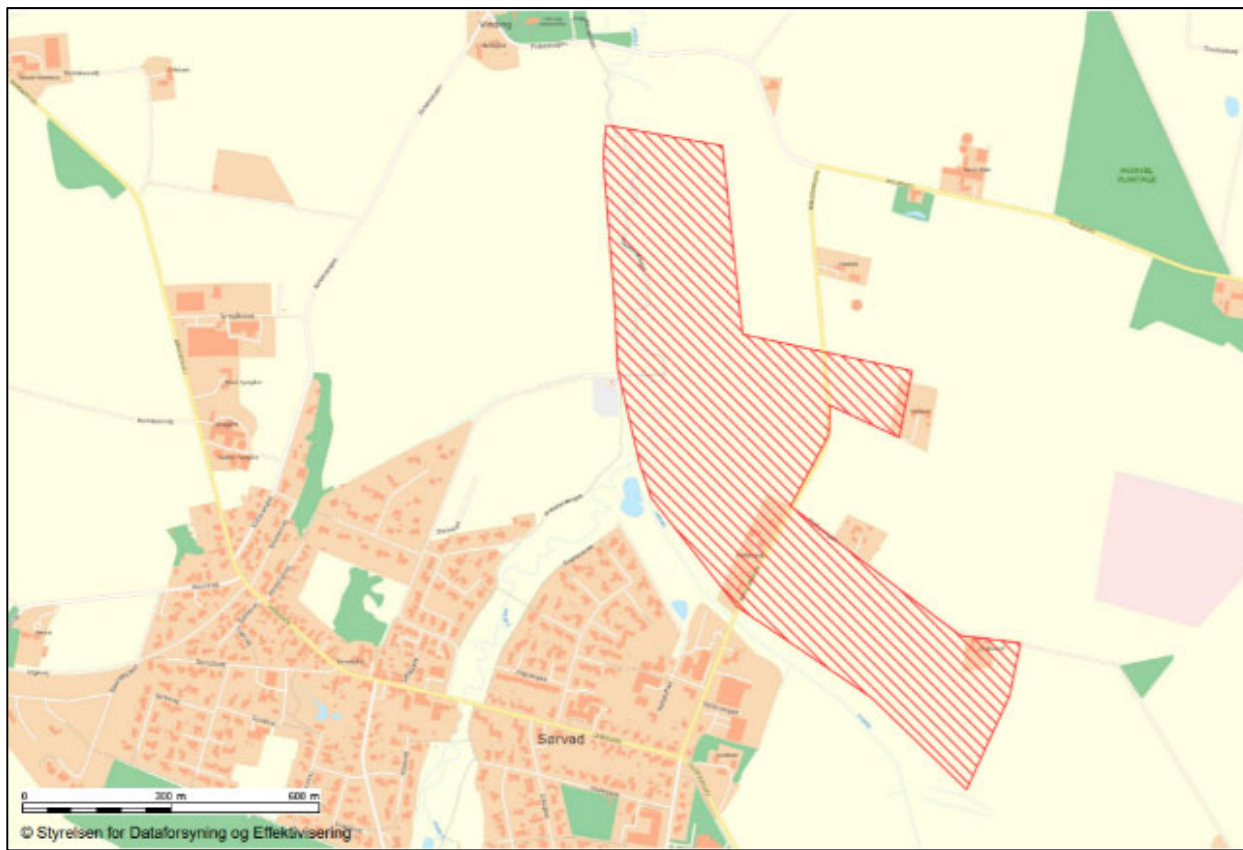
Syd for åen, højt oppe på bakken, er der undersøgt grave fra ældre romersk jernalder samt bopladsspor fra før-romersk- og ældre romersk jernalder på både den nordlige og den sydlige del af bakkedraget (sb. nr. 101 og HEM 1754). På den nordlige del er der ydermere en grube med fund fra germansk jernalder.

Nede ved åen er der undersøgt en skvatmølle "Grønbæksminde" fra vikingetiden. På nordsiden af åen har Herning Museum undersøgt en gravhøj, i hvilken der var spor efter 13 grave (HEM 2422). Den ældste grav var fra enkeltgravskultur, herefter var der grave fra dolktid, bronzealder og endelig ældre romertid.

På skråningen fra højen og ned mod åen er der konstateret større områder med ildskørnede sten. Der er mange indicier på en jernalder- og vikingetidsbebyggelse på begge sider af åen, og de kan ikke betragtes som afgrænsede.

Sørvad NØ (180811-253)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Holstebro Museum

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Sb. nr. 228, 233, 234, 239, 250, 251

Begrundelse:

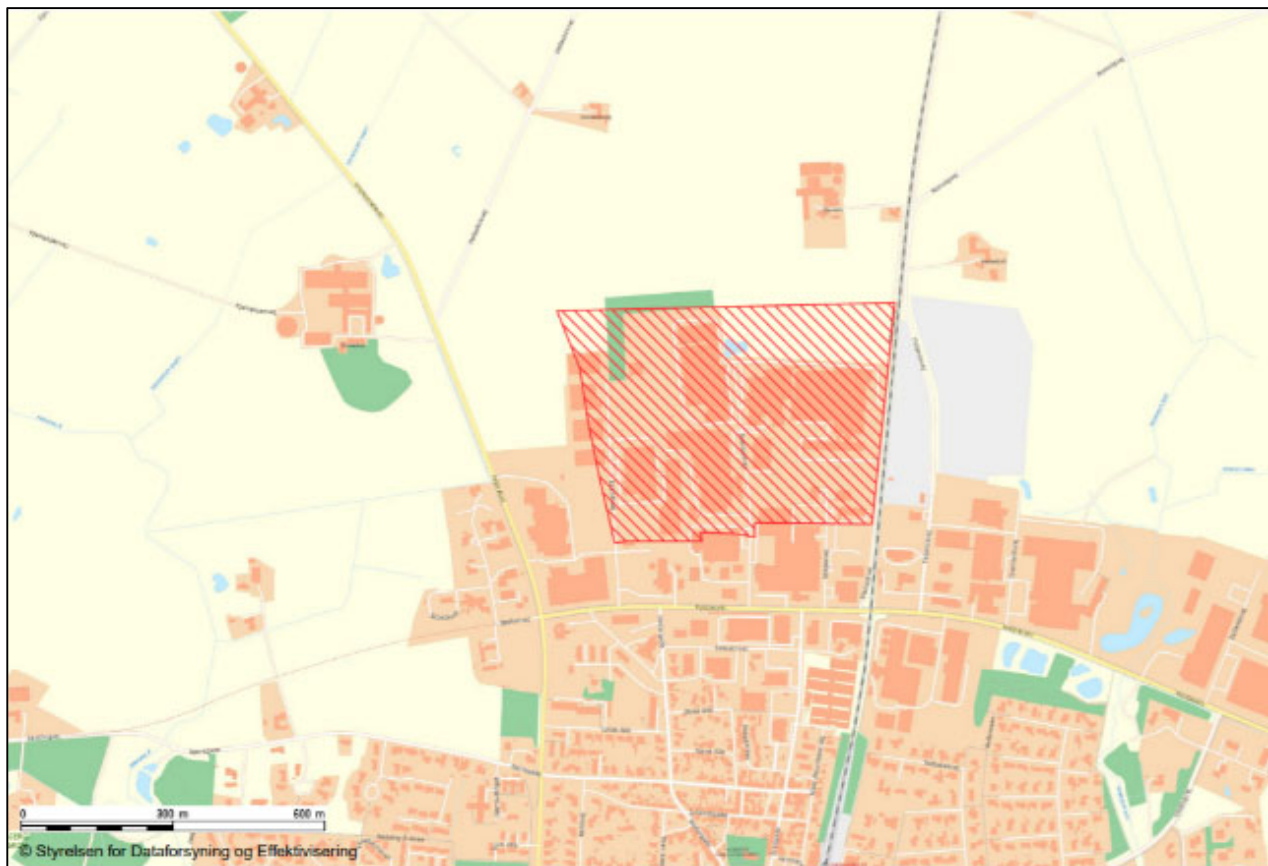
I området er repræsenteret et alsidigt billede af aktiviteter fra forskellige perioder af jernalderen, flere af fundene af enestående karakter. En gårdtomt fra 150-50 f. Kr. med langhus, staklade og omgivende hegn er undersøgt (sb. 239). Søgegrøfter viser, at der er mange flere af samme slags.

Tæt ud mod Vegen Å er undersøgt en velbevaret hustomt fra en gård fra 3-400-tallet (sb. 251). Lidt nordligere helt ud mod Vegen Å er undersøgt to velbevarede plankekister fra ældre romersk jernalder, samt fem brandgrave (sb. 228). Endnu en ældre romertids grav er undersøgt midt i området (sb. 239).

Helt nede ved åen er i 30'rne fundet jernalderskår og slagter (sb. 233) og over 4-600 m fundet tilspidsede træpæle stukket ned i tørv (1-2-3 pr. m²) sammen med jernalderskår (sb. 234). Et enkelt løsfund i form af et sølvspænde i Urnesstil er fundet i området (sb. 250).

På marken øst for sb. 233 og 234 er fra luften registreret adskillige cirkelrunde grønne pletter- måske grave. Afgrænsningen er vanskelig.

Vildbjerg N (180320-52)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Ingen

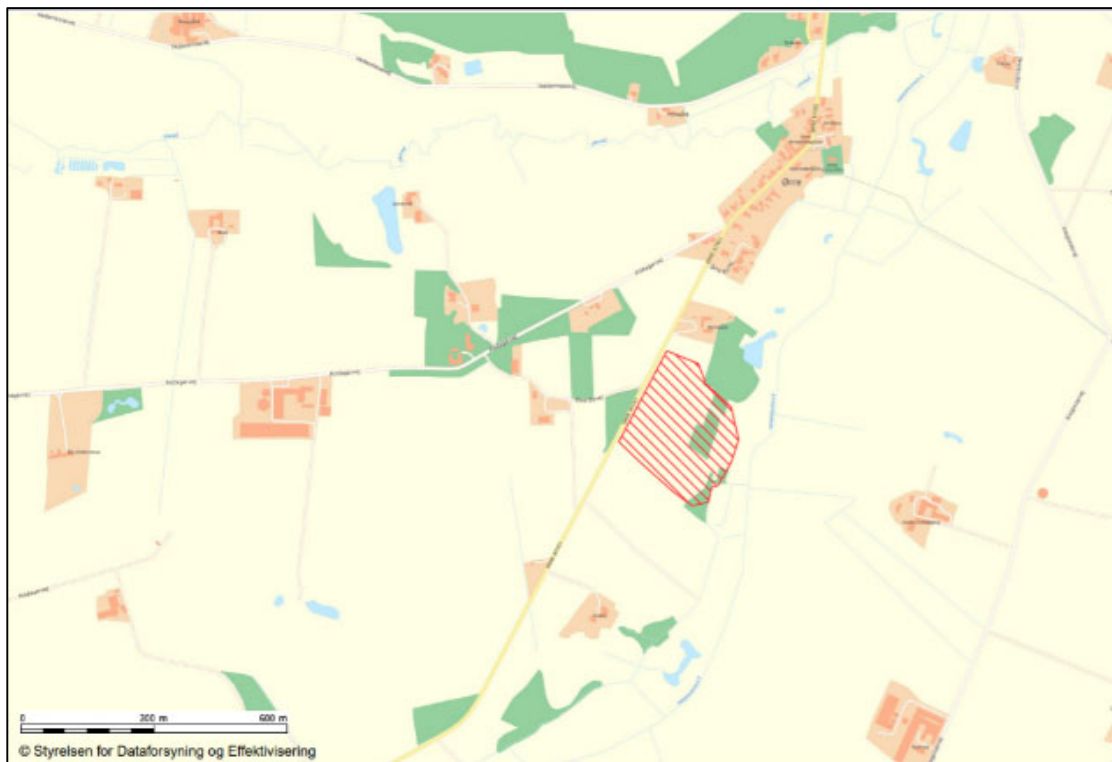
Begrundelse:

Siden 1986 har Herning Museum jævnligt foretaget udgravninger på et bopladsområde, der ligger på et markeret bakkeled vest for Tranholm Bæk. Der er undersøgt grave både fra før-romersk jernalder og ældre romersk jernalder. Desuden er der fundet omfattende og ofte velbevarede bopladsspor fra hele ældre jernalder samt gårdsanlæg fra ældre germanertid.

Til bebyggelsen fra før-romersk jernalder kan knyttes en grube med spor efter bronzestøbning. Til den sene før-romerske del er der bl.a. bevaret jernudvindingsovne, og til gårdsanlægget fra ældre germanertid er der en lang række slaggegrubeovne.

Bebyggelsen har vist sig at være meget tæt, og at stamme fra både ældre og yngre jernalder med flere velbevarede spor efter bl.a. metalhåndtering, og er derfor i sin helhed udpeget som kulturarvsareal. Området er delvist bebygget af fabriksbygninger, delvist lager og parkeringsarealer og den nordligste del er dyrket mark.

Ørre S (180321-31)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af international betydning

HEM numre: Ingen.

Sb numre: Sb. nr. 19 og 25.

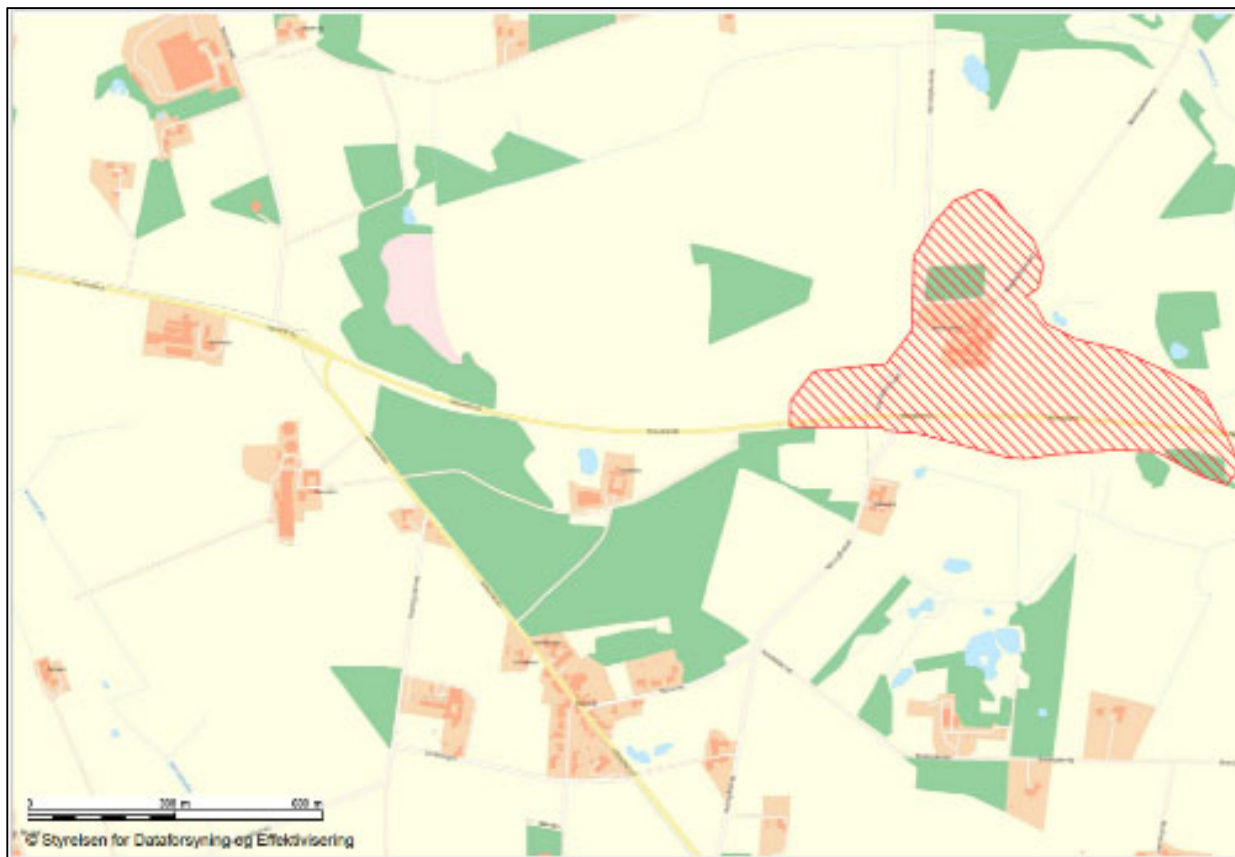
Begrundelse:

Bopladsområdet (sb. nr. 25) er erkendt, først ved overfladeopsamlinger og prøvegravninger, siden ved luftfoto. Bopladsen ligger på en østvendt skråning over Herningsholm Å. Luftfotos viser en meget velbevaret bebyggelse fra omkring år 0. Den består af to øst-vest gående rækker af gårde, tilsyneladende anlagt helt systematisk. Begge rækker består af 6-7 gårde. Alle gårde har tilsyneladende et langhus og en mindre gårdsplads. I den nordlige række går gårdspladsen mod nord og i den sydlige mod syd.

Specielt den nordlige række syntes velbevaret, der er muligvis spor efter bevarede lergulve i langhusene. Det er ikke sikkert, at de to rækker gårde, er samtidige, men de følger begge det samme letkrummede forløb. Der er ikke spor af en ydre afgrænsning, grøft eller lignende. Ved rekognosceringer er det fastslået, at bopladsarealet har en større udstrækning end gårdene på luftfotoet. I et indhegnet område syd for bopladsen, er fundet spor efter jernudvindingsovne, flere udvindingshytter eller smedjer og slaggedynger, mens samme indikationer er fundet mod nord.

Der er desuden fundet slagge ude i engen øst for bebyggelsen og skår i det område, der er udpeget mod nord og syd. I det sydøstlige hjørne er der en mesolitisk boplads (sb. nr. 19). Mod øst er pladsen ikke afgrænset sikkert. Bopladsen repræsenterer en sjældent velbevaret plads med en ganske speciel struktur og indgår indirekte i første århundredes fyrstemiljøer, magtcentre og offerfund.

Nøvling NØ (180309-58)

Dato for udpeging: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Sb.nr. 57

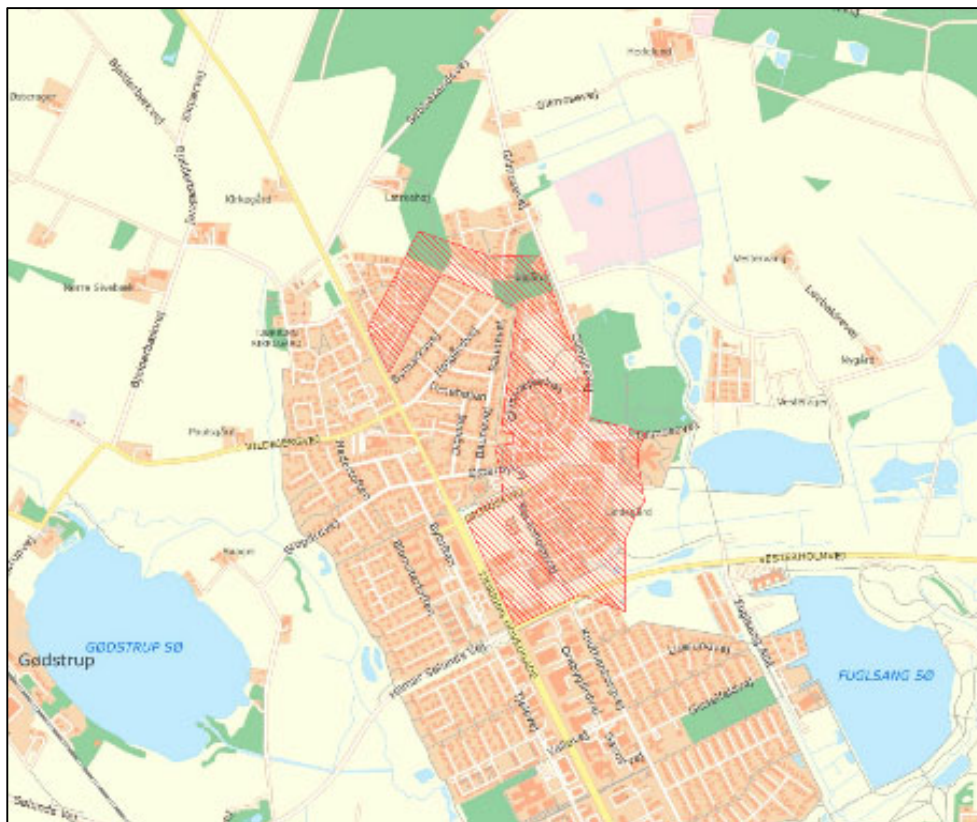
Begrundelse for udpeging:

Syd for den nu nedlagte Nøvling Kirke (sb. nr. 57) er der ved udgravninger forud for anlæggelse af en ny vej undersøgt bopladser med huse fra ældre romersk jernalder, to langhuse fra yngre romersk jernalder og en velbevaret gård fra yngre romersk/ældre germansk jernalder.

Husene ligger på en relativ høj flade på vest siden af Herningsholm Å. Fladen er omgivet af en række markante bakker: Børshøj, Torshøj og Faldbjerg. På en af bakkerne lå Nøvling Kirke (sb. nr. 57), og på sydsiden af denne er der fundet en gravplads med grave fra samme perioder som bopladserne. Flere grave er relativt veludstyrede. En stor stenbygget grav fra ældre romertid var plyndret kort efter anlæggelsen, men der lå bl.a. to sølvnåle i plyndringshullet.

Hovedparten af denne gravplads er undersøgt eller ødelagt af ældre anlægsarbejder, men på Torshøj, ca. 500 m længere mod øst, er der i 1937 undersøgt endnu en jordfæstegrav fra ældre romertid. Det må forventes, at der ligger flere grave på disse markante banker ligesom området omkring og mellem bakkerne må forventes at indeholde relativt massive spor af oldtidsbebyggelse.

Tjørring NØ (180318-55)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af international betydning

HEM numre: Ingen

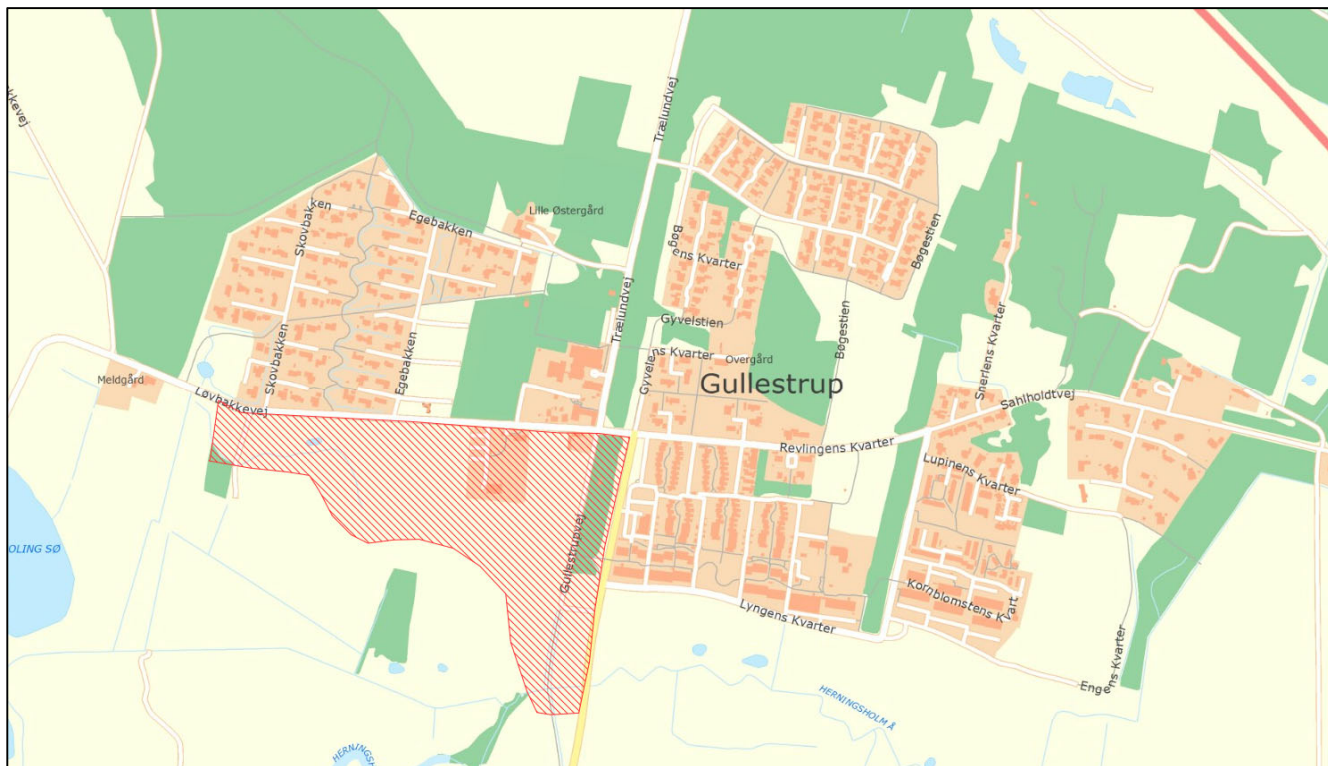
Sb numre: Ingen

Begrundelse:

På og i tilknytning til arealet er der siden 1895 med jævne mellemrum blevet gjort fund fra jernalderen i forbindelse med dyrkning og sløjfning af gravhøje. Her kan for eksempel nævnes en ormehovedring (sb. 9) samt flere andre oldsager og oplysninger om grave. I 1962 og 1975 er der lavet egentlige undersøgelser af grave og siden 1997 er der regelmæssigt undersøgt store arealer både med bopladsspor, grave og moseofferfund fra ældre jernalder. Desuden er der ved forundersøgelser fundet rester af en bronzealderboplads. Den udgravede del af bebyggelsen dækker hele ældre jernalder. Der er flere enkeltliggende huse og flere hegnede gårdsanlæg.

I første århundrede e.Kr. grundlægges en storgård med et indhegnet areal på ca. 5000 m². I forbindelse med gården er der mindst to gravpladser, med bl.a. højgrave med spor efter kultbygninger, stenkistegrave og brandgrave med et unikt rigt indhold både af våben, gulfingerringe, importbronzer, ride- og vognudstyr, tekstiler samt en pragtfibula i guld. Området er udpeget til kulturarvsareal på baggrund af de rige boplads- og gravfund fra både bronze- og i særdeleshed jernalder. I denne sammenhæng indgår også, at det er en af tre omfattende undersøgte fundområder/kulturarvsarealer omkring engene ved Herningsholm Å (se kulturarvsarealerne Gullestrup Kirke og Holing). De dele af området, der ikke er undersøgt eller bebygget, ligger nu i udkanten af byen, og der foreligger lokalplaner for store dele af arealet.

Gullestrup (180306-51)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Ingen

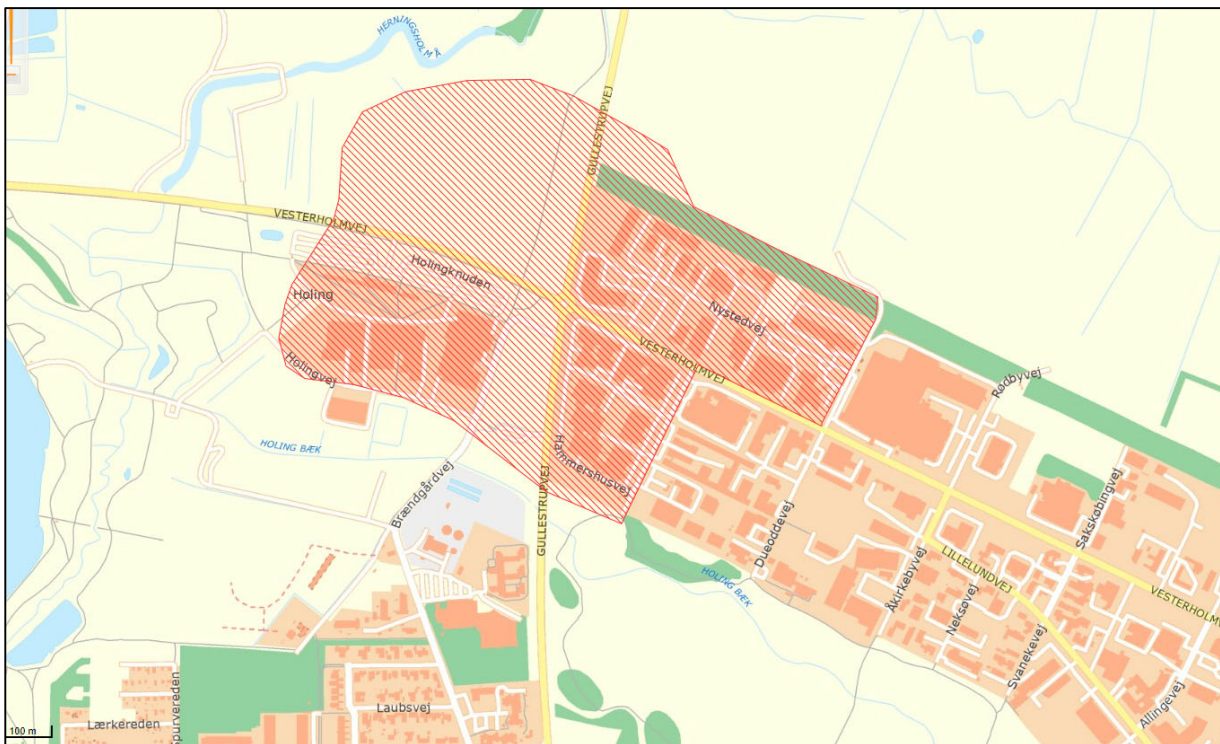
Begrundelse:

I forbindelse med et nyere kirkebyggeri blev der fundet bopladsspor fra før-romersk jernalder, mest i form af affaldsgruber og spredte stolper. I den nordlige del af området fandtes også rester af en overpløjet gravhøj. Området ligger ret lavt, men markant på nordsiden af engene ned mod Herningsholm Å. I den sydligste del af området i et ret smalt tracé lå der 10 jordfæstegrave, de fleste fra ældre romersk jernalder, men også en fra yngre romertid og en fra yngre germansk jernalder.

Flere af de ældre grave indeholdt spor af en rituel afbrænding i gravfylden. I den sydlige del lå endvidere spor af 6 jernudvindingsovne, to langhuse fra middelalderen og tre grubehuse. Endelig var der mange hjulspor/vejspor, også stratigrafisk ældre end middelalderhusene, samt en hulvej. Hulvejen og hjulsporene peger ned mod et muligt broområde over Herningsholm Å.

I områdets vestlige del er der fundet et par huse fra før-romersk jernalder, et sent Trelleborghus og lidt spredte stolper, alt i ret smalle traceer. Området er udpeget som et kulturarvsareal, dels pga. af vejspor, grave og middelalderbebyggelse, dels indgår det i en helhed med boplads/kulturarvsarealerne på henholdsvis syd- og østsiden af engområdet (se kulturarvsarealerne Holing og Tjørring NØ). Området er omfattet af lokalplaner der muliggør boligbebyggelse.

Holing (180306-50)

Dato for udpegnen: 2003

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Ingen

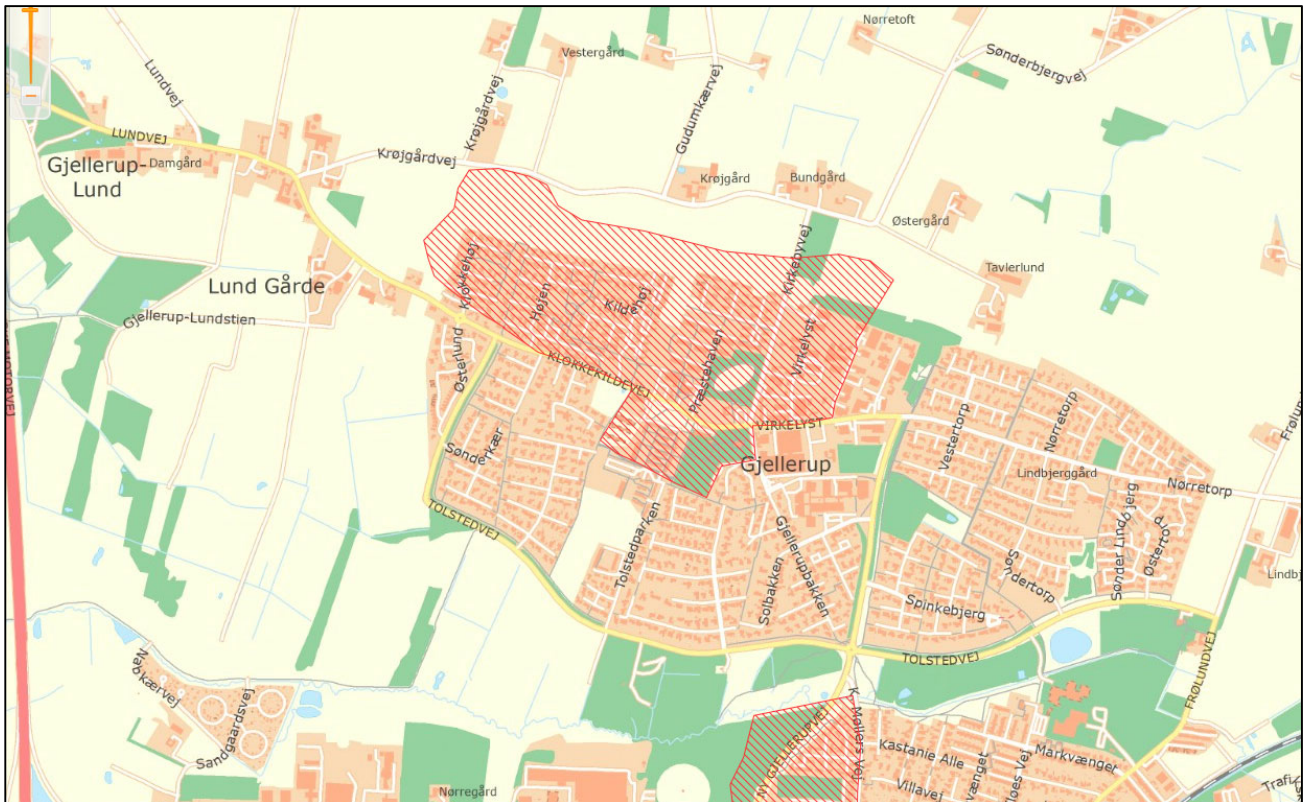
Begrundelse:

I forbindelse med anlægsarbejder er der undersøgt i alt 153.500 m² med bopladsspor fra hele jernalderen, middelalder og nyere tid. Hovedvægten ligger på perioden ældre germansk jernalder til sen vikingetid. Herfra er der fundet mange gårdsanlæg med huse, hegn, grubehuse, jernudvindingsanlæg etc. En meget dominerende fundgruppe er brøndene. Der er i alt 106 brønde, næsten alle havde gode bevaringsforhold for træ. Der er fundet mange velbevarede trægenstande, heriblandt to lurere fra 400 årene.

Fundstedet strækker sig ud over en leret øst-vest gående ås, omgivet af engen mod nord-vest og syd. Den sydlige del er allerede bebygget. Her er området afgrænset ved undersøgelser. Den østlige del er ligeledes bebygget, her er der kun tale om mere sporadiske undersøgelser, medens området mod nordvest henlægger som dyrket mark, her har bopladsområdet kunnet afgrænses ved rekognoscering.

Det må forventes, at den nordvestlige, u-undersøgte del af området indeholder omfattende bopladsspor primært fra yngre jernalder og vikingetid med en tilsvarende fundmængde. Ydermere indgår området i en kæde af større undersøgelser af jernalderbopladser, der er centreret omkring engområdet ved Herningsholm Å: Rosenholmvej og Gullestrup Kirke (se kulturarvsarealerne Tjørring NØ og Gullestrup Kirke)

Gjellerup N (180305-92)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Regional betydning

HEM numre: Ingen.

Sb numre: Sb.nr. 56, 57, 61, 81 og 84.

Begrundelse:

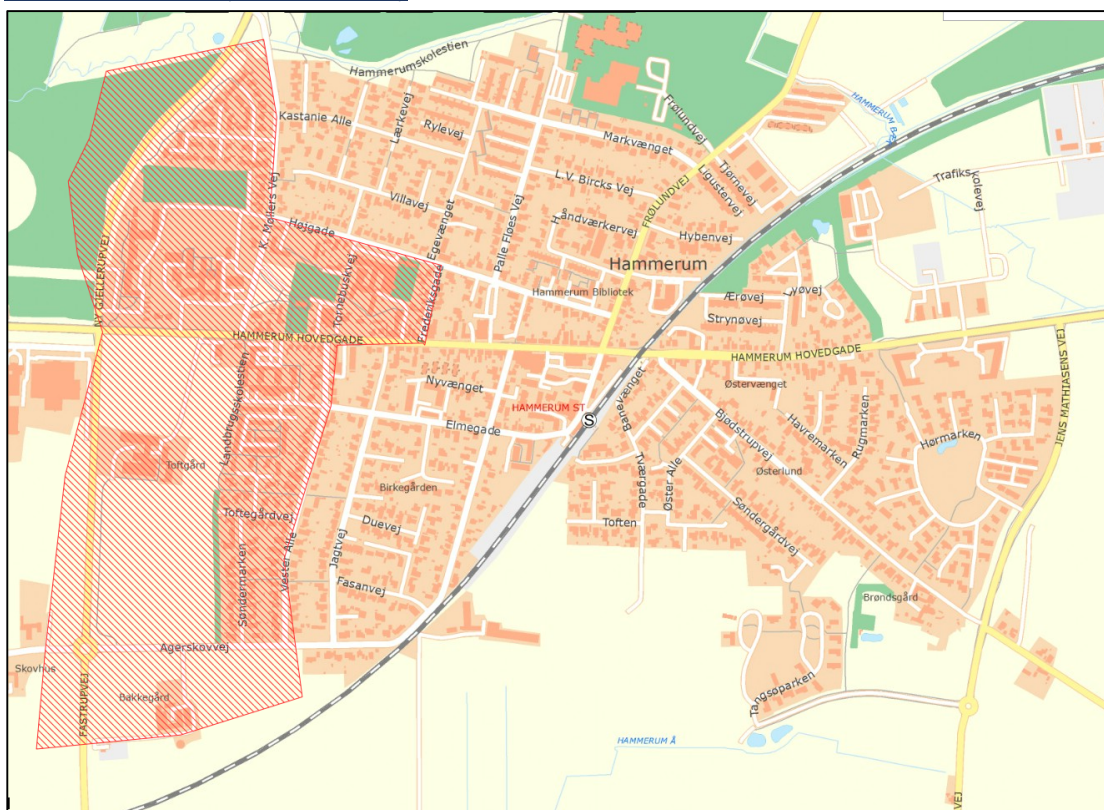
Kulturarvsarealet ligger omkring Gjellerup Kirke og på et bakke drag nord og vest for kirken. I Kirkens umiddelbare nærhed er der flere mindre ubebyggede områder, ligesom ca. to-tredjedele af bakke draget i dag er bebygget. Området er udpeget, da det indeholder flere fund, primært fra jernalder og vikingetid. Sb.nr. 56, 57 og 84 er en vikingetids gravplads med 14 jordfæstegrave.

Gravene er anlagt omkring en overpløjet gravhøj. Gravene var relativt veludstyrede med lerkar, jerngenstande: knive, økser og ildstål samt perler. I samme område lå der brandgrave fra før-romersk jernalder. Desuden var der bopladsspor, her i form af en grube fra enkeltgravskultur, en hustomt fra dolktid samt en række huse, kogegruber og affaldsgruber fra bronze/jernalder.

Mellem kirken og førnævnte fund er der undersøgt et bopladsområde med 6 langhuse fra vikingetid, grubehuse og en udateret jordfæstegrav (sb.nr. 81). Længere mod øst er der undersøgt en affaldsgrube med keramik fra tidlig før-romersk jernalder (sb.nr. 61). I hele området må der kunne forventes flere dele af denne bebyggelse. Kulturarvsarealet ligger under og i nærhed af bymæssig bebyggelse.

Hammerum V (180305-91)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: Ingen.

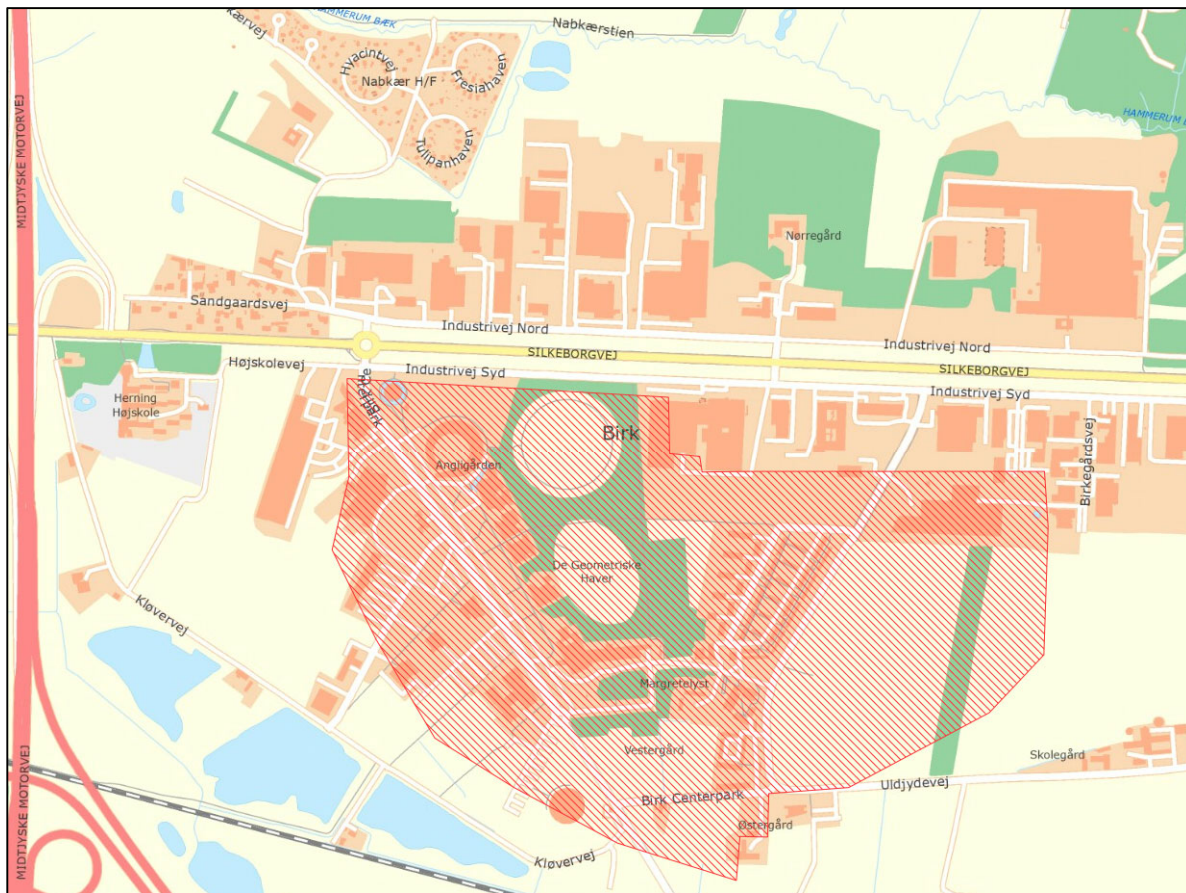
Sb numre: Sb.nr. 27, 28, 29 30, 52, 69, 74, 75, 76 og 90.

Begrundelse:

Kulturarvsarealet er udpeget, selvom det ligger inde i en ældre udstykning, da det indeholder rester efter en af områdets rigeste ældre romertids gravpladser, og da bebyggelsen i området er af en ældre og nogen steder lidt spredt karakter, så forekommer der uforstyrrede områder mellem bygninger og veje. Området består af en velmarkeret bakke. Næsten på toppen af bakken stødte man i 1877 på en stenbygget grav, som bl.a. indeholdt en sølvfibula og et bronzefad. Graven er fra den tidligste del af ældre romersk jernalder. Tidligere er der oplysninger om fund af en guldfingerring, der er oplysninger om flere opgravede lerkar og i forbindelse med et kirkebyggeri i 1923 blev der fundet 12 lerkar. Lidt nordvest for Tornebuskebakke er der i en høj (sb.nr. 27) opsamlet en del lerkar og en skjoldbule.

På bakkedragets vestsider er der bopladsspor fra sen før-romersk jernalder (sb.nr. 69 og 90) samt en række jordfæstegrave, sandsynligvis fra ældre romertid. Mod nord helt ude i kanten af Hammerum Bæk er der ældre optegnelser om træfund – angiveligt vogndeale (sb.nr. 28-30). I den sydlige ende af arealet findes en bebyggelse fra germansk jernalder (sb.nr. 74) med flere relativt velbevarede gårdsanlæg, enkelte grave samt specielt i den sydlige og østlige del gruber fra før-romersk jernalder (sb.nr. 52, 75 og 76). Selvom højdedraget i det store hele er bebygget i dag, er der i forbindelse med udvidelser af fx parkeringsarealer muligheder for at støde på flere dele af jernalderbebyggelsen og gravpladsen i området.

Birk S (180305-93)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre:

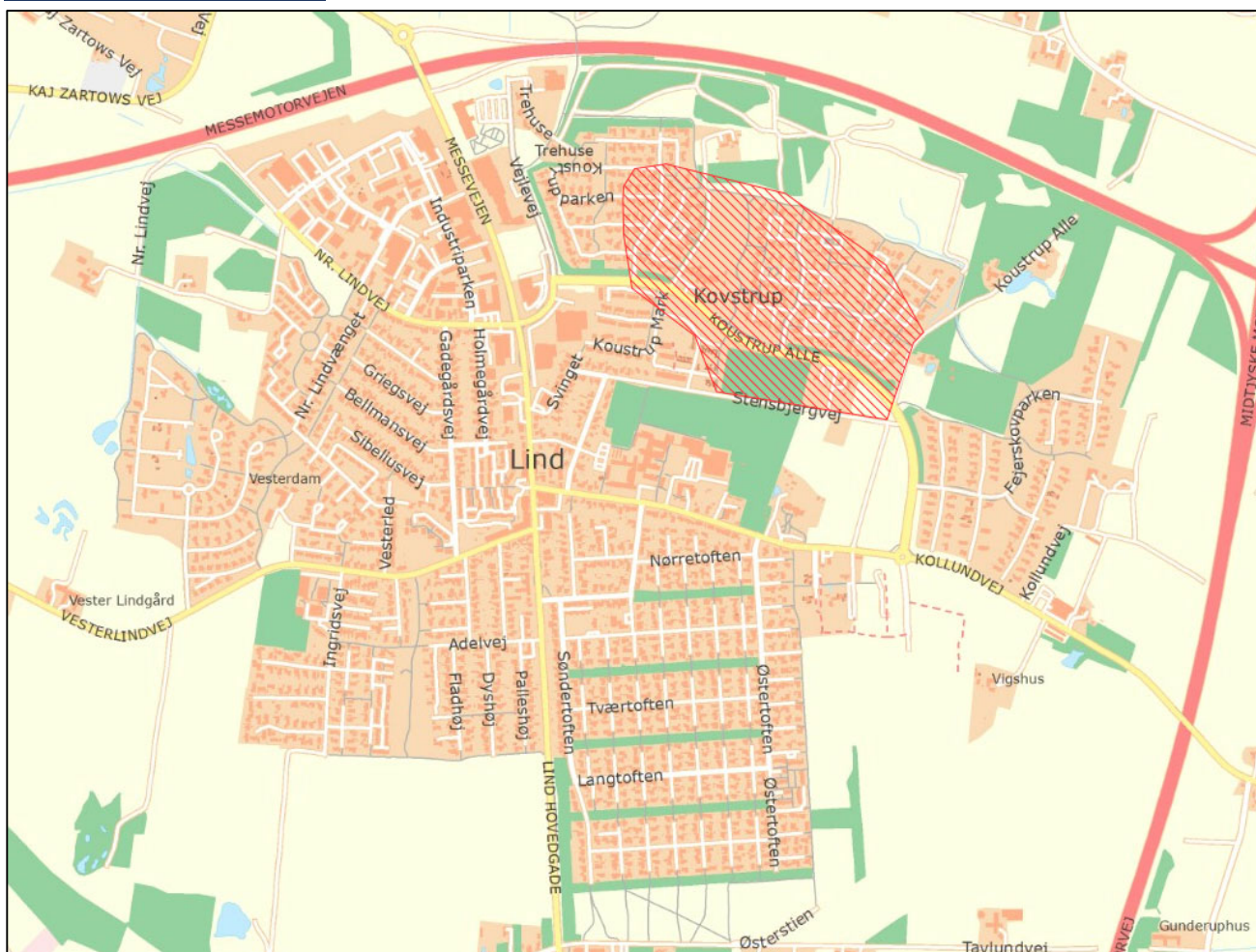
Sb numre: Sb.nr. 71, 72, 77 og 78

Begrundelse:

Kulturarvsarealet omfatter et stort område af en bred øst-vestgående ås, der omfatter flere bebyggelser fra flere perioder. Åsen er afgrænset af engområder mod syd og vest. I området er der bl.a. afdækket en bebyggelse fra middelalderen der lå hen over bopladsspor fra tidlig før-romersk jernalder med bl.a. et jernudvindingsanlæg (sb.nr. 78). Andre dele af spredt før-romersk bebyggelse er fundet i forbindelse med udstykninger på den vestlige side af skråningen samt rester af den historiske landsby "Birk", hvoraf stadig ses enkelte gårde og markdiger (sb.nr. 71, 72, 77).

På bakkens højeste-centrale del er der undersøgt et område, hvor der fandtes spredte bopladsspor bl.a. fra enkeltgravskultur og en gravplads med veludstyrte jordfæstegrave fra germansk jernalder. Syd for gravpladsen er der i forbindelse med ombygninger af en gård oplysninger om fund af stenlægninger. Området er og bliver gradvist bebygget, og det er forventeligt, at der vil være boplads og gravpladser primært fra jernalder og middelalder spredt ud i hele området. Området ligger i forbindelse med et industri kvarter, hvor der løbende bebygges nye grunde.

Lind NØ (180310-137)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: HEM 1775

Sb numre: Sb.nr. 126

Begrundelse:

Kulturarvsarealet er et område på nordøstsiden af Lind By. Her er der siden 1996 foretaget ret omfattende undersøgelser forud for udstykning af et parcelhuskvarter. Undersøgelserne har afsløret en stor boplads fra før-romersk jernalders ældste halvdel.

Der er mange relativt velbevarede huse, gruber med mange skår, lerblokke etc., men også en af de størst kendte samlede fund af brændt korn. Endelig er der fundet en jernudvindingsovn.

På bopladsens sydlige dele er der fundet velbevarede langhuse fra bronzealderen. Bopladsen er afgrænset mod nord og nordøst. Mod vest er det mulige bopladsareal bebygget. Den sydligste del af kulturarvsarealet er det højst beliggende, og kun let bebygget.

Ved et par mindre undersøgelser er der fundet gruber og stolpehuller fra oldtiden (sb.nr. 126) og en middelaldergrube (HEM 1775). Det sydlige og sydvestlige areal må forventes at indeholde omfattende bopladsspor fra bronze- og jernalder. Der foreligger lokalplaner for området.

MCH Messecenteret (180306-49)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Sb.nr. 26, 34, og 41

Begrundelse: Området udgør et bredt, sydvendt morænenæs med Knudmose mod nord-øst og engene omkring Tyvkær Bæk og Asmindkær Bæk mod sydvest og sydøst. Sydspidsen af området udgør sit eget ejerlav "Gammelbosig" (Rind Sogn). Den nordlige del er delvist dækket af Messecenter Herning med omfattende parkeringsarealer etc.

Fortidsminderne er kun ødelagt i begrænset omfang i dette område. I forbindelse med anlægsarbejder her er der undersøgt smalle spor gennem jernalderboplads fra før-romersk og romersk jernalder (sb.nr. 26 og 24), lidt nordligere en gravplads med 5 grave fra yngre jernalder (sb.nr. 34), i den østlige del af området et indhegnet gårdsanlæg fra omkring Kr.f. (sb.nr. 41) og i forbindelse med anlæggelse af Stadion tidlige før-romerske huse.

På sydspidsen af næsset er der i forbindelse med vejanlæg undersøgt en omfattende boplads, primært fra ældre og yngre germansk jernalder med mange huse, gårde, hegn, enkelte grave og spor efter jernudvinding. Den sydlige ende af næsset er tilsyneladende afgrænset med et "multi-hegn", der løber delvist gennem bopladsen.

Hegnet er op mod 2,5 m bredt, og består af 5 rækker tætstillede stolpehuller dog uden stolpespor. Hegnet, der er indtil nu fulgt over en ca. 120 m lang strækning. Hegnet er stratigrafisk ældre end bopladssporene. Området er udpeget som kulturarvsareal, da det i det store hele må forventes at indeholde bopladsspor fra i alt fald hele jernalderen.

Snejbjerg – Stenbjerg kvarteret (180314-84)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Ingen

Begrundelse:

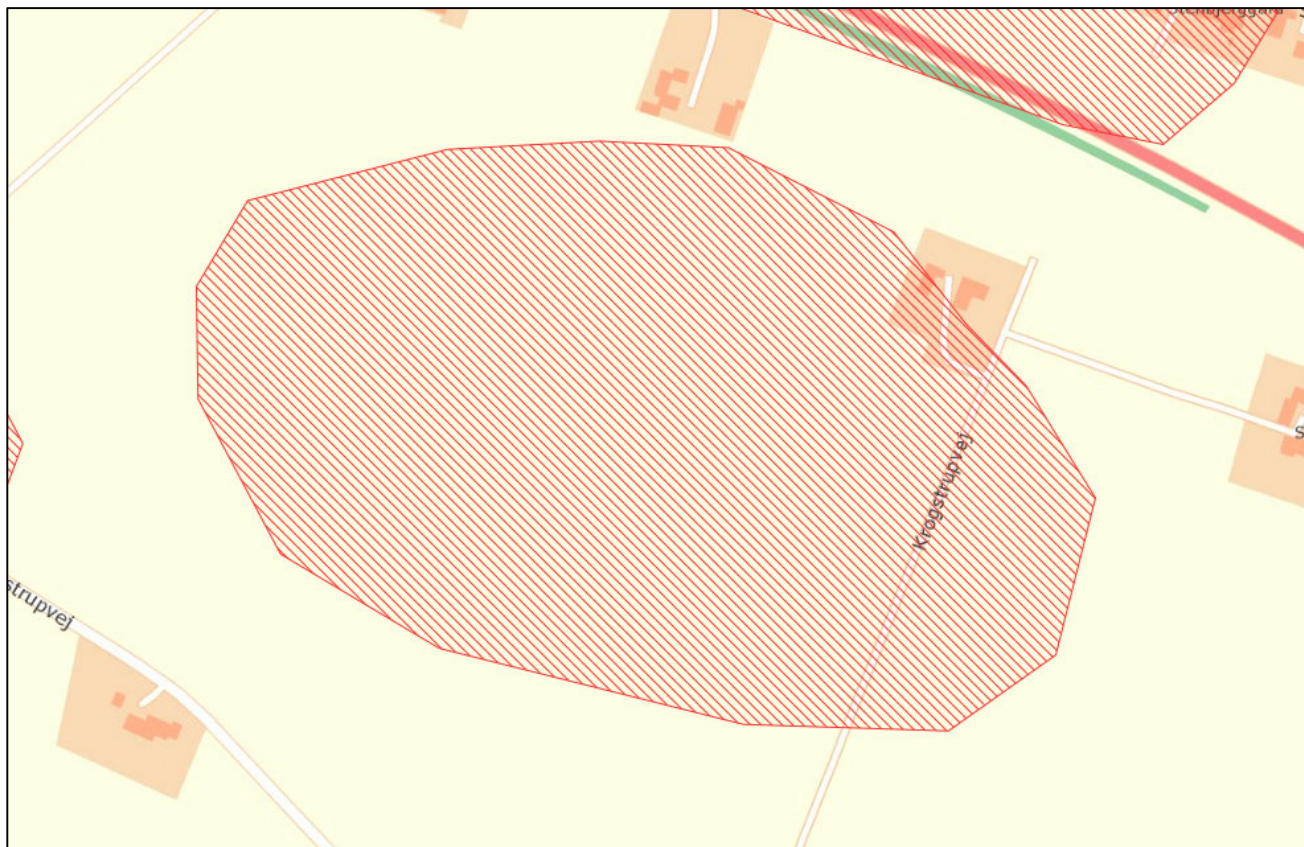
Området har rester af et bopladsområde, som ligger på en bred øst-vest gående morænebanke. På den nordvendte del af bakken er der til dato undersøgt 43.500 m². Udover en spredt før-romersk bebyggelse er der to samlede enheder af gårde fra ældre romertid.

Den ældste del er ikke totalt afdækket, og består af 5 indhegnede delvist sammenbyggede gårde. Den yngre del består af 5-6 i det store hele sammenbyggede og indhegnede gårde. Mellem disse to bebyggelser er der 2 smedier - hytter med indgang i den ene gavl.

Der er gulvlag med bl.a. esse, grube til ambolt og i gavlen en jernudvindingsovn. En tilsvarende er afdækket lidt syd for bebyggelsen. Udover disse tre smedier er der afdækket fire jernudvindingsovne af skovmarkstypen.

I tilknytning til bopladserne er der fundet 20 jordfæstegrave. Der er ingen umiddelbar topografisk afgrænsning af bopladsområdet, så ældre og yngre faser af bebyggelsen må ligge rundt i landskabet. Med sin egenartede jernproduktion er pladserne enestående.

Snejbjerg S – v. Krogstrupvej /Solbakken (180314-83)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Sb. nr. 77 og 82

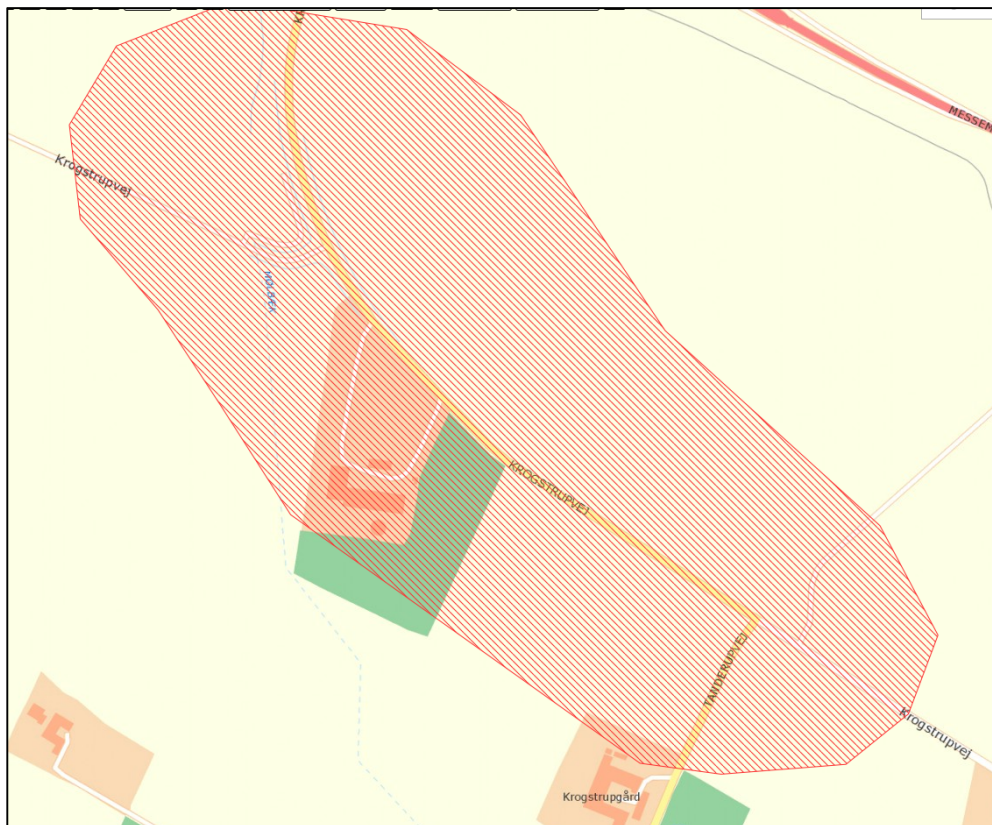
Begrundelse:

Ved naturgasundersøgelser i 1986 blev der undersøgt ganske smalle spor gennem bopladser fra sen bronzealder. De indeholdt bl.a. gruber, kogestensgruber, stolpehuller og ildsteder. På markerne omkring traceet kunne der i kornet ses spor af flere stolpehuller/huse.

Fundstedet ligger på sydsiden af en bred øst-vest gående morænebanke. Ca. 300 m mod nord på den nordvendte del af skråningen er der fundet omfattende bopladsområder fra ældre romertid (sb. nr. 77).

Ca. 500 mod vest på den vestvendte del af skråningen er der en tæt sen før-romersk bebyggelse (sb. nr. 82). Generelt er pladserne velbevarede. Området omkring og mellem disse bebyggelser må formodes at indeholde flere faser af såvel bronzealder- og ældre jernalderbopladser.

Snejbjerg S – v. Tanderup vej/Krogstrupgård/Krogstrupvej (180314-82)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: sb.nr. 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 69, 73 og 77.

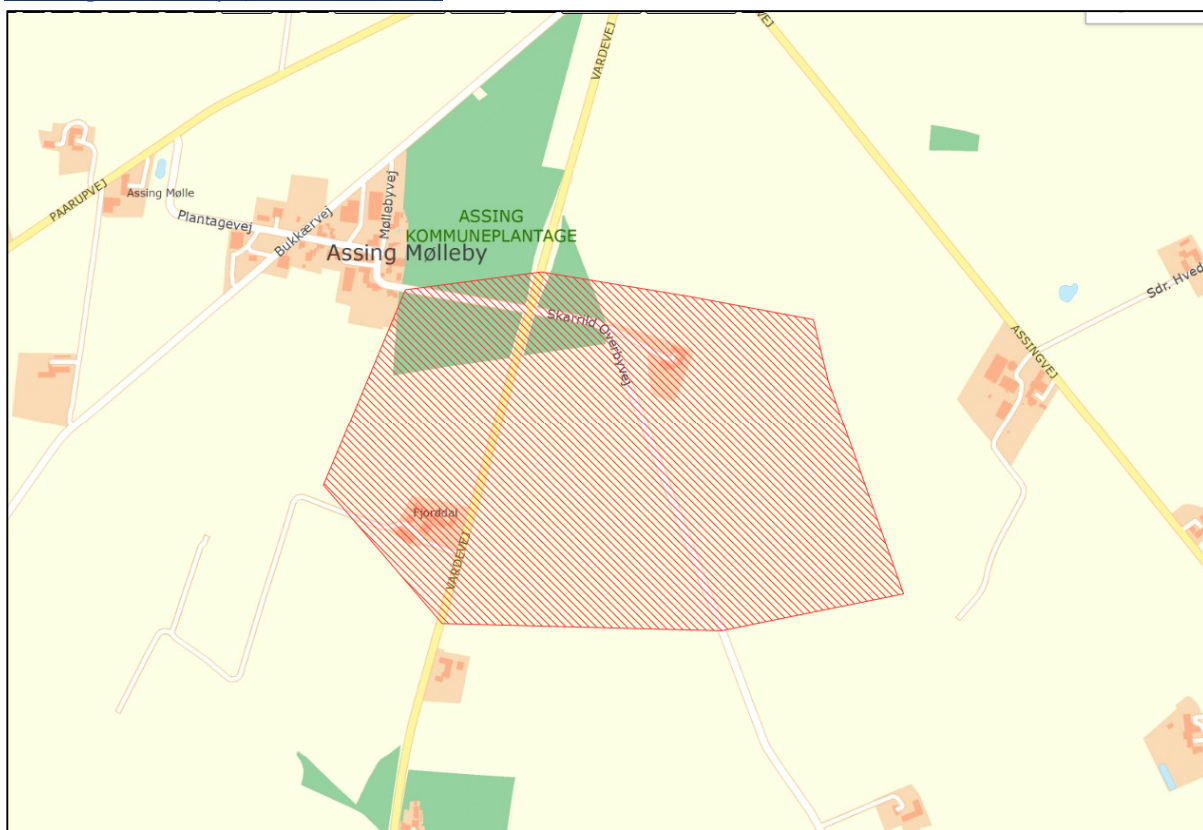
Begrundelse:

Ved naturgasundersøgelser blev der fundet en jernalderboplads fra omkring år 0. Der var bopladsrester over en strækning på ca. 150 m. Der var rester af 3 indhegnede gårdsanlæg. I alle tre gårdsanlæg var der relativt velbevarede huse med rester af væg, indgang og båseskallerum.

Husene var mellem 18 og 21 m lange. Over de to østligste gårde var der bevaret et kulturlag, der bl.a. indeholdt lerkarskår. I en stolpe fandtes en jernspydspids. Der var en del mindre gruber og fyldskifter samt en brønd. Fundstedet ligger på sydvestsiden af en bred øst-vest gående morænebanke. På samme banke er der fundet boplads fra bronzealder (sb.nr. 73) og ældre romersk jernalder (sb.nr. 77).

Området omkring og mellem disse bebyggelser må formodes at indeholde flere faser af såvel bronzealder og ældre jernalder boplads. Omkring bopladsen ligger der en samling af gravhøje, primært enkeltgravskultur (sb.nr. 46-52, 69). I forbindelse med sb. nr. 69 fandtes en ødelagt brandgrav fra ældre romersk jernalder.

Assing Mølleby (180302-290)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Ingen

Begrundelse:

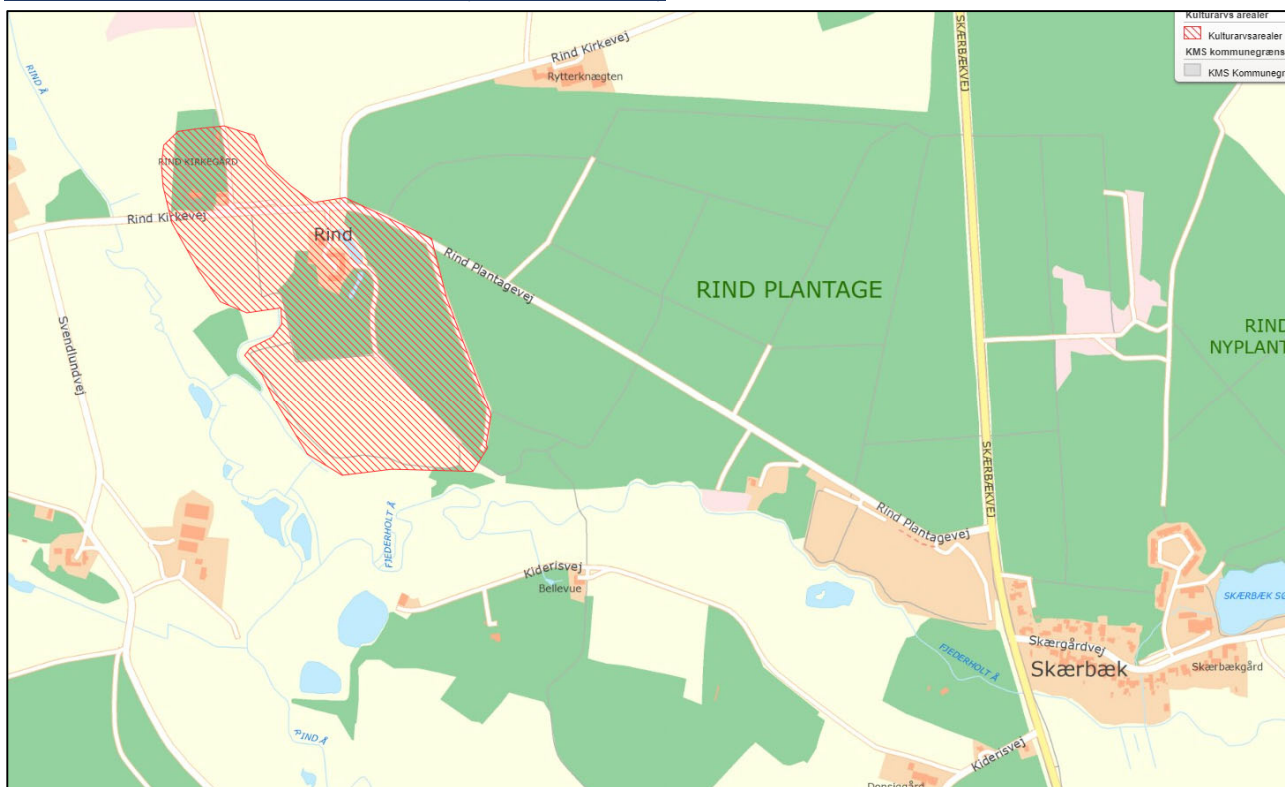
Kulturarvsarealet udgør den nordlige del af en langstrakt ryg mellem Bukkær Enge og Skarrild Mose. Den dækker over gravhøje og bopladser. Blandt højene er der en del enkeltgravshøje.

Området skiller sig dog mest ud ved at indeholde flere gravfund fra tidligt neolitikum og Tragtbægerkultur – både i form af jordgrave, langhøje og megalitter.

Området er temmelig enestående med sit indslag af grave fra Tragtbægerkultur og må forventes at indeholde flere grave, udover at der muligvis også er bopladsspor og flere ikke registrerede overpløjede enkeltgravshøje.

Rind – Nord vest for Skærbæk (180310-136)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: HEM nr. 2241

Sb numre: Sb. nr. 112, 118, og 124.

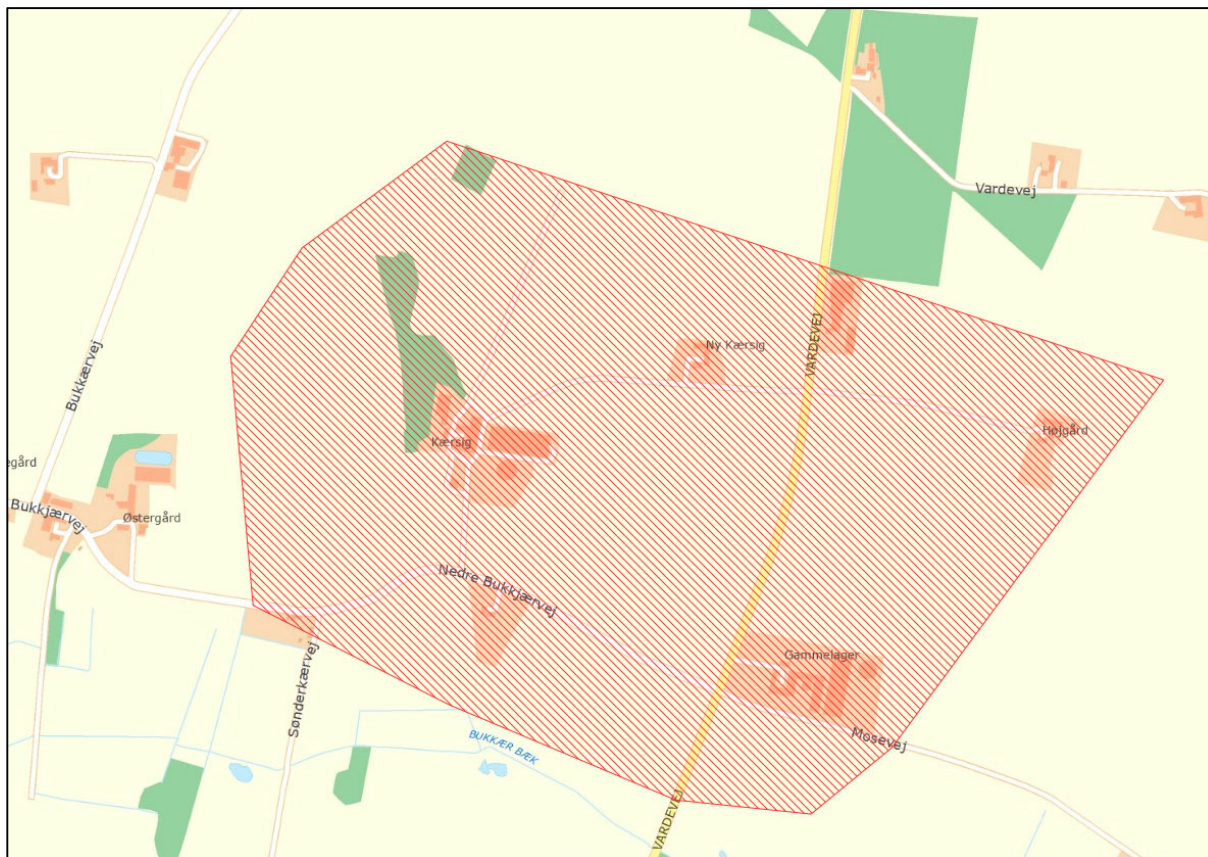
Begrundelse:

På en sydvestvendt flad banke, et næs på nordsiden af sammenløbet mellem Fjederholt Å og Rind Å, er der gennem tiden gjort flere fund. I området ligger Rind Kirke og Rind Gammel Præstegård. På en stor del af næsset er der opsamlet flintredskaber, både mesolitisk, men også noget neolitisk flint (sb. nr. 112 og HEM 2241).

I den centrale del af området er der opsamlet et velbevaret remspænde fra yngre germansk jernalder (sb.nr. 118). Remspændet formodes at stamme fra en opløjet grav. I den sydlige del af området er der opsamlet et Agnus Dei hængesmykke (sb.nr. 124), muligvis fra en tidlig kristen grav og ca. 150 m nord-øst herfor er der fundet et Sct. Georgs kors, igen muligvis fra en tidlig kristen grav.

Der er ikke foretaget udgravninger. Området er udpeget som kulturarvsareal, da det må formodes, udover en stenalderboplads, at indeholde grave og/eller boplads fra yngre germanertid, vikingetid og tidlig middelalder.

Syd for Assing – Vardevej v. Kærslig og Gammelager (180302-288)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

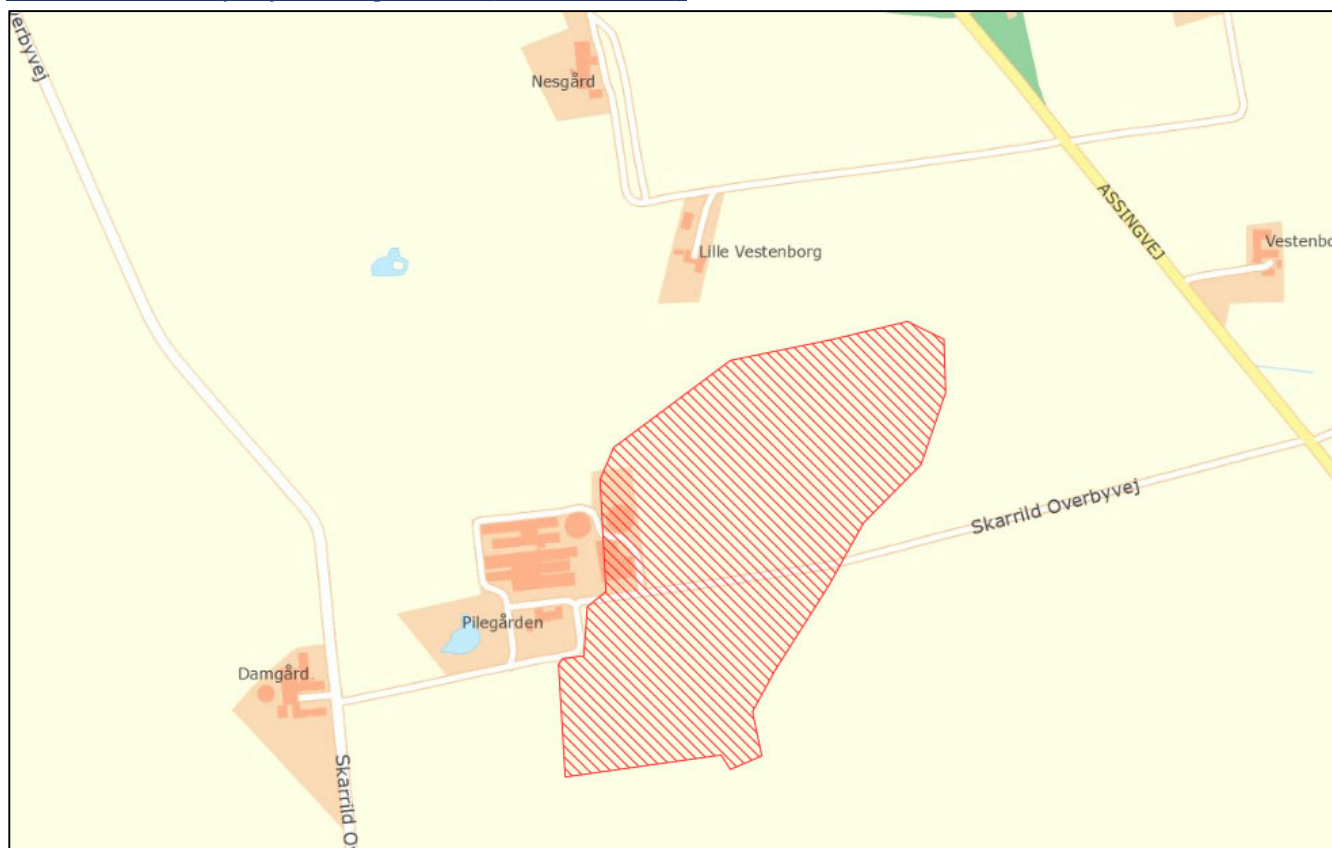
Sb numre: Ingen

Begrundelse:

Kulturarvsarealet udgør den mellemste del af en langstrakt ryg mellem Bukkær Enge og Skarrild Mose. Det følger stort set Assings østlige sognegrænse, men går et lille stykke ind i Sdr. Felding Sogn længst mod syd. Kulturarvsarealet dækker mange gravhøje.

Blandt højene er der en del enkeltgravshøje. Der er et par samlede højgrupper "Kratbjerg Høje" og "Trehøj". 8 høje er fredede. I området må der forventes flere grave, udover at der muligvis også er bopladsspor og flere ikke registrerede overpløjede enkeltgravshøje.

Skarrild Overbyvej – Pilegården (180313-104)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: HEM nr. 1681, 1682, 1918, 1919, 1731, 1732, 1733, 2011

Sb numre: Sb.nr. 96

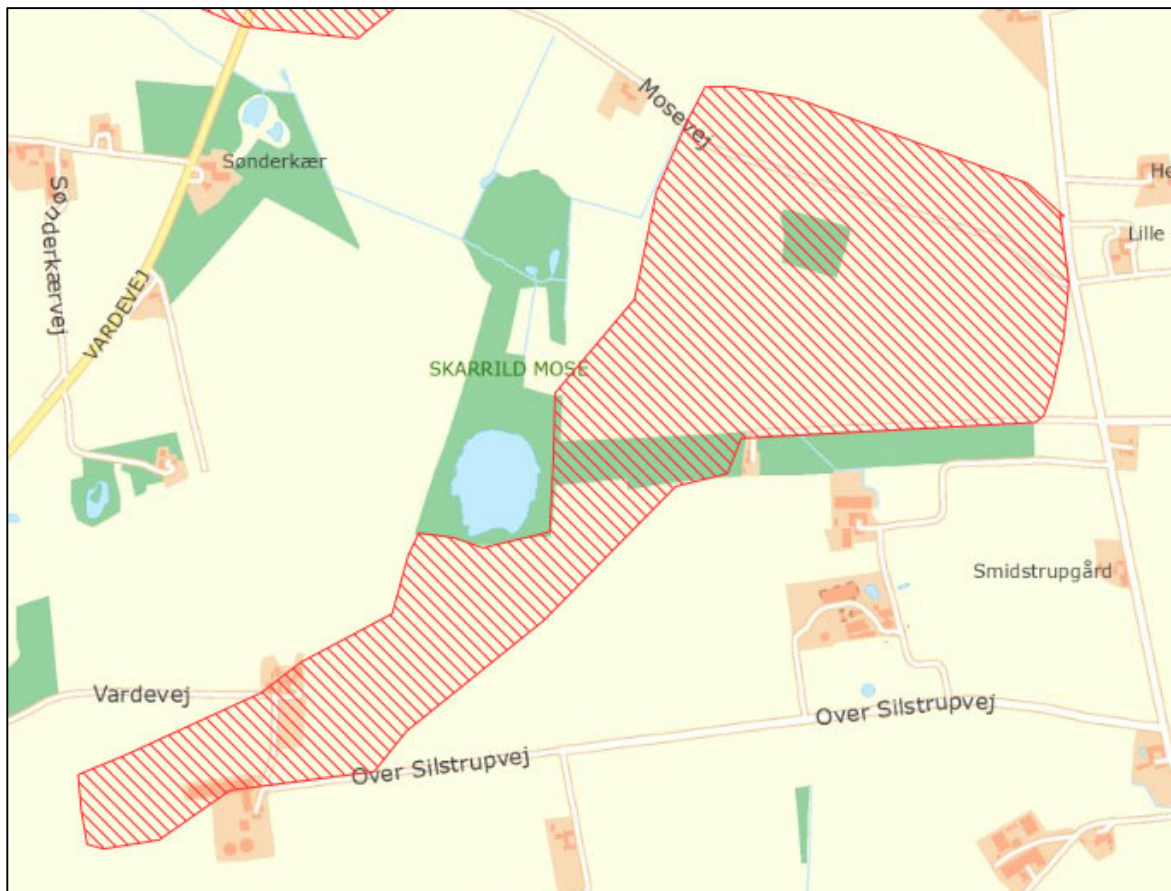
Begrundelse:

Pilegårds høje er en gruppe af enkeltgravshøje på i alt 11 gravhøje. 3 er fredet, resten er undersøgt, dels ved Nationalmuseet i 1894, dels ved Herning Museum (HEM 1681, 1918, 1919, 1732, 1733). I den centrale og østlige del af højområdet har Herning Museum undersøgt bopladsspor fra sen Tragtbægerkultur (sb.nr. 96 HEM 1731 og 2011).

Området har en udstrækning på godt 75 m øst-vest og 150 m nord-syd. I den nordlige del af området er der opsamlet en tyknakket flintøkse (HEM 1682).

Områdets grave og høje indgår i den gruppe af undersøgelser, der gjorde det muligt stratigrafisk at adskille Enkeltgravskultur og Tragtbægerkultur. Området må forventes at indeholde flere fortrinsvist bopladsspor.

Ved Skarrild Mose (180313-105)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

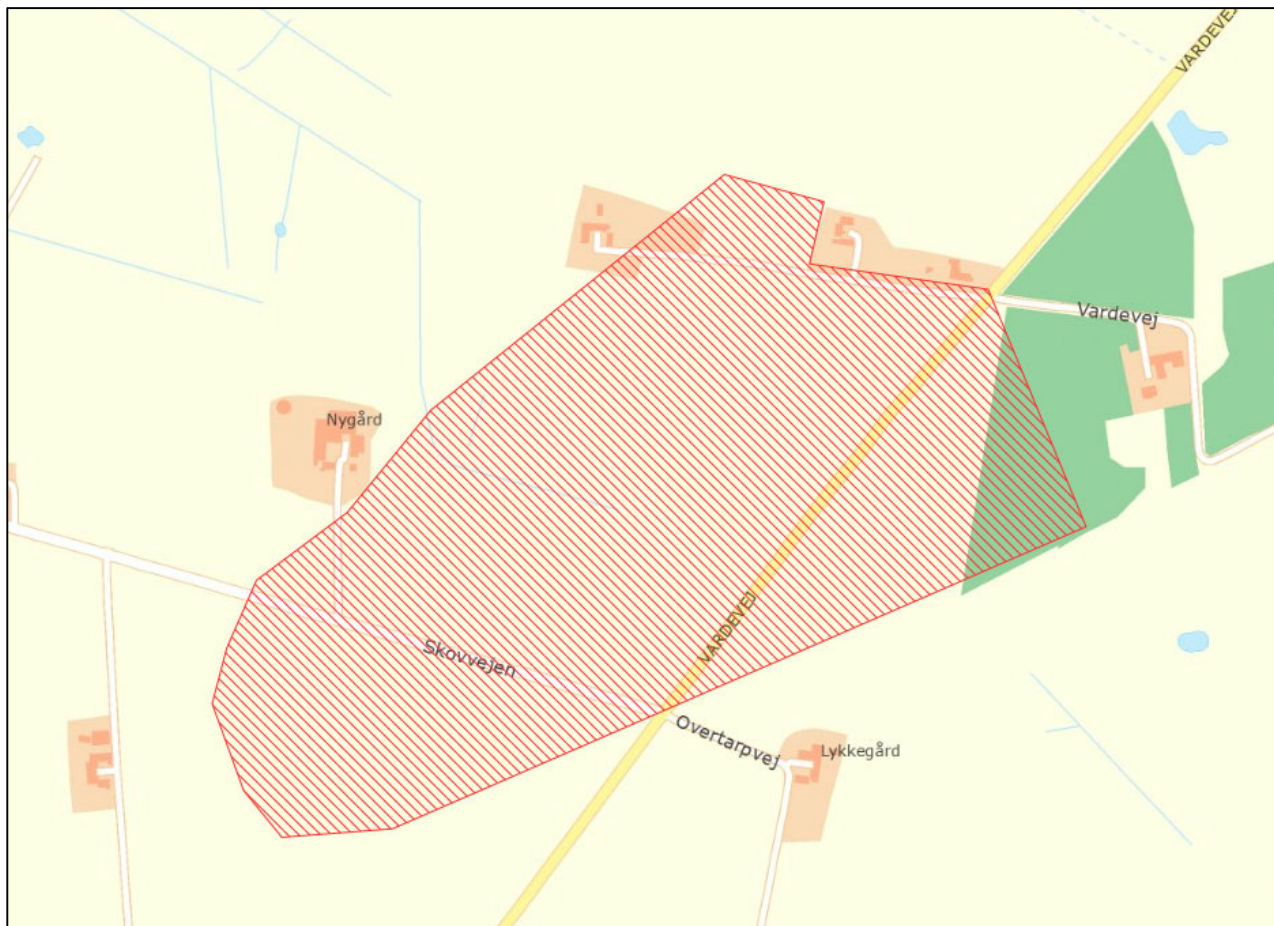
Sb numre: Ingen

Begrundelse:

Kulturarvsarealet udgør et aflangt område omkring en sydvest-nordøst gående højrække på syd- og østsiden af Skarrild Mose og et bredere område nord og øst for Skarrild Mose. Det inkluderer større bopladsarealer. Området har været genstand for intensive arkæologiske undersøgelser i perioden 1979-1989. Undersøgelserne har både dækket en række gravhøje, herimellem flere der ikke var kendt før, og en række bopladser både i form af udgravninger og overfladeopsamlinger.

De centrale dele af bopladserne har været fra Tragtbægerkultur, medens gravene alle har været fra Enkeltgravskultur. Undersøgelserne i området står helt centralt i adskillelsen af disse faser i mellemneolitikum. Store bopladsarealer er kun kendt fra overfladeopsamlinger, desuden må området forventes at indeholde flere endnu ikke kendte gravhøje.

Ved Vardevej – Skovvejen (180317-100)

Dato for udpegning: 2005

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af regional betydning

HEM numre: Ingen

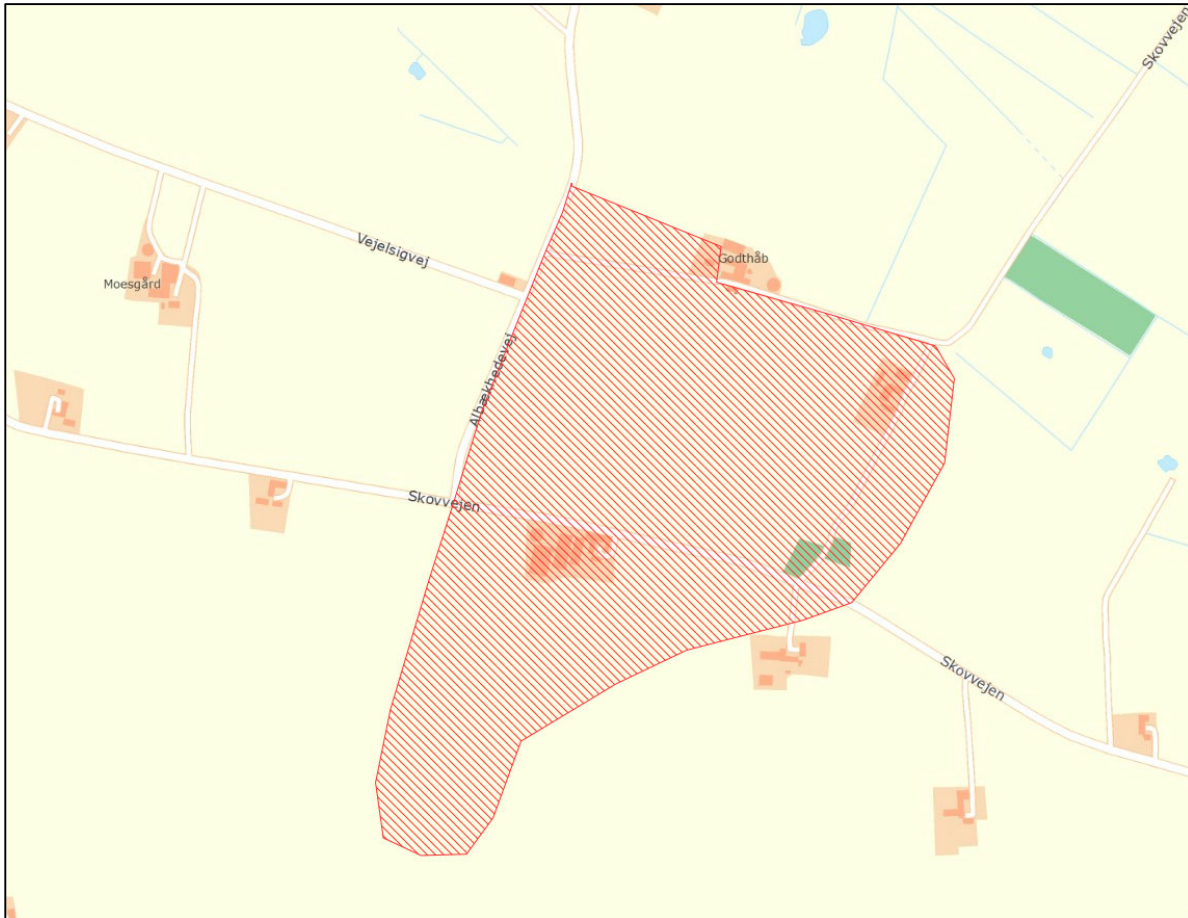
Sb numre: Ingen

Begrundelse:

Kulturarvsarealet udgør den sydlige del af en langstrakt ryg mellem Bukkær Enge og Skarrild Mose. Den dækker over gravhøje og bopladser. Blandt højene er der en del enkeltgravshøje. Området skiller sig dog mest ud ved at indeholde flere gravfund fra tidligt neolitikum og Tragtbægerkultur – både i form af jordgrave, langhøje og megalitter.

Området er temmelig enestående med sit indslag af grave fra Tragtbægerkultur, og må forventes at indeholde flere grave, udover at der muligvis også er bopladsspor og flere ikke registrerede overpløjede enkeltgravshøje.

Ved Skovvejen (180302-289)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: Ingen

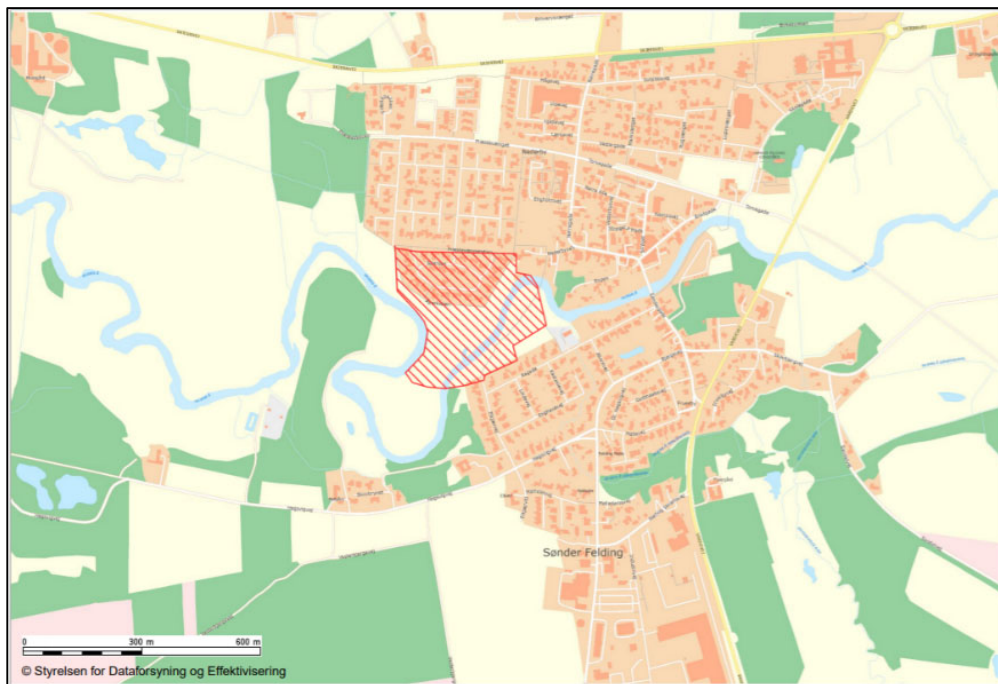
Sb numre: Ingen

Begrundelse:

Kulturarvsarealet dækker to højgrupper "Lille Klaeshøje" og "Store Klaeshøje", der ligger tæt sammen hen over sognegrænsen mellem Sdr. Felding og Assing Sogn. "Lille Klaeshøje" ligger i Sdr. Felding, medens "Store Klaeshøje" for største delens vedkommende ligger i Assing.

Der er i hele området kendt 21 høje, hvoraf 12 er fredet. Der ligger givetvis flere ikke registrerede høje i området og muligvis også bopladsspor. I Bukkær Enge lidt øst for arealet er der et moseofferfund med tre tyndnakkede flintøkser. Arealet og specielt Lille Klaeshøje er en gruppe af sjældent og velbevarede stenalderhøje

Sdr. Felding (180317-99)

Dato for udpegning: 2004

Ansvarlig: Museum Midtjylland

Betydning: Areal af national betydning

HEM numre: Ingen

Sb numre: Sb.nr. 94, 97 og 98

Begrundelse:

Kulturarvsarealet dækker en til dels undersøgt vikingetidsboplads, der ligger nær en slyngning af Skjern Å. Bopladsen omfatter flere indhegnede gårde med huse fra hele perioden mellem tidlig vikingetid og tidlig middelalder. Dertil kommer 85 grubehuse, de fleste med fund af vævevægte og lignende. Bopladsen er undersøgt i forbindelse med en udstykning af parcelhuse (sb. nr. 94). Området eller næsset syd for bopladsen er fredet, da der her er et velbevaret engvandingsanlæg fra historisk tid. I dette område etableredes, trods fredningen, et overløbsbassin, hvor der forudgående blev undersøgt bopladsspor fra yngre germansk jernalder, gårde og langhuse, der dog var noget forstyrret, dels af engvandingsanlægget, dels af åens erosion af siderne.

Under bopladslagene var der relativt tykke sandflugtslag, hvor der fandtes redskaber primært fra Kongemosekultur, men også en isoleret og velbevaret plet fra tidlig Maglemosekultur. Endelig var der i dette område flere brandgrave, hvoraf en viste sig at være en veludstyret våbengrav med bl.a. sværd og skedebeslag fra før-romersk jernalder (sb.nr. 97). I forbindelse med overløbsbassinet blev der foretaget mindre undersøgelser på østsiden af Skjern Å. Her var der ligeledes bopladsspor fra yngre germansk jernalder/vikingetid, her i form af grubehuse, hvoraf en indeholdt en meget velbevaret smedje (sb.nr. 98). Bopladsarealet fortsætter mod nordøst op under Sdr. Felding By, og strækker sig givetvis helt op til området omkring Sdr. Felding Kirke. Kulturarvsarealet dækker det undersøgte og det pt. ubebyggede/fredede område. Det må forventes at indeholde yderligere vigtige bopladsspor fra yngre jernalder/vikingetid evt. sammen med en overgang over Skjern Å, en ret enestående gravplads fra før-romersk jernalder samt mange mesolitiske pladser.

Kriterier for udpegning af kulturmiljøerne

På baggrund af arbejdet med de særlig værdifulde kulturmiljøer, kulturmiljøerne og kulturarvsarealer har der været igangsat en debat omkring opstillingen af retningslinjer for udpegningen af kulturmiljøer.

En arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra Museum Midtjylland, Planafdelingen – Herning Kommune og Natur og Grønne Områder – Herning Kommune har på denne baggrund udarbejdet følgende sæt retningslinjer:

1. Et kulturmiljø skal være synligt. De kulturhistoriske spor skal kunne ses tydeligt og aflæses.
2. Et kulturmiljø skal spille ind i en af de kulturhistoriske hovedfortællinger, som denne rapport har opstillet.
3. Et kulturmiljø kan kun udpeges af Herning Kommune.
4. Kulturmiljøerne revideres løbende, da der kan opstå nye, mens andre kan miste deres betydning og skal udskiftes.

Fremtidsudsigter:

Som en afslutning på denne rapport, følger her to punkter, som man i fremtiden kunne arbejde med ift. kulturmiljøerne i Herning Kommune.

1. Nationalpark Skjern Å

Igennem mange år har der været arbejdet med at få udpeget området ved Skjern Å til nationalpark. Skulle dette forekomme i fremtiden, foreslås det, at man kan arbejde frem mod at området kan inkluderes som et særligt værdifuldt kulturmiljø i fremtidens kommuneplan.

2. Øget fokus på kulturmiljøer af ældre dato i kommunen.

En overvejende stor del af de kulturmiljøer og særlige værdifulde kulturmiljøer der er udpeget i Herning Kommune, relaterer sig til moderne historie (1800 – i dag). I kommunen er der dog masser af eksempler på ældre historie, såsom gårdmiljøer, gravhøje, landsbyer mm. Disse bærer præg af områdets historie fra før opdyrkingen og industrialiseringen. I det fremtidige arbejde med Hernings kulturmiljøer, kan det overvejes om udvalgte af disse skal implementeres som særligt værdifulde kulturmiljøer, for at få en bedre differentieret fortælling om Hernings udvikling.